



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ  
ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ  
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ ΚΑΙ  
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

**Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ ΣΤΙΣ  
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Της  
Αλεξάνδρας Βρέλλη

Που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην «Τεχνολογία και Ποιότητα Επιτραπέζιας Ελιάς και Ελαιολάδου» του Τμήματος Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Καλαμάτα  
Μάρτιος 2021



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ  
ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ  
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ  
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ ΚΑΙ  
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

**Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ ΣΤΙΣ  
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Της

Αλεξάνδρας Βρέλλη

Που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην «Τεχνολογία και Ποιότητα Επιτραπέζιας Ελιάς και Ελαιολάδου» του Τμήματος Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Επιβλέπων: Δρ Δημήτριος Πετρόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Καλαμάτα  
Μάρτιος 2021



UNIVERSITY OF PELOPONNESE  
SCHOOL OF AGRICULTURE AND FOOD  
DEPARTMENT OF FOOD SCIENCE AND TECHNOLOGY

MASTER OF SCIENCE (M.SC.) IN  
TECHNOLOGY AND QUALITY OF TABLE OLIVES AND OLIVE OIL

**THE POSITION OF THE GREEK TABLE OLIVES IN THE  
INTERNATIONAL MARKETS**

Master Thesis

By

Alexandra Vrelli

Submitted to the faculty for the partial fulfillment of the obligations to obtain a  
Postgraduate Diploma in "Technology and Quality of Table Olive and Olive Oil" of the  
Department of Food Science and Technology of the University of Peloponnese

Supervisor: Dimitrios Petropoulos, Associate Professor

Kalamata  
March 2021

Οι υπογράφωντες δηλώνουμε ότι έχουμε εξετάσει τη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (master thesis) με τίτλο «**Η θέση της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς στις διεθνείς αγορές**» που παρουσιάστηκε από την **Αλεξάνδρα Βρέλλη** και βεβαιώνουμε ότι γίνεται δεκτή.

The signatories declare that we have examined the postgraduate diploma thesis titled “**The position of the Greek table olives in the international markets**” presented by **Alexandra Vrelli** and we affirm that it is accepted.

**Όνοματεπώνυμο & Υπογραφή 1<sup>ου</sup> Μέλους Επιτροπής  
(Name and Signature of 1<sup>st</sup> Commission Member):**

.....  
**Όνοματεπώνυμο & Υπογραφή 2<sup>ου</sup> Μέλους Επιτροπής  
(Name and Signature of 2<sup>nd</sup> Commission Member):**

.....  
**Όνοματεπώνυμο & Υπογραφή 3<sup>ου</sup> Μέλους Επιτροπής  
(Name and Signature of 3<sup>rd</sup> Commission Member):**

.....  
Με την υποβολή αυτής της διατριβής, δηλώνω ότι το σύνολο των εργασιών που περιέχονται σε αυτή είναι το δικό μου, πρωτότυπο έργο, ότι εγώ είμαι ο μοναδικός δημιουργός τους (εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά), ότι η αναπαραγωγή και η δημοσίευσή της από το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν θα παραβιάζει οποιαδήποτε δικαιώματα τρίτων και ότι δεν έχω υποβάλει στο παρελθόν το σύνολο ή μέρος αυτής για την απόκτηση οποιουδήποτε τίτλου.

By submitting this thesis, I declare that the entirety of the work contained therein is my own, original work, that I am the sole author thereof (save to the extent explicitly otherwise stated), that reproduction and publication thereof by University of Πελοποννησε will not infringe any third party rights and that I have not previously in its entirety or in part submitted it for obtaining any qualification.

**Όνοματεπώνυμο & Υπογραφή Υποψηφίου  
(Surname and first name of the candidate):**

Αλεξάνδρα Βρέλλη

.....  
Πνευματική ιδιοκτησία © 2021 Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου  
Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται

Copyright © 2021 University of Peloponnese  
All rights reserved

**Copyright © Αλεξάνδρα Βρέλλη, 2021**

**Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.**

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Τμήματος Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων της Σχολής Γεωπονίας και Τροφίμων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

*Στα δύο μου αστεράκια*

*Να οραματίζεσαι και να ξαγρυπνιάς.  
Χωρίς όνειρα τίποτα δεν ξεκινά.  
Χωρίς ξαγρύπνια τίποτα δεν τελειώνει.*

## **ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ**

Ένα μεγάλο ευχαριστώ από καρδιάς

Στην οικογένεια μου για την αμέριστη βοήθεια, στήριξη και συμπαράστασή τους σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου

Σε όλους τους καθηγητές με τους οποίους συνεργάστηκα σε αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα

Και ειδικότερα στον καθηγητή κ. Δ. Πετρόπουλο για την καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές του καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της μελέτης.

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βρέλλη Αλεξάνδρα: Η θέση της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς στις διεθνείς αγορές  
(Με την επίβλεψη του κ. Δημήτρη Πετρόπουλου, Αναπληρωτή Καθηγητή)

Η Ελλάδα είναι μία από τις σημαντικότερες χώρες παραγωγής και εξαγωγής επιτραπέζιας ελιάς ενώ η καλλιέργεια και η εμπορία της διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εθνική οικονομία. Η ελαιοκαλλιέργεια στη χώρα καλύπτει περίπου το 30% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης και το 80% των καλλιεργούμενων εκτάσεων με δέντρα. Το ενδιαφέρον των καταναλωτών για έναν υγιεινό τρόπο ζωής και τη Μεσογειακή διατροφή τα τελευταία χρόνια έχει αυξήσει την παραγωγή και κατανάλωση των επιτραπέζιων ελιών διεθνώς καθώς είναι ένα τρόφιμο υψηλής θρεπτικής αξίας και περιέχουν πολύ υψηλό ποσοστό ακόρεστων λιπαρών οξέων, ελαϊκό οξύ, παλμιτικό οξύ, λινολεϊκό οξύ κ.α. και πολλοί από τους μικροοργανισμούς της ζύμωσης έχουν προβιοτικές ιδιότητες. Η μεγαλύτερη ποσότητα των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προορίζεται για εξαγωγή σε περισσότερες από 100 χώρες, με κύριους εμπορικούς εταίρους τις ΗΠΑ, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Αυστραλία και τον Καναδά. Για χώρες, όπως η Ελλάδα, ενταγμένες σε ένα διεθνή οικονομικό οργανισμό, την Ευρωπαϊκή Ένωση, με πλήρως ανοικτή οικονομία και άρα αντιμέτωπες με τις μεταβολές του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος, η ανάλυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου των επιτραπέζιων ελιών και η διερεύνηση της θέσης του στον παγκόσμιο εμπορικό χάρτη είναι πάντα σημαντική και επίκαιρη. Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας χρησιμοποιείται για να αναδειχτούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του κλάδου, ούτως ώστε να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο διορθωτικών κινήσεων, εάν χρειάζονται, και προτάσεων για το μέλλον. Στην παρούσα εργασία γίνεται παρουσίαση της εξέλιξης της παραγωγής επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα από το 1990 έως το 2019 και της εξέλιξης των εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών από το 1988 έως το 2019. Ακόμη, αναλύεται η ανταγωνιστικότητα των επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο για τη χρονική περίοδο 1993 έως 2018 και σε σχέση με τις αγορές των ΗΠΑ, Γερμανίας, Ιταλίας, Αυστραλίας, Καναδά, Βουλγαρίας και Ηνωμένου Βασιλείου για τη χρονική περίοδο 1998 έως 2018, με τη χρησιμοποίηση του δείκτη «αποκαλυφθέντος» συγκριτικού πλεονεκτήματος (δείκτης Balassa).

**Λέξεις κλειδιά:** ελληνικές επιτραπέζιες ελιές, εξαγωγές, ανταγωνιστικότητα



## ABSTRACT

**Vrelli Alexandra:** The position of the Greek table olives in the international markets

(Under the supervision of Dimitrios Petropoulos, Associate Professor)

Greece is one of the most important producers and exporters of table olives, while the cultivation and trading of table olives play an important role in the national economy. The olive groves in the country covers about 30% of the total cultivated area and 80% of the cultivated areas with trees. The interest of consumers in a healthy lifestyle and the Mediterranean diet has increased the production and consumption of table olives internationally as it is a food with high nutritional value and contains a very high percentage of unsaturated fatty acids, oleic acid, palmitic acid, linoleic acid, etc. and many of the fermenting microorganisms have probiotic properties. The largest quantity of Greek table olives is exported to more than 100 countries, with main trading partners the USA, Germany, Italy, Australia and Canada. For countries, like Greece, belonging to an international economic organization, namely the European Union, with a fully open economy and thus faced with the changes of the international economic environment, the analysis of the competitiveness of the table olives industry and the exploration of the position on the world trade map is always important and timely. The measure of competitiveness is used to highlight the strengths and weaknesses of the industry, so as to form a framework of corrective actions, if necessary, and proposals for the future. The aim of this paper is to present the evolution of table olive's production in Greece from 1990 to 2019 and the evolution of Greek table olives exports from 1988 to 2019. Furthermore, the competitiveness of Greek table olives in relation to the rest of the world examined for the period 1993 to 2018 and in relation to the markets of the USA, Germany, Italy, Australia, Canada, Bulgaria, United Kingdom for the period 1998 to 2018, using the index of "revealed" comparative advantage (Balassa index).

**Key-words:** *Greek table olives, exports, competitiveness*

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT.....	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ .....	10
1. Εισαγωγή .....	13
2. Περιγραφή του προϊόντος.....	15
2.1. Ελιές ποικιλίας Καλαμών (ή αλλιώς “Kalamata olives” .....	19
2.2. Ελιές ποικιλίας Χαλκιδική .....	20
2.3. Ελιές ποικιλίας Κονσερβολιά .....	21
3. Η κατανάλωση της επιτραπέζιας ελιάς .....	24
4. Οι καταναλωτές και τα κριτήρια επιλογής των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών.....	29
5. Η παραγωγή της επιτραπέζιας ελιάς .....	31
5.1 Η παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα .....	31
5.2 Η παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς .....	43
6. Η ανταγωνιστικότητα και τρόποι μέτρησης της .....	51
6.1 Η έννοια της ανταγωνιστικότητας .....	51
6.2 Εργαλεία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας .....	55
7. Ο δείκτης Balassa .....	58
8. Στοιχεία εξαγωγών επιτραπέζιας ελιάς .....	59
9. Μέτρηση και αξιολόγηση του δείκτη Balassa.....	72
10. Δυνατότητες και προτάσεις .....	78
11. Συμπεράσματα .....	83
12. Βιβλιογραφία .....	85
Παράρτημα Ι : Αξία εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών.....	89
Παράρτημα ΙΙ: Αξία και ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2018 προς τους 10 σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους .....	90



## ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

<b>Πίνακας 1.</b> Παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020 (σε 1000 τόνους) .....	34
<b>Πίνακας 2.</b> Εκτάσεις ελαιώνων ανά γεωγραφική περιοχή στο σύνολο της Ελλάδας, 2003 .....	37
<b>Πίνακας 3.</b> Ποσοστά εκτάσεων ελαιώνων ανά γεωγραφική περιοχή, 2003.....	37
<b>Πίνακας 4.</b> Συνολική έκταση ελαιώνων, αριθμός δένδρων και χρήση ανά περιφέρεια, 2017.....	38
<b>Πίνακας 5.</b> Παραγωγή των κύριων ελαιοπαραγωγικών περιφερειακών ενοτήτων επιτραπέζιων ελιών τα έτη 2011 και 2018 (σε χιλιάδες τόνους) .....	41
<b>Πίνακας 6.</b> Αξιοποίηση προϊόντος .....	43
<b>Πίνακας 7.</b> Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών και παραγωγή των σημαντικότερων χωρών το διάστημα 1990 – 2020 .....	47
<b>Πίνακας 8.</b> Μερίδια παραγωγής επί του συνόλου της παγκόσμιας παραγωγής .....	48
<b>Πίνακας 9.</b> Ευρωπαϊκή παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς ποσότητες (σε 1000 τόνους) και μερίδιο επί του συνόλου της ευρωπαϊκής παραγωγής.....	49
<b>Πίνακας 10.</b> Πυλώνες ανταγωνιστικότητας.....	56
<b>Πίνακας 11.</b> Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο (σε 100 Kg) .....	61
<b>Πίνακας 12.</b> Ποσότητες και αξία εισαγωγών – εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2019 και εμπορικό ισοζύγιο.....	65
<b>Πίνακας 13.</b> Μερίδια αξίας και ποσότητας εξαγωγών επί του συνόλου των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας των 5 σημαντικότερων εμπορικών εταίρων της το διάστημα 1988 – 2018 .....	70

<b>Πίνακας 14.</b> Εξέλιξη τιμών πώλησης ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς στις διεθνείς αγορές το διάστημα 1988 – 2019 .....	71
<b>Πίνακας 15.</b> Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές (Ελλάδα προς όλο τον κόσμο) .....	74
<b>Πίνακας 16.</b> Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές στους σημαντικότερους παγκόσμιους εξαγωγείς.....	76
<b>Πίνακας 17.</b> Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές (Ελλάδα προς τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους).....	77
<b>Πίνακας 18.</b> Αξία εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών.....	89
<b>Πίνακας 19.</b> Αξία και ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2018 προς τους 10 σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους .....	90

## ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

<b>Γράφημα 1.</b> Εξέλιξη της παγκόσμιας κατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1996 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους) .....	24
<b>Γράφημα 2.</b> Εξέλιξη της κατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών στην ΕΕ το διάστημα 1990 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους) .....	24
<b>Γράφημα 3.</b> Κατανάλωση επιτραπέζιας ελιάς σε χιλιάδες τόνους στις χώρες μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου (Μέσος όρος δεκαετίας 2010 – 2020) .....	25
<b>Γράφημα 4.</b> Μερίδια κατανάλωσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Μέσος όρος δεκαετίας 2010 – 2020) .....	26
<b>Γράφημα 5.</b> Κύριοι καταναλωτές επιτραπέζιας ελιάς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Μέσος όρος του διαστήματος 2010 – 2020) .....	27
<b>Γράφημα 6.</b> Εξέλιξη της κατανάλωσης επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους) .....	28
<b>Γράφημα 7.</b> Έκταση ελαιώνων, προς ελαιοποίηση και επιτραπέζια χρήση, στην Ελλάδα 1985 – 2018 (Πηγή: FAO) .....	32
<b>Γράφημα 8.</b> Παραγωγή ελαιοκάρπου, προς ελαιοποίηση και επιτραπέζια χρήση, στην Ελλάδα 1985 – 2018 .....	33
<b>Γράφημα 9.</b> Εξέλιξη της παραγωγής επιτραπέζιων ελιών στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020 (σε τόνους) .....	35
<b>Γράφημα 10.</b> Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών (σε 1000 τόνους).....	44
<b>Γράφημα 11.</b> Εξέλιξη συμμετοχής στην παγκόσμια παραγωγή στις κύριες ελαιοπαραγωγικές χώρες.....	46
<b>Γράφημα 12.</b> Μερίδιο στην παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 2019 – 2020 .....	46
<b>Γράφημα 13.</b> Εξέλιξη των ποσοτήτων επιτραπέζιων ελιών στις κύριες χώρες παραγωγούς της ΕΕ.....	49
<b>Γράφημα 14.</b> Αξία εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε € το διάστημα 1988 – 2019 .....	61
<b>Γράφημα 15.</b> Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε 100 Kg το διάστημα 1988 – 1998 .....	63

<b>Γράφημα 16.</b> Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε 100 Kg το διάστημα 2002 – 2019 .....	63
<b>Γράφημα 17.</b> Αξία σε 1000 USD των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών των 5 πρώτων εξαγωγέων παγκοσμίως το διάστημα 1990 – 2000.....	64
<b>Γράφημα 18.</b> Αξία σε 1000 USD των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών των 5 πρώτων εξαγωγέων παγκοσμίως το διάστημα 2000 – 2020 .....	65
<b>Γράφημα 19.</b> Πορεία εισαγωγών – εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2019 (αξία εκφρασμένη σε 1000 USD).....	66
<b>Γράφημα 20.</b> Πορεία εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών από την Ελλάδα στον υπόλοιπο κόσμο το διάστημα 2000 – 2020 (αξία σε 1000 USD, ποσότητα σε 1000 Kg) .....	66
<b>Γράφημα 21.</b> Εξέλιξη εξαχθέντων ποσοτήτων βρώσιμων ελιών από την Ελλάδα προς τις χώρες της ΕΕ και τρίτες χώρες (Ποσότητες σε 100 Kg) .....	67
<b>Γράφημα 22.</b> Εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών βρώσιμων ελιών από την Ελλάδα προς τις χώρες της ΕΕ και τρίτες χώρες (σε €).....	67
<b>Εικόνα 1.</b> Κάλυψη της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, κατά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2017 – 2018 .....	36





# 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καλλιέργεια του δέντρου της ελιάς χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η ιστορία της ξεκίνησε πριν από περίπου 7.000 χρόνια, στην περιοχή της Μεσογείου και κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο. Πιθανολογείται από τις διάφορες παραστάσεις στα αγγεία και τους μύθους στην ιστορία των λαών που ζουν γύρω από τη Μεσόγειο, ότι πρωτοεμφανίστηκε στη Συρία. Στον ευρωπαϊκό όμως Μεσογειακό χώρο, ήρθε από την Ελλάδα, από Φοίνικες εμπόρους, από όπου και διαδόθηκε στις Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Αμερική, Αυστραλία.

Η ελαιοκαλλιέργεια διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομία των χωρών που ευδοκιμεί, αφού αξιοποιεί εκτάσεις που είναι ακατάλληλες για άλλες καλλιέργειες, συμβάλλοντας στην προστασία των εδαφών από διαβρώσεις. Επιπλέον, αποτελεί ένα υπολογίσιμο κλάσμα του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) των χωρών αυτών, τονώνοντας το εμπορικό τους ισοζύγιο μέσω των εξαγωγών ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελιών (Lombardo, 1988).

Η ελιά αποτελεί παραδοσιακό προϊόν της διατροφής των Ελλήνων, ενώ πολλές είναι οι οικογένειες και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της επιτραπέζιας ελιάς, είτε με την καλλιέργεια, είτε με τη μεταποίηση – τυποποίηση – εμπορία και εξαγωγή. Ο τομέας της επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα είναι έντονα πλεονασματικός και το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής προορίζεται για εξαγωγές, οι οποίες στηρίζουν την εθνική οικονομία και το εμπορικό ισοζύγιο αποτελώντας το πρώτο σε αξία μεταποιημένο αγροτικό προϊόν. Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής η αξία των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών υπερβαίνει ετησίως τα 300 εκατ. €. Μια μικρή μόνο ποσότητα προορίζεται για διάθεση στην εγχώρια αγορά κυρίως σε χύμα μορφή ή αυτοκατανάλωση.

Τις τελευταίες δεκαετίες η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου ενισχύθηκε λόγω της συμβολής μιας σειράς παραγόντων όπως η κατάργηση των ορίων των αγορών μεταξύ των κρατών και η εφαρμογή προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών, το χαμηλότερο κόστος μεταφοράς των αγαθών, η μείωση των αποστάσεων, η αυξημένη ζήτηση των καταναλωτών για περισσότερες ποικιλίες προϊόντων και ο αυξανόμενος ρόλος των καθετοποιημένων δραστηριοτήτων. Έτσι σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης συνέβαλαν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού που παρατηρείται στις αγορές, σε γεωγραφικό και σε τομεακό επίπεδο.

Η αυξανόμενη προβολή των θεμάτων ανταγωνιστικότητας έχει οδηγήσει σε έντονο ενδιαφέρον για τη μέτρηση και συγκριτική αποτίμηση της. Πληθώρα δεικτών και μεθοδολογιών επιστρατεύονται από διάφορες εθνικές υπηρεσίες και διεθνείς οργανισμούς για τη γεωγραφική και διαχρονική παρακολούθηση των εξελίξεων στην ανταγωνιστικότητα χωρών και περιφερειών.

Η ανάλυση της ανταγωνιστικότητας με βάση μεμονωμένους δείκτες, όπως το κόστος, η τιμή ή η ποιότητα, δεν αποτελεί ικανοποιητικό εργαλείο για την πρόβλεψη των αποτελεσμάτων της εμπορικής πολιτικής, είτε αυτό αφορά το κράτος, είτε έναν παραγωγικό κλάδο ή μια επιχείρηση, πολύ δε μάλλον την αναπτυξιακή τους διαδικασία. Η ανταγωνιστικότητα ενός οικονομικού κλάδου, όπως η γεωργία ή τα τρόφιμα, εστιάζουν το ενδιαφέρον στο επίπεδο και στις μεταβολές του εμπορικού ισοζυγίου ή/και στις επιδόσεις των επιχειρήσεων του κλάδου. Έτσι τα βασικά δεδομένα της ανάλυσης της ανταγωνιστικότητας ενός κλάδου της γεωργίας, καθώς και επιμέρους προϊόντων, προέρχονται από τα στοιχεία που προκύπτουν από το εμπορικό ισοζύγιο (Πετρόπουλος, 2012).

Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, ενταγμένη σε ένα βασικά οικονομικό διεθνή οργανισμό, την Ευρωπαϊκή Ένωση, με πλήρως ανοικτή οικονομία και άρα αντιμέτωπη με τις εξελίξεις του μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος, η ανάλυση της ανταγωνιστικότητας ενός σημαντικού κλάδου της αγροτικής της οικονομίας όπως είναι οι επιτραπέζιες ελιές δεν παύει να είναι επίκαιρη και σημαντική. Η μέτρηση της ανταγωνιστικότητας και η διερεύνηση της θέσης της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς στις διεθνείς αγορές χρησιμοποιείται για να αναδειχτούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία αυτού του κλάδου, ούτως ώστε να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο διορθωτικών κινήσεων, εάν χρειάζονται, και προτάσεων για το μέλλον.

## 2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

Οι επιτραπέζιες ελιές παρασκευάζονται από τους καρπούς του αιωνόβιου και αιθαλούς δέντρου της ελιάς που ανήκει στο γένος *Olea* της οικογένειας *Oleaceae*. Από τα 30 είδη της οικογένειας *Oleaceae* οικονομικό ενδιαφέρον παρουσιάζει μόνο το είδος *Olea europaea* L.. Είναι το μόνο αιωνόβιο καρποφόρο δέντρο που διατηρεί την παραγωγικότητα του για πάρα πολλά χρόνια. Ελαιόδεντρα καλλιεργούνται επιτυχώς σε πολλά μέρη του κόσμου με πληθώρα εδαφικών και κλιματικών συνθηκών, ιδιότητα που οφείλεται στο μεγάλο αριθμό ποικιλιών που έχουν αναπτυχθεί με το πέρασμα του χρόνου.

Ως επιτραπέζια ελιά ορίζεται το προϊόν το οποίο

- a. λαμβάνεται από υγιείς καρπούς ποικιλιών καλλιεργούμενων ελαιόδεντρων (*Olea europaea* L.) που έχουν επιλεγεί για την παραγωγή τους από ελιές των οποίων ο όγκος, το σχήμα, η αναλογία σάρκας προς πυρήνα, το μεγάλο μέγεθος, η γεύση, η συνεκτικότητα της σάρκας και η ευκολία αποχωρισμού της σάρκας από τον πυρήνα το καθιστούν ιδιαίτερα κατάλληλο για περαιτέρω επεξεργασία
- b. επεξεργάζεται για την απομάκρυνση της πικράδας του και διατηρείται με φυσική ζύμωση ή με θερμική επεξεργασία, με ή χωρίς την προσθήκη συντηρητικών
- c. συσκευάζεται με ή χωρίς υγρό κάλυψης. (Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου, ΙΟΟC 2004)

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει μια ποικιλία για να χαρακτηριστεί ως επιτραπέζια είναι τα ακόλουθα: α) το μεγάλο μέγεθος του καρπού και κυρίως η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σχέση σάρκας προς πυρήνα, β) η μικρότερη κατά το δυνατόν περιεκτικότητα της σάρκας σε ελαιόλαδο, γ) η αυξημένη περιεκτικότητα της σάρκας σε πηκτίνες, κυτταρίνη και λοιπούς πολυσακχαρίτες και κατ' επέκταση η διατήρηση της συνεκτικότητας του καρπού, δ) η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη περιεκτικότητα της σάρκας σε ζυμώσιμα συστατικά, ε) ο σχετικά εύκολος αποχωρισμός του πυρήνα από τη σάρκα και στ) η λεπτή ή μετρίου πάχους επιδερμίδα (Μπαλατσούρας, 1995).

Μια πικρή ουσία που υπάρχει στη σάρκα της ελιάς, η ελευρωπαϊνή καθιστά τον καρπό μη απευθείας εδώδιμο από το δέντρο, εάν δεν προηγηθεί μια ειδική επεξεργασία για την απομάκρυνση της. Για την απομάκρυνση της ελευρωπαϊνης, ο καρπός γενικά επεξεργάζεται με αλκαλικό διάλυμα, νερό ή άλμη. Μετά από αυτό το στάδιο, τα φρούτα

ξεπλένονται με πόσιμο νερό. Ορισμένες ελιές αποτελούν εξαίρεση στον κανόνα αυτό, επειδή κατά τη διάρκεια της ωρίμανσης τους ξεπικρίζουν επάνω στο δέντρο, κυρίως λόγω ζύμωσης. Ο καρπός συλλέγεται όταν είναι πράσινος, στο στάδιο αλλαγής του χρώματος ή μαύρος, ανάλογα με τον τρόπο επεξεργασίας που πρόκειται να εφαρμοστεί.

Ο βασικός σκοπός των παραδοσιακών και σύγχρονων μεθόδων επεξεργασίας των επιτραπέζιων ελιών είναι η βελτίωση της συντήρησης και των οργανοληπτικών ιδιοτήτων των τελικού προϊόντος.

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου (IOOC 2004b), οι επιτραπέζιες ελιές ταξινομούνται σε τρεις βασικές κατηγορίες, ανάλογα με το στάδιο ωριμότητας τους και σε πέντε κατηγορίες, ανάλογα με την επεξεργασία που έχουν υποστεί.

Ανάλογα με το στάδιο ωριμότητας του καρπού διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες:

1. Πράσινες ελιές: οι καρποί συγκομίζονται κατά την περίοδο ωρίμανσης, πριν από την αλλαγή του χρώματος και όταν έχουν φθάσει στο κανονικό μέγεθος
2. Ελιές στο στάδιο αλλαγής του χρώματος: οι καρποί συγκομίζονται πριν από το στάδιο της πλήρους ωρίμανσης, κατά την αλλαγή του χρώματος
3. Μαύρες ελιές: Ο ελαιόκαρπος συγκομίζεται όταν έχει πλήρως ωριμάσει ή βρίσκεται λίγο πριν από την πλήρη ωρίμανση.

Οι σημαντικότεροι τύποι επεξεργασμένων ελιών στο διεθνές εμπόριο είναι:

1. οι επεξεργασμένες ελιές σε άλμη (Ισπανικού τύπου)
2. φυσικές ελιές σε άλμη (ελιές Ελληνικού τύπου)
3. ελιές μαυρισμένες με οξείδωση (ελιές τύπου Καλιφόρνιας)
4. αφυδατωμένες ή συρρικνωμένες ελιές
5. ειδικοί εμπορικοί τύποι – παρασκευάσματα

Οι τρόποι παρασκευής μοιάζουν στο ότι τα τελικά προϊόντα παρασκευάζονται και διατηρούνται σε αραιωμένα υδατικά διαλύματα χλωριούχου νατρίου διαφορετικών συγκεντρώσεων. Κάθε μέθοδος παίρνει το όνομα της από τη χώρα στην οποία αναπτύχθηκε και χρησιμοποιήθηκε. Ανάλογα με τη μέθοδο, οι καρποί συλλέγονται σε διαφορετικό στάδιο ωρίμανσης. Στις ελιές Ισπανικού τύπου και τις ελιές μαυρισμένες με οξείδωση τύπου Καλιφόρνιας, η απομάκρυνση της πικρής γεύσης επιτυγχάνεται με αλκαλική κατεργασία. Στην περίπτωση της Ελληνικής μεθόδου, όμως οι καρποί τοποθετούνται απευθείας στην άλμη και η απομάκρυνση της ελευρωπαϊκής είναι αργή και μερική. Οι οργανοληπτικές ιδιότητες κάθε προϊόντος διαφέρουν σημαντικά, όταν οι

παράμετροι προσαρμόζονται από την τεχνολογία στις προτιμήσεις του καταναλωτή, οι οποίες εξαρτώνται από την περιοχή ή τη χώρα στην οποία κυκλοφορεί το προϊόν.

Οι επιτραπέζιες ελιές κατηγοριοποιούνται επίσης ανάλογα με τον τύπο με τον οποίο προσφέρονται στην αγορά σε: ολόκληρες, εκπυρηνωμένες, γεμιστές (με αμύγδαλο, σκόρδο, κόκκινη πιπεριά, κ.α.), σε ελιές για σαλάτες, πάστα ελιάς. Σε αυτές τις κατηγορίες υπάρχουν και άλλες υποκατηγορίες όπως είναι οι ροδέλες.

Η ποιότητα των επιτραπέζιων ελιών καθορίζεται επίσης από αρκετά κριτήρια, κάποια από τα οποία αναφέρονται παρακάτω:

- σύσταση της άλμης συσκευασίας – νερό, αλάτι, ξύδι από κρασί, άλλα συστατικά, pH, οξύτητα εκφρασμένη σε γαλακτικό οξύ
- μέγεθος – οι ελιές κατηγοριοποιούνται σε ποιοτικές κατηγορίες ανάλογα με το μέγεθος τους το οποίο υπολογίζεται μετρώντας τον αριθμό των τεμαχίων σε ένα κιλό
- ποιοτικές κατηγορίες ανάλογα με τον αριθμό των ελλωμάτων
  - **Extra**: οι καλύτερες ποιοτικά ελιές που διατηρούν τα χαρακτηριστικά της ποικιλίας στο μέγιστο.
  - **Select** (ή πρώτη κατηγορία): ελιές καλής ποιότητας σε κατάλληλο στάδιο ωρίμανσης που διατηρούν τα χαρακτηριστικά της ποικιλίας τους.
  - **Standard** (ή δεύτερη κατηγορία): επιτραπέζιες ελιές που δεν μπορούν να ταξινομηθούν στις προηγούμενες 2 κατηγορίες.
- Γεύση - ένα από τα σημαντικότερα κριτήρια ποιότητας για τις επιτραπέζιες ελιές στο διεθνές εμπόριο. Αν και τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά όπως η γεύση, το άρωμα και η υφή είναι υποκειμενικά, μπορούν να προσδιοριστούν με επίσημα αναγνωρισμένες δοκιμές και πιστοποιημένους δοκιμαστές.

Οι επιτραπέζιες ελιές διατίθενται στην αγορά είτε συσκευασμένες σε υπεραγορές, συνοικιακά σούπερ μάρκετ, μπακάλικα είτε χύμα σε λαϊκές αγορές είτε σε εστιατόρια ως ορεκτικό ή συστατικό των πιάτων. Οι διαθέσιμες συσκευασίες είναι πάρα πολλές. Οι ελιές που συντηρούνται σε θερμοκρασία δωματίου βρίσκονται συνήθως σε μεταλλικά ή πλαστικά δοχεία, γυάλινα βάζα ή συσκευασμένες υπό κενό. Οι ελιές που συντηρούνται υπό συνθήκες ψύξης συνήθως είναι συσκευασμένες σε μικρούς πλαστικούς περιέκτες έτοιμους για σερβίρισμα. Η χωρητικότητα των διαθέσιμων συσκευασιών κυμαίνεται από

λίγα γραμμάρια σε σακουλάκια 70 – 250 g για λιανική πώληση ως μεγάλα πλαστικά βαρέλια των 150 Kg.

Το πλήθος των ποικιλιών που χαρακτηρίζει το δέντρο της επιτραπέζιας ελιάς, οι διάφοροι τρόποι επεξεργασίας του καρπού και οι μέθοδοι επεξεργασίας της σάρκας για την παραγωγή προϊόντων με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία οδηγούν σε ένα μεγάλο φάσμα προϊόντων ως έκφραση της αγροτικής και διατροφικής κουλτούρας κάθε λαού.

Η συνειδητοποίηση της σχέσης μεταξύ της υγείας και της κατανάλωσης τροφίμων, εκτός από τις ωφέλιμες επιδράσεις της βέλτιστης διατροφής μεταξύ των συνειδητών κοινωνιών, αύξησε την παγκόσμια ζήτηση για τις ελιές και τα ελαιόλαδα. Η "Μεσογειακή Διατροφή" είναι μια σύγχρονη διατροφική σύσταση που εμπνεύστηκε αρχικά από τα παραδοσιακά τρόφιμα / ποτά των χωρών που περιβάλλουν τη Μεσόγειο Θάλασσα, όπου η βασική της αρχή περιλαμβάνει αναλογικά υψηλή κατανάλωση ελιών, ελαιόλαδου, θαλασσινών, λαχανικών και φρούτων. Θεωρείται ότι είναι μια από τις πιο υγιεινές διατροφές λόγω της μειωμένης συχνότητας εμφάνισης καρδιαγγειακών παθήσεων και ορισμένων τύπων καρκίνου. Η κατανάλωση ελιών, εκτός από το πολύτιμο λάδι και τα συστατικά του, δίνει στον καταναλωτή επιπλέον ίνες, υδατοδιαλυτές βιταμίνες, ανόργανα συστατικά και συμβάλλει σημαντικά στην ημερήσια πρόσληψη αντιοξειδωτικών και αντιφλεγμονωδών χημικών ενώσεων όπως η πικρή ελευρωπαΐνη, η τυροσόλη, η υδροξυτυροσόλη και τα παράγωγά τους. Η ευεργετική επίδραση στην υγεία των ενώσεων αυτών θεωρείται πλέον πειραματικώς επιβεβαιωμένη, κυρίως σε σχέση με το οξειδωτικό stress, τις φλεγμονές, την υπέρταση, τις καρδιαγγειακές παθήσεις, τον διαβήτη, τις νευρο-εκφυλιστικές παθήσεις (π.χ. νόσος Αλτσχάιμερ) και ορισμένες μορφές καρκίνου.

Το μέλλον του ελαιοκομικού τομέα προμηνύεται θετικό και πολλά υποσχόμενο. Η ανάδειξη της ελιάς ως προϊόν υψηλής διατροφικής αξίας στη σύγχρονη μαγειρική με σημαντικά οφέλη για την υγεία του ανθρώπου, προϋποθέτει τη σωστή παραγωγή και συσκευασία αυτού του αγνού και παραδοσιακού προϊόντος. Ευρύτερη ενημέρωση των καταναλωτών απαιτείται για τα πολλά διατροφικά πλεονεκτήματα της επιτραπέζιας ελιάς, η οποία αναγνωρίζεται πλέον ως ένα φυσικό λειτουργικό τρόφιμο. Είναι ευρέως γνωστό πως οι επιτραπέζιες ελιές είναι τρόφιμο υψηλής θρεπτικής αξίας και περιέχουν πολύ υψηλό ποσοστό ακόρεστων λιπαρών οξέων, ελαϊκό οξύ, παλμιτικό οξύ, λινολεϊκό κ.ά., ενώ πολλοί από τους μικροοργανισμούς της ζύμωσης που περιέχουν οι ελιές έχουν προβιοτικές ιδιότητες.

Οι Ελληνικές ποικιλίες επιτραπέζιας ελιάς έχουν μεγάλη διατροφική αξία, είναι πλούσιες σε αντιοξειδωτικά συστατικά και θεωρούνται από τις καλύτερες στον κόσμο. Σ' αυτό συντελούν τόσο η γεύση τους όσο και η ποιότητά τους που οφείλεται κυρίως στις ιδιαίτερες εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδας. Οι επιτραπέζιες ελιές ελληνικής προέλευσης είναι κατά ποσοστό 60% πράσινες ελιές (είτε ολόκληρες είτε εκπυρηνωμένες και γεμιστές με αμύγδαλο, φέτα, κόκκινη πιπεριά κ.α.) και κατά ποσοστό 40% ελιές Καλαμών και μαύρες ελιές. Οι σημαντικότερες εμπορικές και εξαγωγίμες ελληνικές ποικιλίες είναι οι: Καλαμών, Χαλκιδικής και Κονσερβολιά.

## **2.1. Ελιές ποικιλίας Καλαμών (ή αλλιώς “Kalamata olives”)**

Οι φυσικές μαύρες επιτραπέζιες ελιές της ποικιλίας Καλαμών ή όπως είναι παγκόσμια γνωστή “Καλαμάτα” (Kalamata olives) προέρχονται από ελαιόδενδρα της ποικιλίας Καλαμών ή αλλιώς «Καλαμάτα» ή «Αετονυχολιά» (*Olea europaea var. ceraticarpa*). Έχουν πάρει το όνομα τους από το λιμάνι της Καλαμάτας από το οποίο εξάγονταν εδώ και εκατοντάδες χρόνια. Η καλλιέργεια τους είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε περιοχές της Πελοποννήσου και της Κεντρικής Ελλάδας. Σπουδαιότεροι νομοί παραγωγής είναι κατά σειρά οι: Αιτωλοακαρνανίας, Λακωνίας, Φθιώτιδας, Μεσσηνίας. Λόγω των άριστων οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του έτοιμου προς διάθεση προϊόντος, του μελανοϊώδους χρώματος, της τραγανής σάρκας και της άριστης γεύσης αυτό το προϊόν έχει άριστη φήμη στην ελληνική και παγκόσμια αγορά.

Η συγκομιδή του καρπού γίνεται όταν το χρώμα του καρπού είναι κατάλληλο, λίγο πριν την πλήρη ωρίμανση του παραδοσιακά με τα χέρια ή/και με δονητικά μηχανήματα από τις αρχές Νοεμβρίου μέχρι το Δεκέμβρη. Μετά τη συγκομιδή ο ελαιόκαρπος οδηγείται σε οργανωμένες μονάδες επεξεργασίας, όπου υφίσταται φυσική ζύμωση και συντήρηση μέσα σε άλμη και στη συνέχεια, ωρίμανση μέσα στην ίδια μητρική άλμη όπου αποκτά τα άριστα οργανοληπτικά του χαρακτηριστικά υπό συνεχή επιστημονική παρακολούθηση. Στη συνέχεια, οδηγείται σε ποιοτική διαλογή και ταξινόμηση κατά μέγεθος σε εμπορικές κατηγορίες μεγέθους και είναι έτοιμος να οδηγηθεί για συσκευασία και κατανάλωση ως έχει ή μετά από περαιτέρω μεταποίηση για την παρασκευή χαρακτών ελιών ή εκπυρηνωμένων ελιών (το 60% περίπου του έτοιμου προϊόντος διατίθεται εκπυρηνωμένο).

Το έτοιμο προϊόν οδηγείται στην κατανάλωση με πάρα πολλούς κωδικούς γιατί πέραν της παρουσίας ως ολόκληρων, χαρακτών ή εκπυρηνωμένων ελιών, προστίθενται στο συσκευασμένο προϊόν και πάρα πολλά αρτύματα και καρυκεύματα. Από τους περίπου 100.000 τόνους ηρτημένης σοδειάς οι 85.000 τόνοι είναι ελαιόκαρπος που προορίζεται για επιτραπέζια χρήση, το 85% του προϊόντος καταλήγει δηλαδή σε κάποια μονάδα επεξεργασίας. Από αυτό περίπου 70.000 τόνοι καταλήγουν στην αγορά ως έτοιμο μεταποιημένο και συσκευασμένο προϊόν. Περισσότεροι από 13.900 παραγωγοί καλλιεργούν 10.000.000 ελαιόδεντρα Καλαμών στις τρεις Περιφέρειες καλλιέργειας της ποικιλίας και 42 επιχειρήσεις του κλάδου ασχολούνται με τη μεταποίηση αυτής της ποικιλίας.

Ο φημισμένος διεθνώς αυτός ελληνικός εμπορικός τύπος επιτραπέζιων ελιών “Kalamata olives”, παρουσιάζει μεγάλη εξαγωγική δυναμική και αντίστοιχα μεγάλη ζήτηση, αποτέλεσμα της οποίας είναι οι φυτεύσεις κατ’ έτος χιλιάδων ελαιοδενδρυλλίων της ποικιλίας «Καλαμών» κυρίως στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Λακωνίας και Φθιώτιδας. (ΔΟΕΠΕΛ)

## 2.2. Ελιές ποικιλίας Χαλκιδικής

Οι πράσινες επιτραπέζιες ελιές «Χαλκιδικής» προέρχονται από ελαιόδεντρα της ποικιλίας «Χαλκιδική» (*Olea Europea sp.*) η οποία καλλιεργείται κυρίως στο νομό Χαλκιδικής, αλλά και στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία, ενώ μικρότερος αριθμός ελαιόδεντρων της ποικιλίας καλλιεργούνται και σε άλλες περιοχές της χώρας. Πρόκειται για τον γνωστό διεθνώς εμπορικό τύπο “Green olives Halkidiki variety” με το χαρακτηριστικό μεγάλο μέγεθος καρπού, το κυλινδροκωνικό σχήμα με τη θηλή στο κάτω μέρος του καρπού, το λαμπερό πράσινο - πρασινοκίτρινο χρώμα, τη μεγάλη αναλογία σάρκας προς πυρήνα, τα άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά και τον εύκολο αποχωρισμό του πυρήνα από τη σάρκα κατά την εκπυρήνωση.

Η συγκομιδή του καρπού γίνεται με τα χέρια απευθείας από το δένδρο από τα μέσα Σεπτεμβρίου μέχρι το τέλος Οκτωβρίου, όταν ο καρπός βρίσκεται στο κατάλληλο στάδιο ωρίμανσης. Μετά τη συγκομιδή, η επεξεργασία - μεταποίηση – τυποποίηση του ελαιόκαρπου γίνεται σε οργανωμένες μονάδες επεξεργασίας που διαθέτουν κατάλληλους δεξαμενικούς χώρους όπου το προϊόν υφίσταται ξέπικρισμα με αλκαλικό διάλυμα (NaOH) και φυσική ζύμωση μέσα σε άλμη και στη συνέχεια ωριμάζει μέσα στην ίδια



μητρική άλμη υπό συνεχή επιστημονική παρακολούθηση μέχρι να αποκτήσει τα επιθυμητά οργανοληπτικά χαρακτηριστικά.

Η διάρκεια του ξεπικρίσματος, ζύμωσης και ωρίμανσης του μεταποιημένου προϊόντος διαρκεί από 2 – 6 μήνες, ανάλογα με το στάδιο ωρίμανσης του νωπού καρπού και τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, οι πράσινες επιτραπέζιες ελιές ποικιλίας «Χαλκιδική» εξέρχονται από τις δεξαμενές, διαλέγονται ποιοτικά και ταξινομούνται κατά μέγεθος σε εμπορικές κατηγορίες μεγέθους.

Στη συνέχεια, το 30% περίπου του ποιοτικά διαλεγμένου και ταξινομημένου κατά μέγεθος προϊόντος οδηγείται στις γραμμές συσκευασίας και στην κατανάλωση ως ολόκληρες ελιές και το 70% περίπου εκπυρηνώνεται και διατίθεται στην κατανάλωση είτε ως εκπυρηνωμένες είτε ως γεμιστές ελιές με διάφορα γεμίσματα (όπως κόκκινη πιπεριά, σκόρδο, αμύγδαλο, καρότο, αντζούγια, κ.α.) σε διάφορες συσκευασίες και πάρα πολλούς κωδικούς με διάφορα αρτύματα και καρυκεύματα.

Από τους 130.000 τόνους ηρτημένης σοδειάς οι 120.000 τόνοι είναι ελαιόκαρπος που προορίζεται για επιτραπέζια χρήση, το 92% του προϊόντος καταλήγει δηλαδή σε κάποια μονάδα επεξεργασίας. Από αυτό περίπου 100.000 τόνοι καταλήγουν στην αγορά ως έτοιμο μεταποιημένο και συσκευασμένο προϊόν. Περισσότεροι από 13.400 παραγωγοί καλλιεργούν 10.000.000 ελαιόδεντρα Χαλκιδικής και 46 επιχειρήσεις του κλάδου ασχολούνται με τη μεταποίηση αυτής της ποικιλίας.

Ο ελληνικός αυτός εμπορικός τύπος (Green olives Halkididki variety) παρουσιάζει μεγάλη εξαγωγική δυναμική και αντίστοιχα μεγάλη ζήτηση, αποτέλεσμα της οποίας είναι οι φυτεύσεις χιλιάδων ελαιοδενδρυλλίων της ποικιλίας «Χαλκιδική» κατ' έτος, στις περιοχές παραγωγής. (ΔΟΕΠΕΛ)

### **2.3. Ελιές ποικιλίας Κονσερβολιά**

Πρόκειται για την ιστορικότερη ποικιλία της χώρας. Οι φυσικές μαύρες επιτραπέζιες ελιές της ποικιλίας αυτής έγιναν το πρώτο αντικείμενο εμπορίου τον 19<sup>ο</sup> αιώνα και από τις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα σε αυτόν τον εμπορικό τύπο στηρίχθηκε η εξαγωγική προσπάθεια της χώρας (Greek Black olives). Η ποικιλία «Κονσερβολιά» (*Olea europaea media rotunda*) καλλιεργείται κυρίως σε περιοχές της Κεντρικής Ελλάδας, στους νομούς Φθιώτιδας, Φωκίδας, Μαγνησίας, Αιτωλοακαρνανίας, Άρτας, Ευβοίας. Πρόκειται για την

πλέον διαδεδομένη επιτραπέζια ποικιλία της χώρας, με τα περισσότερα ελαιόδεντρα (20.000.000 ελαιόδεντρα).

Ο καρπός έχει στρογγυλό έως ωοειδές σχήμα, ανήκει στις αδρόκαρπες (μεγαλόκαρπες) ποικιλίες και έχει μεγάλη αναλογία σάρκας προς πυρήνα και εύκολη απόσπαση του πυρήνα από τη σάρκα κατά τη μάσηση ή την εκπυρήνωση. Το χαρακτηριστικό που την διαφοροποιεί είναι ότι, από τον ελαιόκαρπο της ποικιλίας «Κονσερβολιά» μπορεί να παραχθούν οι περισσότεροι εμπορικοί τύποι των επιτραπέζιων ελιών, κυρίως όμως από τη ποικιλία «Κονσερβολιά» παράγονται οι εμπορικοί τύποι:

- πράσινες ελιές σε άλμη (Green olives) και
- φυσικές μαύρες ελιές σε άλμη (Natural Black olives)

Όλοι οι εμπορικοί τύποι επιτραπέζιων ελιών της ποικιλίας «Κονσερβολιά» είναι προϊόντα φυσικής ζύμωσης και τα τελικά προϊόντα παρουσιάζουν άριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά. Η συγκομιδή των καρπών ξεκινάει από το Σεπτέμβριο για την παρασκευή των πράσινων εμπορικών τύπων και συνεχίζεται μέχρι τις αρχές του χειμώνα για την παρασκευή των φυσικών μαύρων εμπορικών τύπων. Η συγκομιδή γίνεται με τα χέρια ή/και με δονητικά μηχανήματα. Μετά τη συγκομιδή ο καρπός οδηγείται σε οργανωμένες μονάδες επεξεργασίας – μεταποίησης - τυποποίησης - συσκευασίας που διαθέτουν κατάλληλους δεξαμενικούς χώρους, ανάλογα με τον εμπορικό τύπο που παρασκευάζουν, όπου το προϊόν υφίσταται ξεπίκρισμα και φυσική ζύμωση μέσα σε άλμη και ωριμάζει μέσα στην ίδια μητρική άλμη υπό συνεχή επιστημονική παρακολούθηση.

Η ζύμωση και ωρίμανση:

- των πράσινων ελιών (Green olives) διαρκεί από 2,5 - 6 μήνες και
- των φυσικών μαύρων ελιών (Natural Black olives) διαρκεί από 3 - 9 μήνες

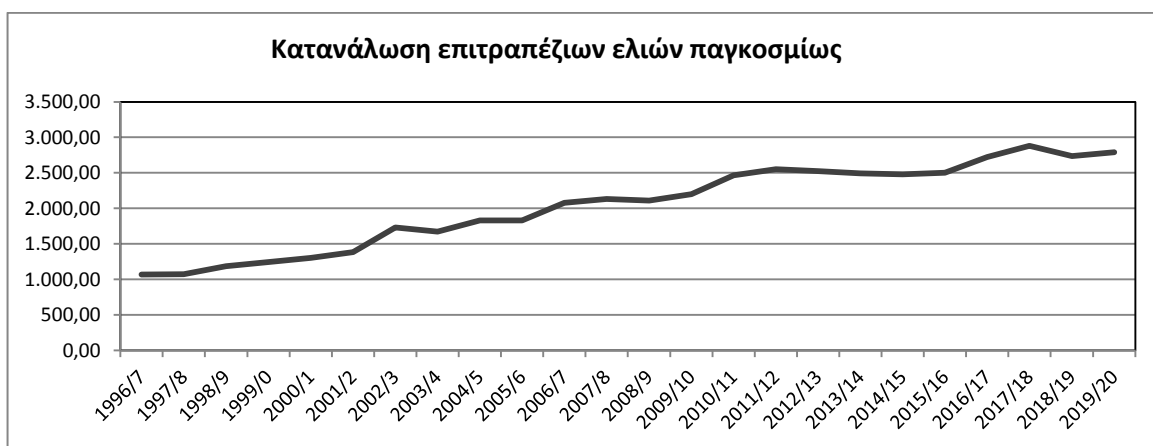
Μετά το πέρας της ζύμωσης και ωρίμανσης, οι ελιές του εμπορικού τύπου “φυσικές μαύρες ελιές” εξέρχονται από τις δεξαμενές προς τυποποίηση, διαλέγονται ποιοτικά και ταξινομούνται σε εμπορικά μεγέθη, συσκευάζονται ως έχουν σε διάφορους περιέκτες και οδηγούνται στην κατανάλωση (κυρίως εξαγωγή) σε πάρα πολλούς κωδικούς, ανάλογα με τα αρτύματα και καρυκεύματα που περιέχουν στις συσκευασίες τους. Οι πράσινες επιτραπέζιες ελιές της ποικιλίας «Κονσερβολιά» μετά τη ζύμωση και ωρίμανση διαλέγονται ποιοτικά και ταξινομούνται κατά μέγεθος σε εμπορικές κατηγορίες μεγέθους. Οδηγούνται στην αγορά ως ολόκληρες ελιές, εκπυρηνωμένες ελιές ή γεμιστές ελιές σε διάφορες συσκευασίες και με διάφορα αρτύματα και καρυκεύματα.

Από τους 200.000 τόνους ηρτημένης σοδειάς οι 65.000 τόνοι είναι ελαιόκαρπος που προορίζεται για επιτραπέζια χρήση, το 33% του προϊόντος καταλήγει δηλαδή σε κάποια

μονάδα επεξεργασίας. Από αυτό περίπου 55.000 τόνοι καταλήγουν στην αγορά ως έτοιμο μεταποιημένο και συσκευασμένο προϊόν. Περισσότεροι από 35.500 παραγωγοί καλλιεργούν 20.000.000 ελαιόδεντρα Κονσερβολιάς, η ζήτηση και οι εξαγωγές όμως ακολουθούν σταθερή πορεία σε αντίθεση με τις δύο παραπάνω ποικιλίες στις οποίες είναι ανοδικές. (ΔΟΕΠΕΛ)

### 3. Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ

Η κατανάλωση επιτραπέζιων ελιών τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει αύξηση τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και σε ευρωπαϊκό σε ισορροπία με την εξέλιξη της παγκόσμιας παραγωγής, όπως φαίνεται στα γραφήματα 1 και 2. Λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος των καταναλωτών για τη μεσογειακή διατροφή και για τη διατήρηση της υγείας τους οι επιτραπέζιες ελιές έχουν αρχίσει να εντάσσονται στις διατροφικές συνήθειες και άλλων λαών πέρα από τους μεσογειακούς. Η παγκόσμια κατανάλωση επιτραπέζιων ελιών έχει αυξηθεί περίπου κατά 179% τις τελευταίες τρεις δεκαετίες σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου. Η παγκόσμια κατανάλωση για το διάστημα 2019 – 2020 εκτιμάται να ανέρθει στους 2.792,0 χιλιάδες τόνους, ελαφρά μεγαλύτερη από την κατανάλωση της προηγούμενης χρονιάς και αυξημένη κατά 162 % από το 1996 – 1997.



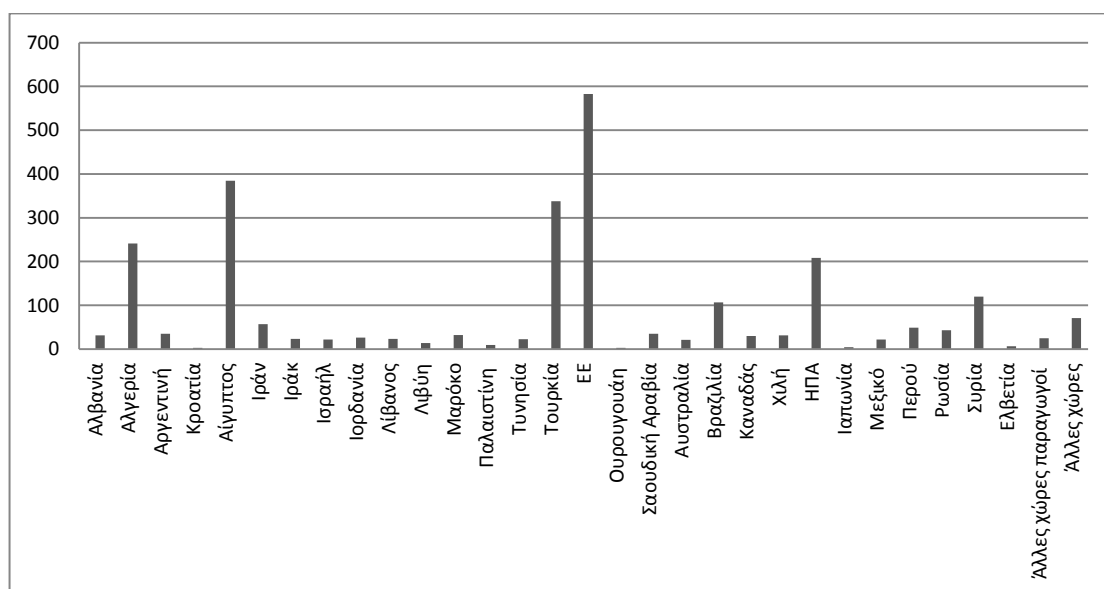
**Γράφημα 1.** Εξέλιξη της παγκόσμιας κατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1996 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους)



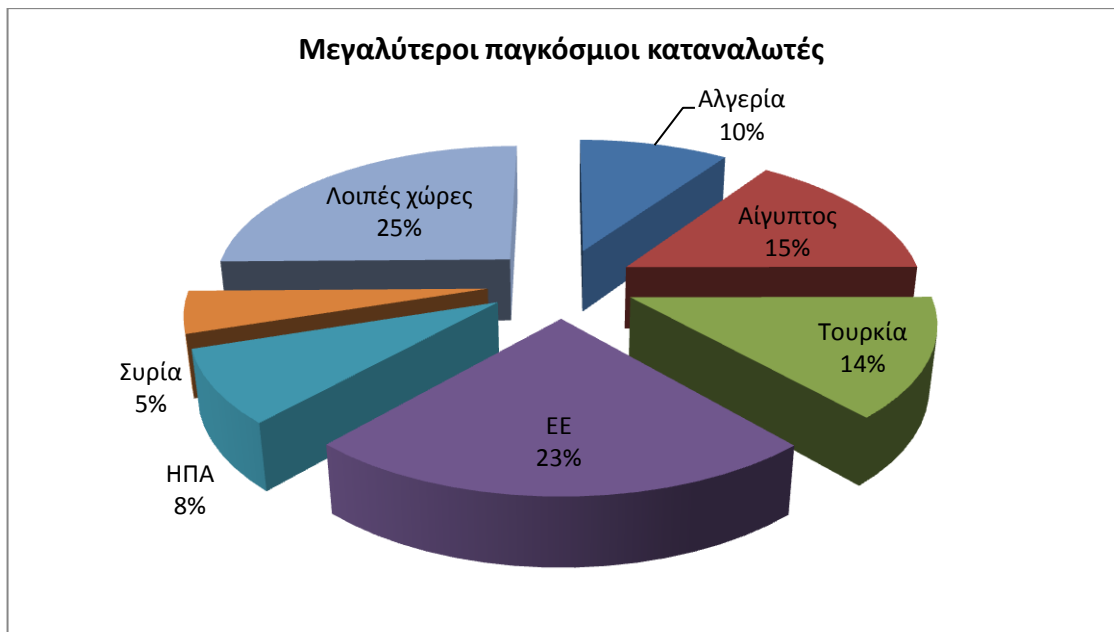
**Γράφημα 2.** Εξέλιξη της κατανάλωσης επιτραπέζιων ελιών στην Ε.Ε. το διάστημα 1990 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους)

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε γύρω από τη Μεσόγειο όπου η κατανάλωση ακολούθησε την αύξηση της παραγωγής. Σε παγκόσμιο επίπεδο πρώτη στην κατανάλωση έρχεται η Ε.Ε. και ακολουθούν η Τουρκία, η Αίγυπτος και η Αλγερία. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η Ισπανία, ο μεγαλύτερος παραγωγός, είναι και ο μεγαλύτερος καταναλωτής και ακολουθούν η Ιταλία, η Γαλλία, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρουμανία.

Συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στο γράφημα 3, στην Ε.Ε. η κατανάλωση αγγίζει τις 582 χιλιάδες τόνους (μέσος όρος δεκαετίας 2010 – 2020), και την τελευταία δεκαετία ακολουθούν η Αίγυπτος με 384 χιλιάδες τόνους, η Τουρκία με 338 χιλιάδες τόνους, η Αλγερία με 241 χιλιάδες τόνους, οι ΗΠΑ με 208 χιλιάδες τόνους και η Συρία με 119 χιλιάδες τόνους. Κύριο χαρακτηριστικό της εξέλιξης είναι η αύξηση της κατανάλωσης στις τρίτες χώρες. Η Αίγυπτος και η Αλγερία τα τελευταία χρόνια έχουν εκτοξεύσει την κατανάλωση επιτραπέζιας ελιάς με την Αίγυπτο να καταναλώνει 1624% φορές περισσότερο προϊόν το 2019 – 2020 από ότι το 1996 – 1997, από τους 29.000 τόνους στους 500.000 τόνους και την Αλγερία 2064% φορές περισσότερο προϊόν για το ίδιο διάστημα, από τους 14.000 τόνους σε 303.000 τόνους. Για την Ε.Ε. το ποσοστό αύξησης της κατανάλωσης ανήλθε σε περίπου 80% και στην Τουρκία η κατανάλωση υπερτριπλασιάστηκε.



**Γράφημα 3.** Κατανάλωση επιτραπέζιας ελιάς σε χιλιάδες τόνους στις χώρες μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου (Μέσος όρος δεκαετίας 2010 – 2020)

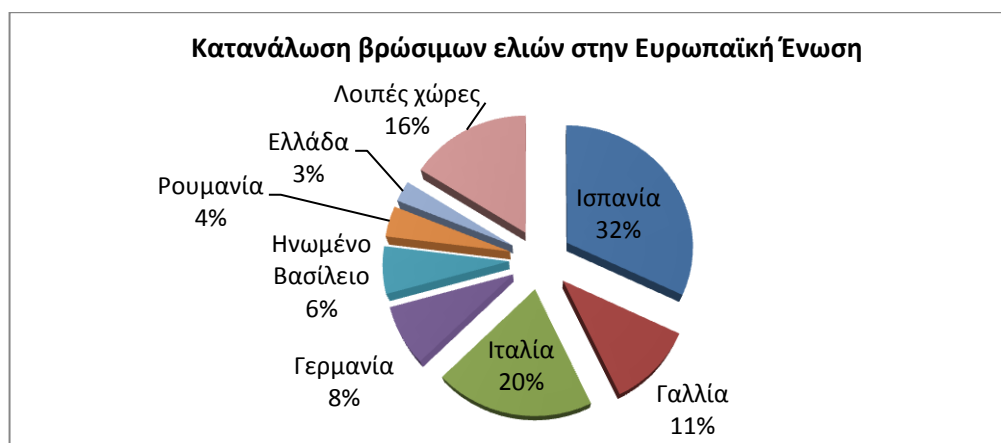


**Γράφημα 4.** Μερίδια κατανάλωσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Μέσος όρος δεκαετίας 2010 – 2020)

Οι συνδυασμένες αγορές της Ε.Ε., της Αιγύπτου, της Τουρκίας και των ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν περίπου το 60% της παγκόσμιας κατανάλωσης επιτραπέζιας ελιάς. Ωστόσο, σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου για τις χώρες μέλη του για το 2015 πρώτη στην παγκόσμια κατά κεφαλήν κατανάλωση επιτραπέζιας ελιάς είναι η Αλβανία με 10,7 κιλά ανά άτομο κάθε χρόνο. Ο δεύτερος μεγαλύτερος κατά κεφαλήν καταναλωτής είναι η Αλγερία με κατανάλωση 6,1 κιλά ανά άτομο ετησίως. Ακολουθούν η Τουρκία και ο Λίβανος με ποσότητες που κυμαίνονται μεταξύ 4,2 και 4,0 κιλά /άτομο /έτος. Στην Αίγυπτο και την Ιορδανία κάθε άτομο καταναλώνει 3,7 Kg και 3,3 Kg το χρόνο αντίστοιχα. Ποσότητες μεγαλύτερες του ενός κιλού ανά άτομο καταναλώνονται επίσης στο Ισραήλ (2,6 κιλά /άτομο), στη Λιβύη (2,3 κιλά /άτομο) και την Τυνησία (1,8 κιλά /άτομο). Οι ΗΠΑ παρόλο που καταναλώνουν συνολικά μεγάλη σε όγκο ποσότητα, η κατά κεφαλήν κατανάλωση περιορίζεται σε λιγότερο από 1 κιλό /άτομο, υποδηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο τις τεράστιες δυνατότητες περαιτέρω διεύρυνσης και επέκτασης.

Στην Ε.Ε. πρώτη σε κατά κεφαλήν κατανάλωση για το 2015 είναι η Ισπανία με 4,1 κιλά/ άτομο και ακολουθούν η Κύπρος με 3,1 κιλά/ άτομο, η Μάλτα με 1,9 κιλά/ άτομο, η Ελλάδα και το Λουξεμβούργο με 1,8 κιλά, η Ιταλία και η Βουλγαρία με 1,7 κιλά και η Ρουμανία με 1,1 κιλά/άτομο. Σε φθίνουσα σειρά, η κατανάλωση στη Γαλλία, τη Σουηδία, το Βέλγιο, τη Σλοβακία, την Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Δανία κυμαίνεται

μεταξύ 0,9 και 0,5 Kg /άτομο. Η κατανάλωση σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σλοβενία, Λιθουανία, Φινλανδία, Τσεχική Δημοκρατία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Εσθονία, Ουγγαρία, Κροατία και Λετονία) κυμαίνεται μεταξύ 0,4 και 0,2 Kg /άτομο.



**Γράφημα 5.** Κύριοι καταναλωτές επιτραπέζιας ελιάς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Μέσος όρος του διαστήματος 2010 – 2020)

Στην Ε.Ε. πρώτοι σε κατανάλωση είναι οι μεσογειακοί λαοί, με πρώτους τους Ισπανούς οι οποίοι κατανάλωσαν 190 χιλιάδες τόνους την περίοδο 2019 - 2020, ποσότητα που έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε βάθος τριακονταετίας, 100 χιλιάδες τόνοι την περίοδο 1990 – 1991. Δεύτεροι είναι οι Ιταλοί με 94 χιλιάδες τόνους την περίοδο 2019 – 2020, ποσότητα που μειώθηκε σε σχέση με τους 138 χιλιάδες τόνους που καταναλώθηκαν το 1990 – 1991. Η Γαλλία έχει διπλασιάσει την κατανάλωση της από τους 31,7 χιλιάδες τόνους το 1990 – 1991 σε 70 χιλιάδες τόνους. Ακολουθούν η Γερμανία που τριπλασίασε την κατανάλωση της και το Ηνωμένο Βασίλειο που την δεκαπλασίασε. Η ζήτηση για προϊόντα επιτραπέζιας ελιάς και ελαιολάδου σε αυτές τις χώρες αυξάνεται εξαιτίας του γεγονότος ότι θεωρούνται προϊόντα μεσογειακής διατροφής και κατά συνέπεια προϊόντα υγιεινής διατροφής. Σημαντικές ποσότητες καταναλώνονται επίσης στη Ρουμανία και το Βέλγιο. Στην Ελλάδα παρά τη μεγάλη παραγωγή η κατανάλωση κυμαίνεται σε σχετικά μικρές ποσότητες οι οποίες σε βάθος τριακονταετίας έχουν μειωθεί κατά 45% (από 33 χιλιάδες τόνους το 1990 – 1991 σε 18 χιλιάδες τόνους το 2019 – 2020), όπως απεικονίζεται στο γράφημα 6.



**Γράφημα 6.** Εξέλιξη της κατανάλωσης επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020 (ποσότητες σε χιλιάδες τόνους)



#### **4. ΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ ΕΛΙΩΝ**

Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται ραγδαία μεταβολή στις καταναλωτικές συμπεριφορές και τον τρόπο ζωής λόγω της οικονομικής ανάπτυξης, της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου, της ταχείας αστικοποίησης και της απελευθέρωσης του εμπορίου. Οι κύριοι παράγοντες για την προτίμηση των καταναλωτών για τις επιτραπέζιες ελιές είναι η τιμή, η εικόνα της μάρκας, η διαθεσιμότητα και η εκπλήρωση της ανάγκης. Ωστόσο, η πρώτη ύλη, το στάδιο ωριμότητας, οι αγροκλιματικές συνθήκες, η τεχνολογία επεξεργασίας, οι μικροοργανισμοί που χρησιμοποιούνται στη ζύμωση και τα αισθητήρια χαρακτηριστικά του τελικού προϊόντος είναι επίσης σημαντικά (Akrınar-Bayızit et al., 2017).

Οι καταναλωτές επιτραπέζιων ελιών είναι άτομα μέτριου – υψηλού εισοδήματος και υψηλού κοινωνικο-πολιτιστικού επιπέδου που είναι ενήμεροι για τα οφέλη της μεσογειακής διατροφής και πρόθυμοι να πληρώσουν παραπάνω για ένα προϊόν με αποδεδειγμένα οφέλη στην υγεία τους. Ακόμη, η χώρα προέλευσης, η Ελλάδα παίζει σημαντικό ρόλο στη λήψη των αγοραστικών αποφάσεων καθώς οι ξένοι καταναλωτές θεωρούν ότι «Τα ελληνικά προϊόντα είναι μοναδικά και συνδυάζουν εξαιρετική ποιότητα, ανώτερη γεύση και υψηλή διατροφική αξία» (Gjekanovikj A., Bizmpiroulas A., Rotsios K., 2015).

Τα κύρια γνωρίσματα που καθορίζουν την ποιότητα της επιτραπέζιας ελιάς σχετίζονται με την ασφάλεια του τελικού προϊόντος, καθώς και με τα διατροφικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά. Οι καταναλωτές που προέρχονται από τα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα αναζητούν κυρίως ελιές οι οποίες είναι γευστικές και γνωστές για την διατροφική τους αξία. Η καλή συσκευασία πριμοδοτεί το προϊόν και οφείλει να είναι πρακτική, οικολογική και να αναδεικνύει την ταυτότητα του προϊόντος. Αυτό αποτελεί βασικό κριτήριο επιλογής για τους πιο απαιτητικούς καταναλωτές, ενώ για τους υπόλοιπους θεωρείται το τελευταίο κριτήριο σε ιεράρχηση, μετά τη γεύση, τη συσκευασία και την τιμή.

Κυρίαρχη είναι η αντίληψη των καταναλωτών, ότι οι επιτραπέζιες ελιές αποτελούν ένα σχετικά φτηνό προϊόν, ενώ η τιμή τους κυμαίνεται από 8 έως 15 ευρώ ανά κιλό. Η τιμή

δεν αποτελεί βασικό κριτήριο επιλογής για τους απαιτητικούς καταναλωτές των λαϊκών υπαίθριων αγορών και των μικρών συννοικιακών καταστημάτων, ενώ είναι βασικό και κυρίαρχο κριτήριο επιλογής όσον αφορά τις υπεραγορές.

Καθώς οι τάσεις των καταναλωτών μεταβάλλονται και οι περιβαλλοντικές ευαισθησίες γίνονται πιο έντονες, τα προϊόντα που δεν ρυπαίνουν το περιβάλλον με τις υπερβολικές και συχνά περιττές και δαπανηρές συσκευασίες τους μεσοπρόθεσμα θα προσελκύουν όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον των καταναλωτών, αν εξασφαλισθεί η ποιότητα και η ανταγωνιστικότητα ώστε να αυξηθεί η κατανάλωση τους.

Σε γενικές γραμμές η εισαγωγή και η προώθηση των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών ακολουθεί την πορεία των περισσότερων εισαγομένων τροφίμων. Οι εισαγωγές γίνονται απευθείας από τα μεγάλα σουπερμάρκετ και από χονδρέμπορους που συνήθως εισάγουν ή παράγουν και επί τόπου και άλλα προϊόντα μεσογειακής διατροφής και τα προωθούν είτε στα σουπερμάρκετ είτε στις μικρότερες αλυσίδες και τα ειδικευμένα καταστήματα (delicatessen).

Η τυποποίηση της βρώσιμης ελιάς από τη χώρα παραγωγής της – την Ελλάδα – σε μικρές συσκευασίες που θα φτάνουν στον τελικό καταναλωτή είναι απαραίτητη για να καρπώνεται την υπεραξία που έχει το τυποποιημένο προϊόν.

## 5. Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ

### 5.1 Η παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα

Ο αγροτικός τομέας ανέκαθεν αποτελούσε ένα δομικό χαρακτηριστικό της ελληνικής κοινωνίας καθώς και ένα συστατικό παράγοντα της ελληνικής οικονομίας και ανάπτυξης, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Λόγω του μεσογειακού κλίματος της Ελλάδας τα αγροτικά προϊόντα που παράγονται είναι εξαιρετικής ποιότητας και απολαμβάνουν την ιδιαίτερη προτίμηση των καταναλωτών.

Η καλλιέργεια της ελιάς στον ελληνικό χώρο υπολογίζεται ότι ξεκίνησε πριν από 7.000 χρόνια. Οι έρευνες παρουσιάζουν την ύπαρξη απολιθωμάτων ελιάς στη Σαντορίνη και τη Νίσυρο με την εντυπωσιακή ηλικία των 50.000 – 60.000 ετών. Η συστηματική καλλιέργεια της ελιάς συνέβαλλε στην ανάπτυξη του μινωικού πολιτισμού. Κατά τους μινωικούς και μυκηναϊκούς χρόνους τα αρχαιολογικά ευρήματα φανερώουν ότι οι άνθρωποι εκείνων των περιόδων μαγείρευαν με λάδι τα φαγητά τους. Ξεχωριστή θέση έχει η ελιά στην Ομηρική περίοδο. Την Αχαική περίοδο η καλλιέργεια της ελιάς πολλαπλασιάζεται ενώ στην Αθήνα λαμβάνονται ειδικά μέτρα για την προστασία των ελαιοδέντρων. Κατά τη διάρκεια των Περσικών πολέμων και του Πελοποννησιακού πολέμου χιλιάδες δέντρα θα καταστραφούν.

Η αναζήτηση ζωτικού χώρου από τους Έλληνες δημιουργεί αποικίες που είχαν σαν συνέπεια τη διάδοση της ελαιοκαλλιέργειας και σε άλλα μέρη της Μεσογείου. Στα Ρωμαϊκά χρόνια λαμβάνονται μέτρα ώστε το λάδι να μη λείπει από τους υπηκόους της. Έτσι εκτός από τις ήδη υπάρχουσες εκτάσεις στην Ελλάδα και τη Μέση Ανατολή χρησιμοποιήθηκαν επιπλέον εκτεταμένες περιοχές στην Ιβηρική χερσόνησο, στην Αφρική και στην Ιταλία. Η ελαιοκαλλιέργεια συνεχίστηκε και κατά τη Βυζαντινή περίοδο.

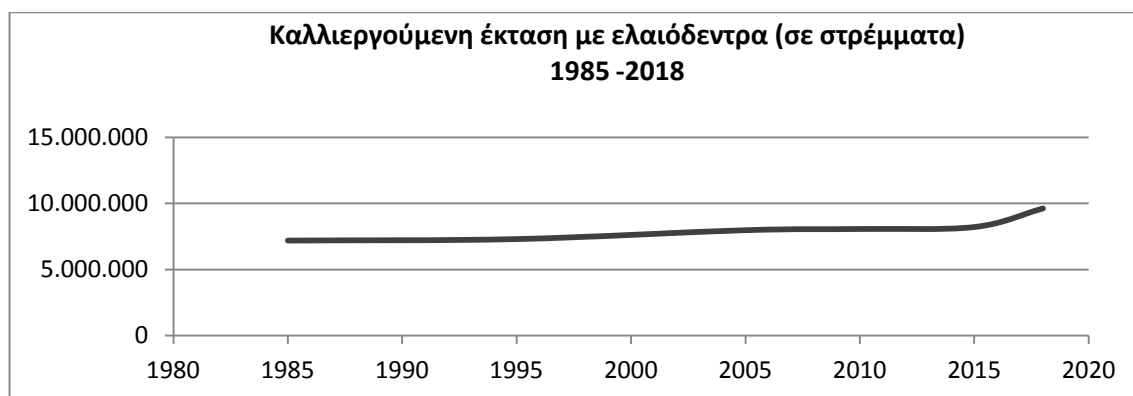
Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας το εμπόριο λαδιού γίνεται αιτία να αναπτυχθούν ισχυρές τοπικές οικονομίες. Στην περίοδο της επανάστασης χιλιάδες ελαιόδεντρα καταστράφηκαν.

Μετά την απελευθέρωση το 1830 το νεοσύστατο κράτος δίνει μεγάλη σημασία στην ελαιοκαλλιέργεια. Πολλές περιοχές στηρίζουν την οικονομική τους παραγωγή στην ελαιοκαλλιέργεια ακόμα και σήμερα.

Τα στοιχεία που παρατίθενται στη συνέχεια έχουν προέλθει από τον FAO (Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας του ΟΗΕ, Food and Agriculture Organization of the United Nations), το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου (International Olive Oil Council, IOOC), την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Οι πρώτες επίσημες καταγραφές για τις εκτάσεις που καλλιεργούνται στην Ελλάδα με ελαιόδεντρα και την παραγωγή ελαιοκάρπου ξεκινάνε το 1985 από τον FAO. Τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου για την ελαιοπαραγωγή επιτραπέζιας χρήσης στην Ελλάδα καλύπτουν το διάστημα 1990 – 2020, ενώ αυτά της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής είναι μεταγενέστερα και ξεκινάνε τις καταγραφές από το 2009 έως το 2020. Τα πιο ελλιπή στοιχεία είναι αυτά που προέρχονται από την ΕΛΣΤΑΤ καθώς καλύπτουν κάποια έτη ξεκινώντας από το 2003 και έπειτα.

Η συνολική έκταση που καλλιεργείται με ελαιόδεντρα όπως και η παραγωγή τόσο ελαιοκάρπου για ελαιοποίηση όσο και για επιτραπέζια χρήση παρουσιάζει διαχρονικά σε γενικές γραμμές αυξητική πορεία, όπως φαίνεται στα γραφήματα 7 και 8.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του FAO η συνολική έκταση που καλλιεργούνταν με ελαιόδεντρα το 1985 ήταν 7.180,0 χιλ. στρεμ., το 1995 αυξήθηκε στα 7.293,4 χιλ. στρεμ., για να γίνουν 7.973,2 χιλ. στρεμ. το 2005, 8.212,0 χιλ. στρεμ. το 2015 και τέλος το 2018 9.631,2 χιλ. στρεμ., σημειώνοντας αύξηση κατά 34% στο διάστημα των 33 ετών.

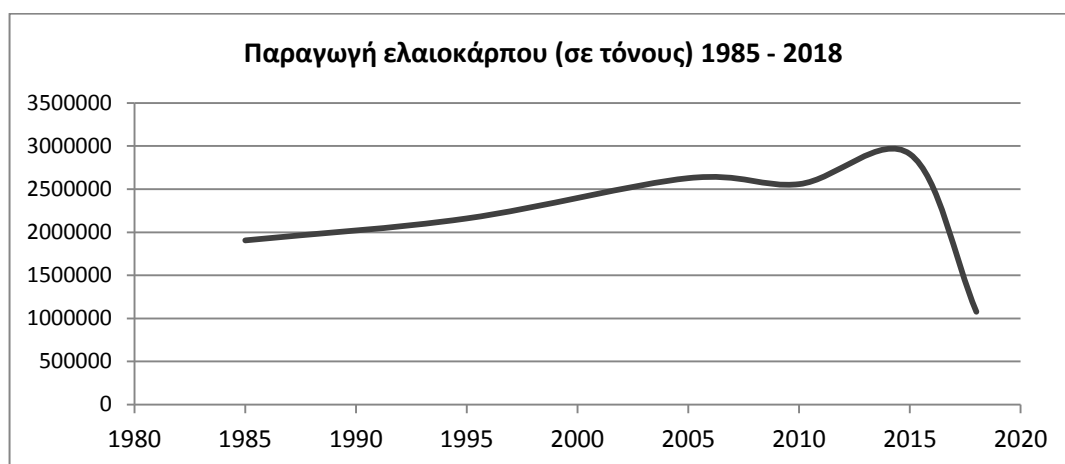


**Γράφημα 7.** Έκταση ελαιώνων, προς ελαιοποίηση και επιτραπέζια χρήση, στην Ελλάδα 1985 – 2018 (Πηγή: FAO)

Η παραγωγή ελαιοκάρπου, τόσο για ελαιοποίηση όσο και για επιτραπέζια χρήση τις τελευταίες δεκαετίες σημειώνει αυξητική πορεία. Διακυμάνσεις στην παραγωγή υπάρχουν και σημειώνονται κυρίως την τελευταία πενταετία, η οποία ήταν δυσμενής λόγω των καιρικών συνθηκών που επικράτησαν και των ασθενειών που

επανεμφανίστηκαν όπως το γλοιοσπόριο και δυσχεραίνουν την παραγωγικότητα των δέντρων και υποβαθμίζουν σημαντικά την ποιότητα του παραγόμενου ελαιοκάρπου. Οι διακυμάνσεις στην ελαιοπαραγωγή όμως είναι ένα αναμενόμενο και φυσικό φαινόμενο καθώς οφείλονται στην παρενιαυτοφορία των δέντρων, δηλαδή το φαινόμενο όπου ενώ το δέντρο βρίσκεται σε πλήρη καρποφορία και παράγει ικανοποιητικά τη μία χρονιά, την επόμενη χρονιά παρατηρείται απότομα πτώση της παραγωγής που δεν οφείλεται σε παθολογικά ή σε κλιματολογικά αίτια, λόγω κατανάλωσης σε μεγάλο ποσοστό των θρεπτικών αποθεμάτων.

Όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα η ελληνική παραγωγή από το 1985 έως το 2015 κινήθηκε ανοδικά, σημειώνοντας όμως πτώση την περίοδο 2015 – 2018. Συγκεκριμένα, η παραγωγή ελαιοκάρπου προς ελαιοποίηση και επιτραπέζια χρήση το 1985 ανήλθε στους 1.907.000 t, το 1995 διαμορφώθηκε στους 2.161.731 t, το 2005 διαμορφώθηκε στους 2.628.911 t, το 2015 ανήλθε στους 2.907.866 t (1,5 φορές μεγαλύτερη από το 1985) και το 2018 μειώθηκε στους 1.079.080 t (σχεδόν η μισή σε σχέση με το 1985).



**Γράφημα 8.** Παραγωγή ελαιοκάρπου, προς ελαιοποίηση και επιτραπέζια χρήση, στην Ελλάδα 1985 – 2018

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου, τα οποία είναι πιο αντικειμενικά σε σχέση με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ η παραγωγή επιτραπέζιων ελιών από το 1990 έως το 2020 φαίνεται στον παρακάτω πίνακα και η εξέλιξη της αποτυπώνεται στο αντίστοιχο γράφημα.

**Πίνακας 1.** Παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020

Ελαιοκομική περίοδος	Παραγωγή σε 1000 τόνους (Πηγή: ΙΟΟC)
1990/91	70
1991/92	80
1992/93	60
1993/94	60
1994/95	60
1995/96	70
1996/97	60
1997/98	85
1998/99	85
1999/00	100
2000/01	85
2001/02	115
2002/03	117
2003/04	92
2004/05	115
2005/06	126
2006/07	108
2007/08	95
2008/09	105
2009/10	107
2010/11	135
2011/12	130
2012/13	197
2013/14	130
2014/15	249
2015/16	194
2016/17	180
2017/18	261
2018/19	167
2019/20	207



**Γράφημα 9.** Εξέλιξη της παραγωγής επιτραπέζιων ελιών στην Ελλάδα το διάστημα 1990 – 2020 (σε τόνους)

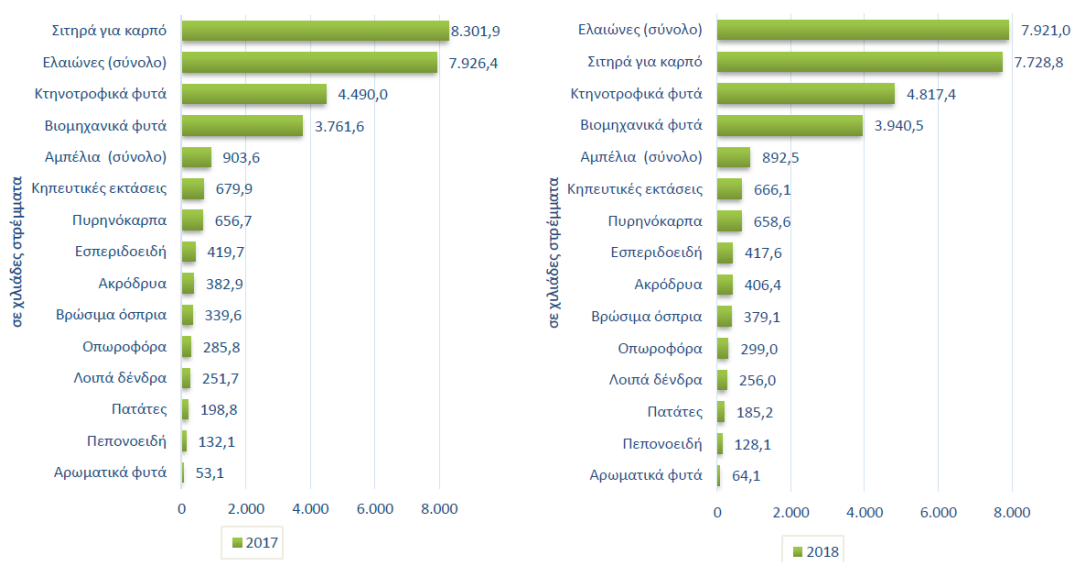
Στο γράφημα 9 παρουσιάζεται η σταθερά ανοδική πορεία της παραγωγής από το 1990 έως το 2000 σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου. Η παραγωγή την ελαιοκομική περίοδο 1990 – 1991 ήταν 70 χιλιάδες τόνοι και μέχρι το 1999 – 2000 είχε φτάσει τους 100 χιλιάδες τόνους. Στη συνέχεια για την επόμενη δεκαετία 2000 – 2010 η παραγωγή παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις με μέσο όρο τους 109 χιλιάδες τόνους. Τα επόμενα χρόνια από το 2010 έως το 2020 οι διακυμάνσεις είναι εντονότερες, με τις χαμηλότερες παραγωγές να σημειώνονται τις περιόδους 2011 – 2012 και 2013 – 2014 και να διαμορφώνονται στους 130 χιλιάδες τόνους. Οι υψηλότερες παραγωγές της τελευταίας δεκαετίας, πάνω από 200 χιλιάδες τόνοι, καταγράφονται τις περιόδους 2014 – 2015 (249 χιλιάδες τόνοι), 2017 – 2018 (261 χιλιάδες τόνοι) και 2019 – 2020 (207 χιλιάδες τόνοι).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) η συνολική καλλιεργούμενη έκταση στην Ελλάδα το 2003 ήταν 9.860,1 χιλιάδες στρέμματα ενώ το 2018 ανέρχεται σε 32.216,8 χιλιάδες στρέμματα. Το 2018 το 53,4% της καλλιεργούμενης έκτασης (17.195,6 χιλ. στρεμ.) χρησιμοποιήθηκε για αροτραίες καλλιέργειες (καθαρή έκταση), το 33,7% (10.851,0 χιλ. στρεμ.) για μόνιμες, το 1,9% (618,9 χιλ. στρεμ.) για κηπευτικές (καθαρή έκταση) και το 11,0% (3.551,3 χιλ. στρεμ.) ήταν αγραναπαύσεις.

Από τις συνολικές εκτάσεις των μόνιμων καλλιεργειών το έτος 2018 (9.958.590 στρέμματα) το σύνολο των εσπεριδοειδών είναι 417.566 στρεμ., των οπωροφόρων 299.043 στρεμ., το σύνολο των πυρηνοκάρπων 658.579 στρεμ., τα ακρόδρυα 406.396 στρεμ., τα λοιπά δέντρα 255.999 στρεμ. και οι ελαιώνες 7.921.007 στρεμ.

Για το 2018 τη μεγαλύτερη χρησιμοποιούμενη γεωργική γη σε όρους κάλυψης επί του συνόλου της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης καταλαμβάνουν οι ελαιώνες με 7.921,0 χιλ. στρέμματα, ακολουθούν τα σιτηρά για καρπό με 7.728,8 χιλ. στρέμματα, τα κτηνοτροφικά φυτά 4.817,4 χιλ. στρέμματα, τα βιομηχανικά φυτά με 3.940,5 χιλ. στρέμματα, τα αμπέλια με 892,5 χιλ. στρέμματα. Στην εικόνα που ακολουθεί φαίνονται τα στοιχεία για την κάλυψη της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, κατά κατηγορία καλλιέργειας (στο σύνολο Χώρας) τα έτη 2017 και 2018. Τα στοιχεία μαρτυρούν αυτό που είναι ορατό σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο: το πόσο στενά συνδεδεμένη είναι η ελαιοκαλλιέργεια με τη ζωή, το τοπίο και την ιστορία του τόπου.

**Εικόνα 1.** Κάλυψη της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης, κατά κατηγορία καλλιέργειας (σύνολο Χώρας), 2017 – 2018



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2003 το σύνολο των ελαιώνων της Ελλάδας καταλαμβάνει το 81,67% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης (8.052.852,5 στρέμματα), από αυτό το 72,41% (7.139.510,2 στρέμματα) πρόκειται για εκτάσεις με ελαιώνες ελαιοποίησης ενώ το 9,26% (913.342,3 στρέμματα) για εκτάσεις με επιτραπέζιες ελιές. Από το σύνολο των εκτάσεων των ελαιώνων το 88,66% πρόκειται για εκτάσεις ελαιοποίησης και το 11,34% για εκτάσεις επιτραπέζιων ελιών.

Στον πίνακα 2 φαίνονται αναλυτικά τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για κάθε γεωγραφική περιοχή – περιφέρεια.



**Πίνακας 2.** Εκτάσεις ελαιώνων ανά γεωγραφική περιοχή στο σύνολο της Ελλάδας, 2003

Γεωγραφικές περιοχές	Εκτάσεις δενδρώνων	Εκτάσεις ελαιώνων	Εκτάσεις για ελαιοποίηση	Εκτάσεις με επιτραπέζιες ελιές
ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	9.860.134,0	8.052.852,5	7.139.510,2	913.342,3
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	176.820,6	137.844,8	112.450,0	25.394,8
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	898.114,5	317.532,9	216.674,4	100.858,5
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	59.644,1	3.012,1	2.036,0	976,1
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	482.118,6	306.599,7	58.336,9	248.262,8
ΗΠΕΙΡΟΣ	331.617,8	221.009,5	166.123,7	54.885,8
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	448.512,7	437.631,2	435.534,9	2.096,3
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	1.013.209,6	889.125,0	725.359,9	163.765,0
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	968.546,0	880.834,4	670.239,7	210.594,7
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	2541.445,3	2.106.800,9	2.014.936,3	91.864,6
ΑΤΤΙΚΗ	312.286,3	270.128,3	264.928,7	5.199,6
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	662.653,3	613.126,7	611.057,1	2.069,7
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	223.473,7	208.340,4	205.681,3	2.659,0
ΚΡΗΤΗ	1.741.691,4	1.660.866,6	1.656.151,3	4.715,3

Σε στρέμματα

**Πίνακας 3.** Ποσοστά εκτάσεων ελαιώνων ανά γεωγραφική περιοχή, 2003

Γεωγραφικές περιοχές	Ποσοστά εκτάσεων ελαιοποίησης στο σύνολο των δενδρώνων	Ποσοστά εκτάσεων επιτραπέζιων ελιών στο σύνολο των δενδρώνων	Ποσοστά εκτάσεων ελαιοποίησης στο σύνολο των ελαιώνων	Ποσοστά εκτάσεων επιτραπέζιων ελιών στο σύνολο των ελαιώνων
ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	72,41%	9,26%	88,66%	11,34%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	1,14%	0,26%	1,40%	0,32%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,20%	1,02%	2,69%	1,25%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	0,02%	0,01%	0,03%	0,01%

ΘΕΣΣΑΛΙΑ	0,59%	2,52%	0,72%	3,08%
ΗΠΕΙΡΟΣ	1,68%	0,56%	2,06%	0,68%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	4,42%	0,02%	5,41%	0,03%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	7,36%	1,66%	9,01%	2,03%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,80%	2,14%	8,32%	2,62%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	20,44%	0,93%	25,02%	1,14%
ΑΤΤΙΚΗ	2,69%	0,05%	3,29%	0,06%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	6,20%	0,02%	7,59%	0,03%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2,09%	0,03%	2,55%	0,03%
ΚΡΗΤΗ	16,80%	0,05%	20,57%	0,06%

Από του πίνακες φαίνεται ότι οι Περιφέρειες με τις μεγαλύτερες εκτάσεις ελαιώνων που προορίζονται για επιτραπέζια χρήση είναι σε φθίνουσα σειρά οι: Θεσσαλία (248.262,8 στρέμματα), Στερεά Ελλάδα (210.594,7 στρέμματα), Δυτική Ελλάδα (163.765,0 στρέμματα), Κεντρική Μακεδονία (100.858,5 στρέμματα) και Πελοπόννησος (91.864,6 στρέμματα).

**Πίνακας 4.** Συνολική έκταση ελαιώνων, αριθμός δένδρων και χρήση ανά περιφέρεια, 2017

<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ</b>	<b>ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΕΛΑΙΩΝΩΝ (σε στρέμματα)</b>	<b>ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΕΝΔΡΩΝ</b>	Ποσοστά εκτάσεων για ελαιοποίηση και επιτραπέζιων ελιών στο σύνολο των ελαιώνων της χώρας
<b>ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ</b>	<b>6.706.793,6</b>	<b>127.089.904</b>	
Ελιές για ελαιοποίηση	5.838.276,9	108.631.514	87,05%
Επιτραπέζιες ελιές	868.516,7	18.458.390	12,95%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ</b>	<b>119.580,7</b>	<b>2.012.670</b>	1,78%

<b>ΘΡΑΚΗΣ</b>			
Ελιές για ελαιοποίηση	108.218,9	1.668.807	1,61%
Επιτραπέζιες ελιές	11.361,8	343.864	0,17%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ</b>	<b>299.155,5</b>	<b>7.396.656</b>	4,46%
Ελιές για ελαιοποίηση	147.146,9	3.543.130	2,19%
Επιτραπέζιες ελιές	152.008,6	3.853.526	2,27%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ</b>	<b>1.551,1</b>	<b>39.932</b>	0,02%
Ελιές για ελαιοποίηση	1.019,1	26.057	0,02%
Επιτραπέζιες ελιές	532,0	13.875	0,01%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ</b>	<b>193.434,9</b>	<b>2.769.457</b>	2,88%
Ελιές για ελαιοποίηση	167.313,1	2.169.350	2,49%
Επιτραπέζιες ελιές	26.121,8	600.108	0,39%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ</b>	<b>268.235,8</b>	<b>5.902.663</b>	4,00%
Ελιές για ελαιοποίηση	57.410,4	1.435.159	0,86%
Επιτραπέζιες ελιές	210.825,3	4.467.505	3,14%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ</b>	<b>700.450,0</b>	<b>11.194.754</b>	10,44%
Ελιές για ελαιοποίηση	509.408,7	7.895.254	7,60%
Επιτραπέζιες ελιές	191.041,2	3.299.501	2,85%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ</b>	<b>312.198,3</b>	<b>4.639.811</b>	4,65%
Ελιές για ελαιοποίηση	310.728,4	4.608.203	4,63%
Επιτραπέζιες ελιές	1.469,9	31.608	0,02%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ</b>	<b>828.838,8</b>	<b>16.951.964</b>	12,36%
Ελιές για ελαιοποίηση	697.685,9	14.508.978	10,40%
Επιτραπέζιες ελιές	131.152,9	2.442.986	1,96%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ</b>	<b>1.710.771,2</b>	<b>34.317.734</b>	25,51%

<b>ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ</b>			
Ελιές για ελαιοποίηση	1.590.883,0	31.357.065	23,72%
Επιτραπέζιες ελιές	119.888,2	2.960.669	1,79%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ</b>	<b>235.211,0</b>	<b>3.903.489</b>	3,51%
Ελιές για ελαιοποίηση	224.804,0	3.717.911	3,35%
Επιτραπέζιες ελιές	10.406,9	185.578	0,16%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>522.516,3</b>	<b>9.094.257</b>	7,79%
Ελιές για ελαιοποίηση	519.104,9	9.030.928	7,74%
Επιτραπέζιες ελιές	3.411,3	63.330	0,05%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ</b>	<b>150.924,9</b>	<b>1.648.652</b>	2,25%
Ελιές για ελαιοποίηση	150.924,9	1.648.652	2,25%
<b>ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ</b>	<b>1.363.925,3</b>	<b>27.217.864</b>	20,34%
Ελιές για ελαιοποίηση	1.353.628,6	27.022.023	20,18%
Επιτραπέζιες ελιές	10.296,7	195.842	0,15%

Οι μεγαλύτερες εκτάσεις ελαιώνων εντοπίζονται στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, στην Περιφερειακή ενότητα Χαλκιδικής 254.251 στρεμ., στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, στις Περιφερειακές ενότητες Μαγνησίας 166.339 στρεμ., Φθιώτιδας 339.275 στρεμ., Βοιωτίας 128.455 στρεμ., στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, στην Περιφερειακή ενότητα Αιτωλοακαρνανίας 234.775 στρεμ., στην Περιφέρεια Πελοποννήσου, στις Περιφερειακές ενότητες Λακωνίας 697.179 στρεμ. και Μεσσηνίας 833.920 στρεμ. Μεγάλες εκτάσεις ελαιώνων υπάρχουν και στην Περιφέρεια της Κρήτης αλλά πρόκειται για ελαιώνες με ελιές που προορίζονται για παραγωγή ελαιολάδου.

Η παραγωγή βρώσιμων ελιών τα τελευταία χρόνια γνωρίζει ανοδική πορεία. Από 273.494 τόνους που παρήχθησαν το 2011 αυξήθηκε στους 423.764 τόνους το 2018. Επίσης αυξήθηκε και ο αριθμός των δέντρων των κανονικών δενδρώνων που καλλιεργούνται, από 139.368.946 δέντρα το 2011 σε 145.965.633 δέντρα το 2018.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ που παρουσιάζονται στον Πίνακα 5 οι Περιφέρειες με τη μεγαλύτερη παραγωγή βρώσιμων ελιών για το 2018 ήταν οι εξής: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (100.604 t), Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (105.195 t), Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (69.357 t), Περιφέρεια Πελοποννήσου (56.860 t). Σε

αυτές τις τέσσερις περιφέρειες έχει παραχθεί το 78,35% της συνολικής παραγωγής βρώσιμης ελιάς της Ελλάδας.

**Πίνακας 5.** Παραγωγή των κύριων ελαιοπαραγωγικών περιφερειακών ενοτήτων επιτραπέζιων ελιών τα έτη 2011 και 2018.

Περιφέρεια και Περιφερειακή ενότητα	2018		2011	
	Παραγωγή βρώσιμων ελιών	Ποσοστό στο σύνολο βρώσιμων ελιών	Παραγωγή βρώσιμων ελιών	Ποσοστό στο σύνολο βρώσιμων ελιών
<b>Σύνολο Ελλάδας</b>	<b>423.764</b>		<b>273.494</b>	
<b>Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας</b>	<b>100.604</b>	<b>23,74 %</b>	<b>72.591</b>	<b>26,54%</b>
Χαλκιδικής	94.223	22,23%	66.160	24,19%
<b>Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας</b>	<b>105.195</b>	<b>24,82%</b>	<b>74.202</b>	<b>27,13%</b>
Φθιώτιδας	88.628	20,91%	69.101	25,27%
<b>Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας</b>	<b>69.357</b>	<b>16,37 %</b>	<b>46.845</b>	<b>17,13%</b>
Αιτωλ/νανίας	59.913	14,14%	37.099	13,56%
<b>Περιφέρεια Πελοποννήσου</b>	<b>56.860</b>	<b>13,42%</b>	<b>21.709</b>	<b>7,94%</b>
Λακωνίας	47.560	11,22%	9.420	3,44%

Παραγωγή σε τόνους

Στους κύριους νομούς παραγωγής επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας η παραγωγή βρώσιμων ελιών ανέρχεται ως εξής: στην Περιφερειακή ενότητα Χαλκιδικής όπου καλλιεργούνται ελιές της ποικιλίας Χαλκιδικής η παραγωγή το έτος 2018 ήταν 94.223 t (22,23% της συνολικής παραγωγής), στην Περιφερειακή ενότητα Φθιώτιδας όπου καλλιεργείται κυρίως η ποικιλία Κονσερβολιά η παραγωγή το ίδιο έτος ήταν 88.628 t (20,91% της συνολικής παραγωγής), στις Περιφερειακές ενότητες Αιτωλοακαρνανίας,

Λακωνίας και Μεσσηνίας περιοχές στις οποίες κυριαρχεί η καλλιέργεια βρώσιμων ελιών της ποικιλίας Καλαμών η παραγωγή ανήλθε στους 59.913 t (14,14% της συνολικής παραγωγής), 47.560 t (11,22% της συνολικής παραγωγής) και 6.136 t (1,45%) αντίστοιχα. Δηλαδή περίπου το 70% της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς παράγεται σε πέντε περιφερειακές ενότητες. Στον πίνακα 6 παρουσιάζεται η αξιοποίηση του προϊόντος για τις τρεις σημαντικότερες και εμπορικότερες ελληνικές ποικιλίες, τις ελιές ποικιλίας Χαλκιδικής, τις ελιές Καλαμών και τις Κονσερβολιές.

Ο κλάδος της επιτραπέζιας ελιάς στην Ελλάδα εκπροσωπείται από τη Διεπαγγελματική Οργάνωση Επιτραπέζιας Ελιάς (ΔΟΕΠΕΛ). Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΔΟΕΠΕΛ, η ετήσια παραγωγή στην Ελλάδα ανέρχεται στους 225.000 τόνους και αποτελεί περίπου το 8% της παγκόσμιας παραγωγής. Ο κλάδος αποτελείται από τον πρωτογενή, το δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα. Στον πρωτογενή τομέα περισσότεροι από 64.000 παραγωγοί ασχολούνται με την καλλιέργεια της επιτραπέζιας ελιάς και στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα περισσότερες από 100 επιχειρήσεις έχουν σαν αντικείμενο την επεξεργασία, μεταποίηση, τυποποίηση και εμπορία – διακίνηση και εξαγωγή επιτραπέζιας ελιάς. Το οικονομικό αποτύπωμα του πρωτογενούς τομέα είναι μεγαλύτερο από 300 εκατ. € και απασχολούνται περισσότεροι από 55.000 εργαζόμενοι. Ο δευτερογενής και τριτογενής τομέας αποτυπώνεται με μερίδιο αγοράς μεγαλύτερο από 500 εκατ. €, απασχόληση περισσότερων από 6.500 εργαζομένων και παραγωγή έτοιμου προϊόντος πάνω από 220.000 τόνους σε μια κανονική χρονιά, εκ των οποίων το 95% εξάγεται .

Οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές είναι ένα προϊόν με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας και έντονο εξαγωγικό χαρακτήρα. Το 85% της παραγωγής προορίζεται για εξαγωγή σε περισσότερες από 100 χώρες και αποτελεί το 9,2 % των ελληνικών εξαγωγών αγροτικών προϊόντων. Οι κύριες χώρες προορισμού είναι οι ΗΠΑ (33%), η Γερμανία (20%), το Ηνωμένο Βασίλειο (10%), η Ιταλία και ακολουθούν η Ρουμανία, η Αυστραλία και ο υπόλοιπος κόσμος. Την τελευταία δεκαετία οι εξαγωγές έχουν διπλασιαστεί και παρουσιάζουν σταθερά ανοδική τάση, το εμπορικό ισοζύγιο είναι πλεονασματικό με συνεχή αυξανόμενο ρυθμό.

**Πίνακας 6.** Αξιοποίηση προϊόντος

Παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς			Έτοιμο μεταποιημένο προϊόν	
Ποικιλία	Ηρτημένη σοδειά (σε τόνους)	Ελαιόκαρπος προς επιτραπέζια χρήση (σε τόνους)	Αξιοποίηση προϊόντος (σε τόνους)	Αξιοποίηση προϊόντος προς επιτραπέζια χρήση
Χαλκιδικής	130.000	120.000	100.000	92%
Καλαμάτα	100.000	85.000	70.000	85%
Κονσερβολιά	200.000	65.000	55.000	33%

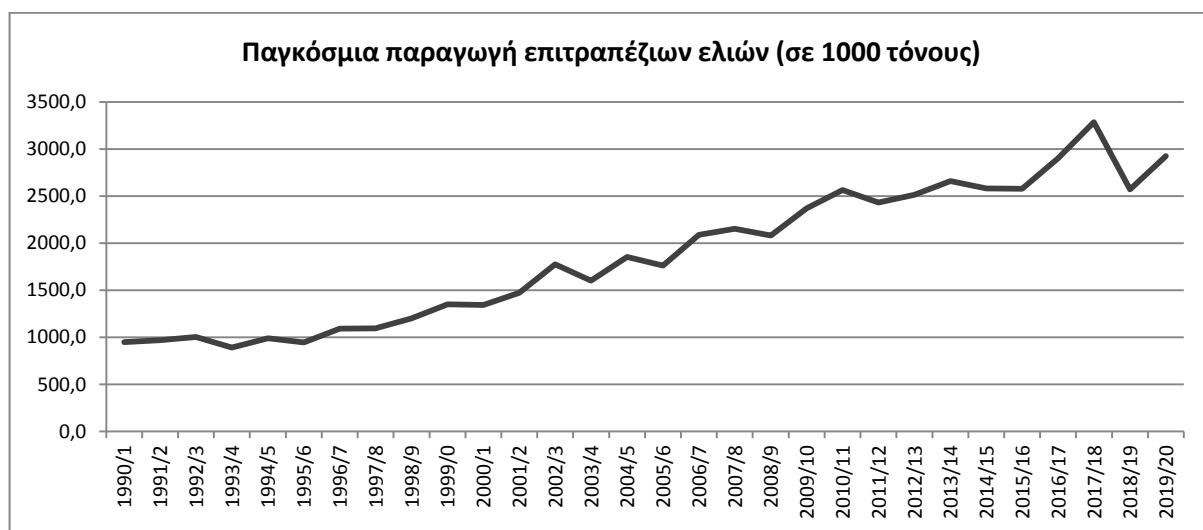
Πηγή: ΔΟΕΠΕΛ, 2020

## 5.2 Η παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς

Η παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών για την ελαιοκομική περίοδο 2019 – 2020 σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου εκτιμάται γύρω στους 2.925.500 τόνους. Από αυτούς οι 808.500 τόνοι, το περίπου 30% της παγκόσμιας παραγωγής προέρχονται από χώρες της Ε.Ε.. Η ποσότητα αυτή διαφοροποιείται κατ' έτος ανάλογα με τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία της ελαιοκομικής περιόδου σε κάθε χώρα.

Σε παγκόσμιο επίπεδο η παραγωγή παρουσιάζει αυξητική τάση σε ισορροπία με την κατανάλωση σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου, όπως φαίνεται και στο γράφημα 10 που ακολουθεί. Η παραγωγή αυξάνεται λόγω του γεγονότος ότι εγκαθίστανται νέες φυτείες και αποκαθίστανται οι υπάρχουσες. Η αύξηση της οφείλεται επίσης και στη χρήση νέων ημι-εντατικών και εκτεταμένων φυτειών με δέντρα υψηλής πυκνότητας ανά στρέμμα, τη χρήση μοσχευμάτων, την αποτελεσματικότερη χρήση νερού και τη βελτίωση της μηχανοποίησης της καλλιέργειας. Την τελευταία τριακονταετία από το 1990 έως το 2020 η παραγωγή έχει τριπλασιαστεί, από 950 χιλιάδες τόνους την ελαιοκομική περίοδο 1990 – 1991 σε 2925,5 χιλιάδες τόνους την ελαιοκομική περίοδο 2019 – 2020 με τη μεγαλύτερη αύξηση να καταγράφεται στις χώρες της Μεσογείου και της Βόρειας Αφρικής. Η πρώτη χώρα παραγωγής είναι η Ε.Ε. και διατηρεί σταθερά την πρώτη θέση για όλο το διάστημα της τριακονταετίας, έχοντας διπλασιάσει την παραγωγή της. Ακολουθούν η Τουρκία, το Μαρόκο, η Αργεντινή, η Αίγυπτος, η Αλγερία, οι ΗΠΑ, η Συρία και άλλες χώρες. Αξιοσημείωτη μεταβολή εμφανίζει η παραγωγή στην Αίγυπτο, η οποία έχει εκτοξευτεί από τους 10,5 χιλιάδες τόνους το 1990 στους 690,0 χιλιάδες τόνους το 2019, και φιλοδοξεί να γίνει η πρώτη παραγωγός χώρα με

τη φύτευση χιλιάδων νέων ελαιόδεντρων, γεγονός που την καθιστά υπολογίσιμο ανταγωνιστή στις διεθνείς αγορές.



**Γράφημα 10.** Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών (σε 1000 τόνους)

Από τους πίνακες 7 και 8 διαφαίνεται ότι εκτός από την Ε.Ε. που διαχρονικά κατέχει σταθερά την πρώτη θέση στην παραγωγή, με την Ισπανία και την Ελλάδα να συμμετέχουν κυρίως στην πρωτιά της, οι υπόλοιπες θέσεις μεταβάλλονται.

Την ελαιοκομική περίοδο 1990 – 1991 η παγκόσμια παραγωγή ανήλθε στους 950.000 τόνους. Ποσοστό 24,2% της παγκόσμιας παραγωγής παράχθηκε στην Ισπανία (230.000 t), 15,8% στην Τουρκία (150.000 t), 12,0% στις ΗΠΑ (114.000 t), 11,3% σε άλλες χώρες (107.700 t), από 8,4% στη Συρία και το Μαρόκο (80.000 t), 7,4% στην Ελλάδα (70.000 t), 3,2 % στην Αργεντινή (30.000 t), 1,4% στην Αλγερία (13.500 t) και 1,1% στην Αίγυπτο (10.500 t).

Την ελαιοκομική περίοδο 2000 – 2001 ποσοστό 42,9% της παγκόσμιας παραγωγής η οποία ανήλθε στους 1.343.000 τόνους παράχθηκε στην Ε.Ε. (576.500 t), με την Ισπανία να συμμετέχει σε αυτό το ποσοστό με 31,0% (415.800 t) και την Ελλάδα με 6,3% (85.000 t). Ακολουθούν η Τουρκία με ποσοστό 16,7% (224.000 t), η Συρία με ποσοστό 10,6% (142.000 t), άλλες χώρες με 9,4% (126.200 t). Μειωμένη εμφανίζεται η παραγωγή στις ΗΠΑ κατά 47% λιγότερη, από 12,0% σε 4,5% (60.000 t), στο Μαρόκο με 6,0% (80.000 t) και στην Αργεντινή με 2,2% (30.000 t). Αύξηση στην παραγωγή παρατηρείται στην Αίγυπτο η οποία μέσα σε δέκα χρόνια οκταπλασιάστηκε από 10,5 χιλιάδες τόνους σε 85,0 χιλιάδες τόνους και πενταπλασίασε το ποσοστό συμμετοχής της στην παγκόσμια

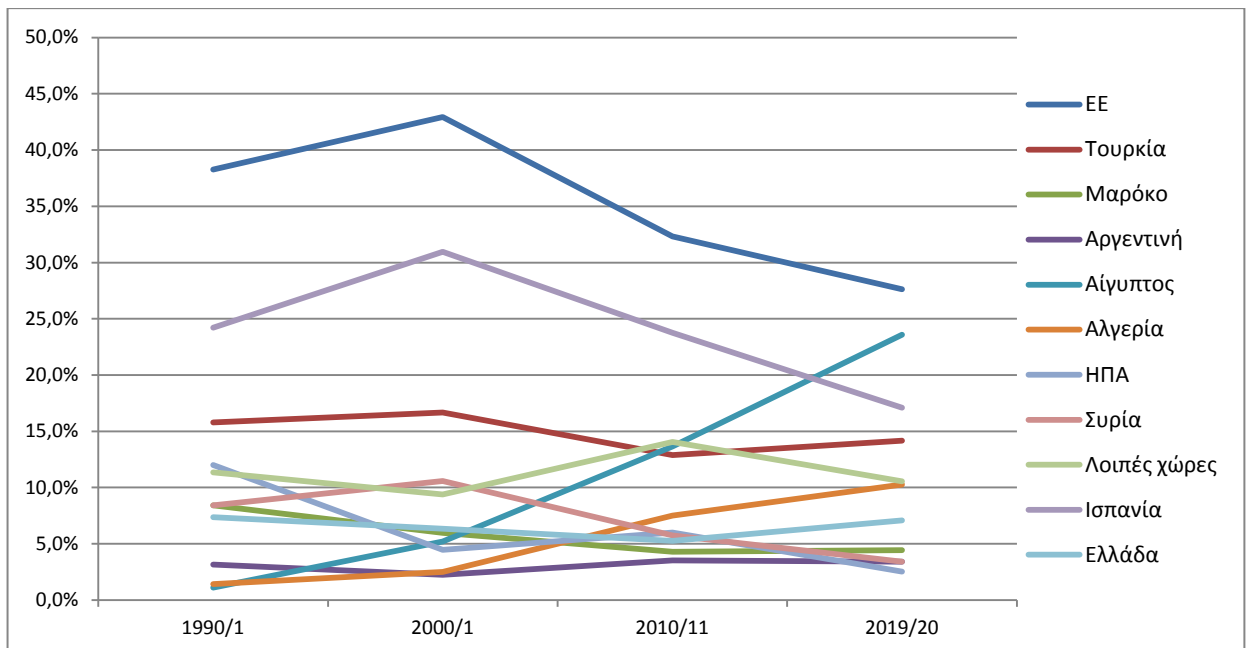


παραγωγή (5,2%) και την Αλγερία, η οποία διπλασίασε τόσο την παραγωγή από τους 13.500 t στους 33.500 t όσο και το ποσοστό της (2,5%).

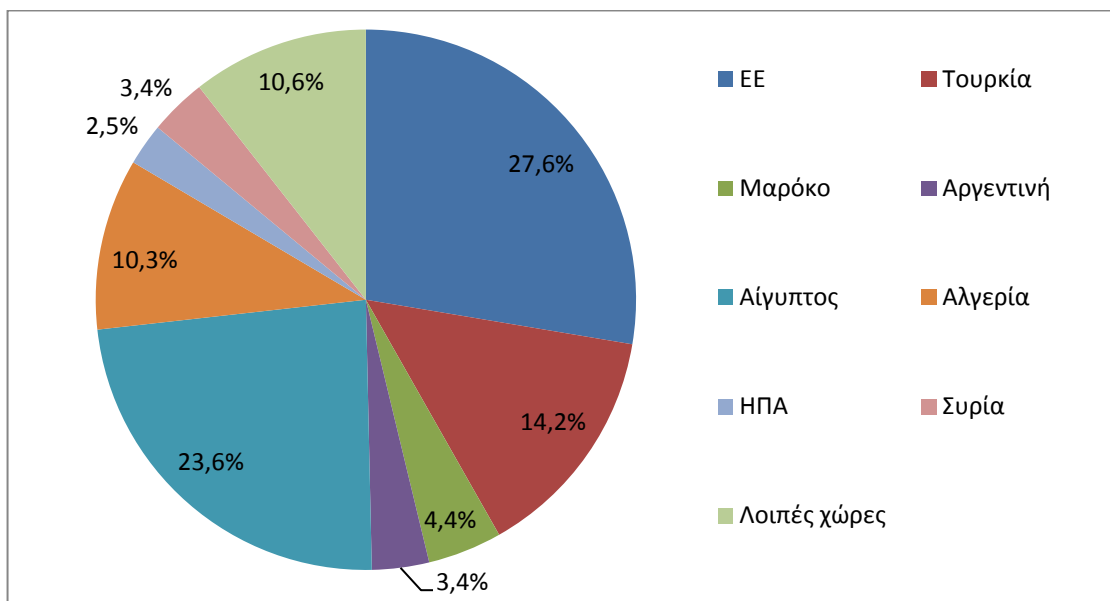
Την επόμενη δεκαετία η παραγωγή εμφανίζεται αυξημένη κατά 90,8%, από 1.343 χιλιάδες τόνους σε 2.563 χιλιάδες τόνους. Το σκηνικό διαμορφώνεται ως εξής: Ε.Ε. (32,3%, 828.500 t), στο οποίο συμμετέχουν η Ισπανία (23,7%, 608.600 t) και η Ελλάδα (5,3%, 135.000 t), Αίγυπτος (13,7%, 350.000 t), Τουρκία (12,9%, 330.000 t), λοιπές χώρες (14,1%, 360.200 t), Αλγερία (7,5%, 192.500 t), ΗΠΑ (6,0%, 154.000 t), Συρία (5,7%, 147.000 t), Μαρόκο (4,3%, 110.000 t) και Αργεντινή (3,5%, 90.000 t).

Η παραγωγή την ελαιοκομική περίοδο 2019 – 2020 εκτιμάται από το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου να ανέλθει στους 2925,5 χιλιάδες τόνους, αυξημένη σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κατά 356,5 χιλιάδες τόνους. Ο μεγαλύτερος παραγωγός επιτραπέζιων ελιών παραμένει η Ε.Ε., αποτελώντας το 27,6% (808.500 t) της συνολικής παραγωγής και ακολουθούν η Αίγυπτος με ποσοστό 23,6% (690.000 t), η Τουρκία με 14,2% (414.000 t), η Αλγερία με 10,3% (300.000 t), άλλες χώρες με 10,5% (308.600 t) και οι ΗΠΑ, Αργεντινή, Μαρόκο με ποσοστά 2,5%, 3,4%, 4,4% αντίστοιχα. Η Συρία αναμένεται να έχει σημαντική μείωση της παραγωγής της λόγω του συνεχιζόμενου εμφυλίου πολέμου και της Τουρκικής κατοχής στο βόρειο τμήμα της χώρας. Στην Ε.Ε. η Ισπανία παραμένει ο μεγαλύτερος παραγωγός επιτραπέζιας ελιάς με ποσοστό 17,1% (500.000 t) σε παγκόσμιο επίπεδο και ακολουθεί η Ελλάδα με ποσοστό 7,1% (207.000 t).

Στο γράφημα 11 παρουσιάζεται η εξέλιξη της παραγωγής στις κύριες χώρες παραγωγούς βρώσιμων ελιών. Παρατηρείται η θεαματική αύξηση της παραγωγής της Αιγύπτου, η αύξηση της παραγωγής της Τουρκίας και της Αλγερίας, και η μείωση του μεριδίου συμμετοχής στην παγκόσμια παραγωγή της Ε.Ε. και της Ισπανίας.



**Γράφημα 11.** Εξέλιξη συμμετοχής στην παγκόσμια παραγωγή στις κύριες ελαιοπαραγωγικές χώρες



**Γράφημα 12.** Μερίδιο στην παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 2019 – 2020

**Πίνακας 7.** Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών και παραγωγή των σημαντικότερων χωρών το διάστημα 1990 – 2020

(σε χιλιάδες τόνους)

Ελαιοκομική περίοδος	Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών	Ε.Ε.	Τουρκία	Μαρόκο	Αργεντινή	Αίγυπτος	Αλγερία	ΗΠΑ	Συρία	Λοιπές χώρες
1990/1	950,0	363,5	150,0	80,0	30,0	10,5	13,5	114,0	80,0	108,5
1991/2	968,5	474,0	110,0	85,0	38,0	38,5	18,0	57,0	56,0	92,0
1992/3	1002,5	372,0	100,0	80,0	40,0	53,0	12,5	144,0	80,0	121,0
1993/4	890,0	360,0	100,0	80,0	39,0	41,0	13,0	105,5	70,0	81,5
1994/5	990,0	367,5	180,0	90,0	44,0	49,0	8,0	72,0	75,0	104,5
1995/6	946,5	369,0	120,0	85,0	35,0	60,0	18,0	66,0	75,0	118,5
1996/7	1093,0	370,5	185,0	100,0	40,0	25,0	12,0	144,0	90,0	126,5
1997/8	1094,0	486,0	124,0	85,0	50,0	50,0	11,0	90,5	60,0	137,5
1998/9	1201,0	500,0	178,0	95,0	51,0	41,0	30,5	77,5	85,0	143,0
1999/0	1351,0	620,5	150,0	80,0	58,0	85,0	34,5	129,0	93,0	101,0
2000/1	1343,0	576,5	224,0	80,0	30,0	70,0	33,5	60,0	142,0	127,0
2001/2	1473,5	764,5	85,0	90,0	38,0	135,0	48,0	120,0	80,0	113,0
2002/3	1773,5	644,5	165,0	80,0	50,0	340,0	63,5	81,0	170,0	179,5
2003/4	1602,0	759,0	125,0	120,0	70,0	95,0	59,0	100,0	120,0	154,0
2004/5	1852,5	739,5	240,0	80,0	60,0	194,5	85,5	87,0	200,0	166,0
2005/6	1762,0	623,5	280,0	100,0	85,0	200,0	68,5	116,0	120,0	169,0
2006/7	2088,5	714,5	240,0	90,0	75,0	436,0	81,0	18,0	200,0	234,0
2007/8	2151,5	720,5	200,0	100,0	100,0	432,0	91,0	109,0	100,0	299,0
2008/9	2082,5	677,0	300,0	100,0	95,0	440,0	98,0	47,5	120,0	205,0
2009/10	2369,0	675,0	390,0	90,0	220,0	409,0	136,0	24,0	135,0	290,0
2010/11	2563,0	828,5	330,0	110,0	90,0	350,0	192,5	154,0	147,0	361,0
2011/12	2432,5	741,0	400,0	100,0	150,0	384,5	145,5	26,0	172,0	313,5
2012/13	2512,5	780,5	410,0	100,0	60,0	453,0	175,0	78,0	134,0	322,0
2013/14	2660,5	794,0	430,0	120,0	140,0	400,0	208,0	82,5	120,0	366,0
2014/15	2581,0	868,0	390,0	100,0	120,0	450,5	233,5	33,5	75,0	310,5
2015/16	2576,5	886,5	397,0	120,0	73,0	335,5	221,0	70,5	150,0	323,0
2016/17	2899,5	842,0	400,5	120,0	96,0	550,0	293,0	60,5	190,0	347,5
2017/18	3284,0	912,5	450,0	130,0	106,0	750,0	303,5	82,0	100,0	450,0
2018/19	2569,0	822,0	423,5	130,0	80,0	400,0	299,5	15,5	100,0	298,5
2019/20	2925,5	808,5	414,0	130,0	100,0	690,0	300,0	73,5	100,0	309,5

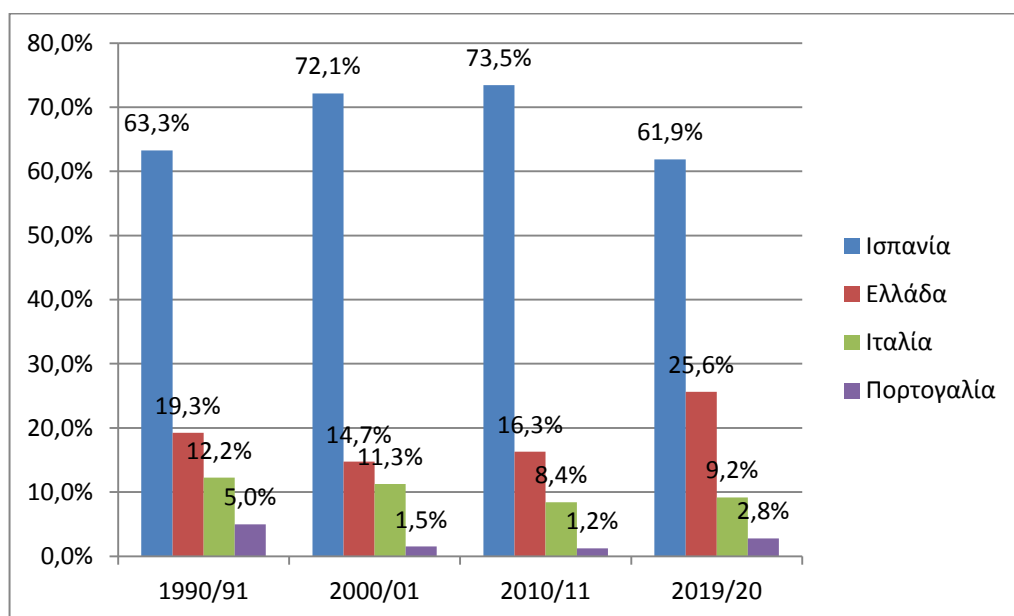
**Πίνακας 8. Μερίδια παραγωγής επί του συνόλου της παγκόσμιας παραγωγής**

Ελαιοκομική περίοδος	Ε.Ε.	Τουρκία	Μαρόκο	Αργεντινή	Αίγυπτος	Αλγερία	ΗΠΑ	Συρία	Λοιπές χώρες	Ισπανία	Ελλάδα
1990/1	38,3%	15,8%	8,4%	3,2%	1,1%	1,4%	12,0%	8,4%	11,3%	24,2%	7,4%
1991/2	48,9%	11,4%	8,8%	3,9%	4,0%	1,9%	5,9%	5,8%	9,4%	27,7%	8,3%
1992/3	37,1%	10,0%	8,0%	4,0%	5,3%	1,2%	14,4%	8,0%	12,0%	22,3%	6,0%
1993/4	40,4%	11,2%	9,0%	4,4%	4,6%	1,5%	11,9%	7,9%	9,1%	23,1%	6,7%
1994/5	37,1%	18,2%	9,1%	4,4%	4,9%	0,8%	7,3%	7,6%	10,5%	23,8%	6,1%
1995/6	39,0%	12,7%	9,0%	3,7%	6,3%	1,9%	7,0%	7,9%	12,4%	21,4%	7,4%
1996/7	33,9%	16,9%	9,1%	3,7%	2,3%	1,1%	13,2%	8,2%	11,5%	22,3%	5,5%
1997/8	44,4%	11,3%	7,8%	4,6%	4,6%	1,0%	8,3%	5,5%	12,5%	28,3%	7,8%
1998/9	41,6%	14,8%	7,9%	4,2%	3,4%	2,5%	6,5%	7,1%	11,8%	29,9%	7,1%
1999/0	45,9%	11,1%	5,9%	4,3%	6,3%	2,6%	9,5%	6,9%	7,4%	31,9%	7,4%
2000/1	42,9%	16,7%	6,0%	2,2%	5,2%	2,5%	4,5%	10,6%	9,4%	31,0%	6,3%
2001/2	51,9%	5,8%	6,1%	2,6%	9,2%	3,3%	8,1%	5,4%	7,6%	39,0%	7,8%
2002/3	36,3%	9,3%	4,5%	2,8%	19,2%	3,6%	4,6%	9,6%	10,1%	25,3%	6,6%
2003/4	47,4%	7,8%	7,5%	4,4%	5,9%	3,7%	6,2%	7,5%	9,6%	36,2%	5,7%
2004/5	39,9%	13,0%	4,3%	3,2%	10,5%	4,6%	4,7%	10,8%	8,9%	29,0%	6,2%
2005/6	35,4%	15,9%	5,7%	4,8%	11,4%	3,9%	6,6%	6,8%	9,5%	23,9%	7,1%
2006/7	34,2%	11,5%	4,3%	3,6%	20,9%	3,9%	0,9%	9,6%	11,2%	23,9%	5,2%
2007/8	33,5%	9,3%	4,6%	4,6%	20,1%	4,2%	5,1%	4,6%	13,9%	25,7%	4,4%
2008/9	32,5%	14,4%	4,8%	4,6%	21,1%	4,7%	2,3%	5,8%	9,8%	23,3%	5,0%
2009/10	28,5%	16,5%	3,8%	9,3%	17,3%	5,7%	1,0%	5,7%	12,2%	20,8%	4,5%
2010/11	32,3%	12,9%	4,3%	3,5%	13,7%	7,5%	6,0%	5,7%	14,1%	23,7%	5,3%
2011/12	30,5%	16,4%	4,1%	6,2%	15,8%	6,0%	1,1%	7,1%	12,9%	21,4%	5,3%
2012/13	31,1%	16,3%	4,0%	2,4%	18,0%	7,0%	3,1%	5,3%	12,8%	19,5%	7,8%
2013/14	29,8%	16,2%	4,5%	5,3%	15,0%	7,8%	3,1%	4,5%	13,7%	21,5%	4,9%
2014/15	33,6%	15,1%	3,9%	4,6%	17,5%	9,0%	1,3%	2,9%	12,0%	21,5%	9,6%
2015/16	34,4%	15,4%	4,7%	2,8%	13,0%	8,6%	2,7%	5,8%	12,5%	23,3%	7,5%
2016/17	29,0%	13,8%	4,1%	3,3%	19,0%	10,1%	2,1%	6,6%	12,0%	20,6%	6,2%
2017/18	27,8%	13,7%	4,0%	3,2%	22,8%	9,2%	2,5%	3,0%	13,7%	17,1%	7,9%
2018/19	32,0%	16,5%	5,1%	3,1%	15,6%	11,7%	0,6%	3,9%	11,6%	22,9%	6,5%
2019/20	27,6%	14,2%	4,4%	3,4%	23,6%	10,3%	2,5%	3,4%	10,5%	17,1%	7,1%

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο διαχρονικά τις μεγαλύτερες ποσότητες βρώσιμων ελιών καλύπτει η Ισπανία και ακολουθούν η Ελλάδα, η Ιταλία και η Πορτογαλία. Η Ισπανία τα τελευταία χρόνια έχει αυξήσει τις αποδόσεις της επιτραπέζιας ελιάς, εν μέρει, λόγω των αποτελεσματικότερων γεωργικών τεχνικών που εφαρμόζει και είναι ο μεγαλύτερος παγκόσμιος παραγωγός επιτραπέζιας ελιάς. Οι ποσότητες και το μερίδιο συμμετοχής στη συνολική ευρωπαϊκή παραγωγή των τεσσάρων αυτών χωρών φαίνεται στον παρακάτω πίνακα ανά δεκαετία και στο γράφημα που ακολουθεί.

**Πίνακας 9.** Ευρωπαϊκή παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς ποσότητες (σε 1000 τόνους) και μερίδιο επί του συνόλου της ευρωπαϊκής παραγωγής

Ελαιοκομική περίοδος	Ισπανία		Ελλάδα		Ιταλία		Πορτογαλία		Σύνολο Ε.Ε.
	Ποσότητα	Μερίδιο	Ποσότητα	Μερίδιο	Ποσότητα	Μερίδιο	Ποσότητα	Μερίδιο	
1990/91	230,0	63,3%	70,0	19,3%	44,5	12,2%	18,0	5,0%	363,5
2000/01	415,8	72,1%	85,0	14,7%	65,0	11,3%	8,7	1,5%	576,3
2010/11	608,6	73,5%	135,0	16,3%	69,7	8,4%	10,3	1,2%	828,5
2019/20	500,0	61,9%	207,0	25,6%	74,1	9,2%	22,5	2,8%	808,4



**Γράφημα 13.** Εξέλιξη των ποσοτήτων επιτραπέζιας ελιάς στις κύριες χώρες παραγωγούς της Ε.Ε.

Η Ισπανία την ελαιοκομική περίοδο 1990 – 1991 παρήγαγε 230 χιλιάδες τόνους και μέχρι την ελαιοκομική περίοδο 2019 – 2020 έχει διπλασιάσει την παραγωγή της, καταγράφοντας αύξηση 117%. Η Ιταλία και η Πορτογαλία αύξησαν σε μικρότερο βαθμό την παραγωγή τους. Η Ιταλία εμφανίζει παραγωγή αυξημένη κατά 67% και η Πορτογαλία κατά 25%. Η μεγαλύτερη αύξηση, 196% την τριακονταετία 1990 – 2020 σημειώθηκε στην ελληνική παραγωγή η οποία σχεδόν τριπλασιάστηκε, από 70 χιλιάδες τόνους το 1990 – 1991 σε 207,0 χιλιάδες τόνους το 2019 – 2020. Η Ισπανία, η Ελλάδα και η Ιταλία εκτιμάται ότι θα συγκεντρώσουν από κοινού το 97% της παραγωγής επιτραπέζιων ελιών της Ε.Ε. την περίοδο 2019 – 2020.

## 6. Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ

### 6.1 Η έννοια της ανταγωνιστικότητας

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας παίρνει πολλαπλό περιεχόμενο στην οικονομική ανάλυση, ενώ έχουν διατυπωθεί και επικρίσεις ότι αποτελεί μια θολή έννοια με ασαφή ορισμό. Παρά τις επικρίσεις, ένα όλο και μεγαλύτερο τμήμα της οικονομικής ανάλυσης εστιάζει σε θέματα διεθνούς ανταγωνιστικότητας και έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες να αποσαφηνιστούν περισσότερο ορισμένα ζητήματα γύρω από την έννοια της ανταγωνιστικότητας, που έδιναν λαβή για κριτική.

Πριν από μερικές δεκαετίες, οι περισσότεροι αναλυτές περιορίζονταν αυστηρά στην οικονομική προσέγγιση της έννοιας, δίνοντας έμφαση σε παράγοντες κόστους και τιμών, ταυτίζοντας, έτσι, την ανταγωνιστικότητα, με την παραδοσιακή έννοια του στατικού, συγκριτικού πλεονεκτήματος. Υπό την προσέγγιση αυτή, παραγνωριζόταν ένας αριθμός παραγόντων, που δεν σχετίζονται με τις τιμές, αλλά έχουν ιδιαίτερη σημασία για μια χώρα, καθώς προχωρά σε ανώτερα στάδια οικονομικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, η στενή προσέγγιση σε όρους τιμών αγνοεί τη δυναμική αντίληψη της ανταγωνιστικότητας και τον χρονικό ορίζοντα, στον οποίο οφείλει να αναφέρεται η έννοια.

Η έννοια της ανταγωνιστικότητας έχει χρησιμοποιηθεί σε ερευνητικό και επιστημονικό επίπεδο, για να δείξει την ικανότητα μιας επιχείρησης, ενός παραγωγικού τομέα ή του συνόλου των επιχειρήσεων μιας οικονομίας να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό των αντιπάλων της. Αργότερα, έτυχε ευρείας εφαρμογής, τόσο σε επίπεδο διαμόρφωσης της κεντρικής πολιτικής, ακόμα και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λευκή Βίβλος, 1993), όσο και ως δείκτης μέτρησης της ικανότητας των τοπικών οικονομικών συστημάτων (χωρική ανταγωνιστικότητα) (Morgan, 1997).

Μια ιδιαίτερα σημαντική διάκριση της ανταγωνιστικότητας αφορά στη μικρο- και μακρο- διάστασή της. Από τη σκοπιά της μικρο-οπτικής η ανταγωνιστικότητα εξετάζεται σε επίπεδο επιχείρησης ή προϊόντος. Ορίζεται ως η δυνατότητα επίτευξης συγκριτικά ικανοποιητικών επιδόσεων στην αγορά σε όρους πωλήσεων, εξαγωγών, απασχόλησης κ.α. Μια σοβαρή κριτική στον ορισμό αυτό είναι ότι παραβλέπει τους όρους με τους οποίους επιτυγχάνονται ικανοποιητικές επιδόσεις π.χ. τις εξαγωγές. Για παράδειγμα,

περισσότερες εξαγωγές μπορεί να επιτευχθούν με μείωση των μισθών, με κρατικές επιδοτήσεις, με άλλα μέτρα προστατευτισμού.

Από τη μακρο-οπτική η ανταγωνιστικότητα εξετάζεται σε όρους συνολικούς, που οδηγούν σε συμπεράσματα για το αν μια οικονομία είναι πιο ανταγωνιστική από μια άλλη. Η μακρο-προσέγγιση έχει και αυτή επικριθεί έντονα τόσο από θεωρητική σκοπιά, όσο και από τη σκοπιά της μεθοδολογίας και των κριτικών που εφαρμόζει. Η πιο γνωστή κριτική είναι του Krugman, ο οποίος θεωρεί ότι η χρήση της έννοιας της ανταγωνιστικότητας από μακρο-σκοπιά στερείται οικονομικού νοήματος γιατί «οι χώρες δεν κλείνουν όπως οι επιχειρήσεις» και μπορεί να οδηγήσει σε προβληματικές επιλογές οικονομικής πολιτικής. Η ευημερία μιας χώρας, θεωρεί ότι είναι θέμα εσωτερικό, που κυρίως εξαρτάται από την αύξηση της παραγωγικότητάς της. Αυτό θα επιτρέψει, δια μέσου της ενίσχυσης της εμπλοκής της χώρας στο διεθνές εμπόριο, την αύξηση των εισαγωγών της και έτσι την ενίσχυση της ευημερίας της. Υπενθυμίζει ότι το διεθνές εμπόριο δεν θέτει ζήτημα ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών, αλλά ανταλλαγών για το μεγαλύτερο κέρδος όλων και ότι το κεντρικό του σημείο είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα των χωρών (Krugman, 1993, Petropoulos et al., 2012).

Ορισμένοι μελετητές τείνουν να ορίσουν την ανταγωνιστικότητα ως την ικανότητα παραγωγής πλούτου και μεγέθυνσης σε μια οικονομία. Άλλοι ορίζουν την ανταγωνιστικότητα ως «πρόβλημα εμπορίου» και άλλοι ως «πρόβλημα κόστους εργασίας ή ορθής συναλλαγματικής ισοτιμίας». Άλλοι σχεδόν εξισώνουν την έννοια της ανταγωνιστικότητας με την έννοια της παραγωγικότητας.

Η διάκριση μικρο-μακρο έχει μια σειρά από πρακτικές συνέπειες. Η μικρο-προσέγγιση προϋποθέτει στοιχεία για πολλά προϊόντα ή κλάδους, από τη στιγμή που είναι διαθέσιμα κάνουν εφικτή μια ποσοτική ανάλυση της ανταγωνιστικής ικανότητας τους. Η μακρο-προσέγγιση δεν επιτρέπει συμπεράσματα για επιμέρους προϊόντα, όμως οδηγεί σε κάποια συνολικότερα συμπεράσματα για τους παράγοντες που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο επηρεάζουν πτυχές της ανταγωνιστικής ικανότητας μιας οικονομίας.

Οι επικρατέστεροι ορισμοί που έχουν υιοθετηθεί για την εθνική ανταγωνιστικότητα είναι οι παρακάτω:

«Η ανταγωνιστικότητα ενός έθνους είναι ο βαθμός στον οποίο μπορεί, υπό ελεύθερες και δίκαιες συνθήκες αγοράς, να παράγει αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στη δοκιμασία των διεθνών αγορών, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τα πραγματικά εισοδήματα των πολιτών του. The Report of the President's Commission on Competitiveness (1984)»



«Η Ανταγωνιστικότητα μπορεί να οριστεί ως ο βαθμός στον οποίο, υπό συνθήκες ανοικτής αγοράς, μια χώρα μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στη δοκιμασία του ξένου ανταγωνισμού, διατηρώντας και ταυτόχρονα ενισχύοντας το εγχώριο πραγματικό εισόδημα, OECD Programme on technology and the Economy (1992)»

««Μια οικονομία είναι ανταγωνιστική εάν ο πληθυσμός της μπορεί να απολαμβάνει υψηλό και αυξανόμενο βιοτικό επίπεδο και υψηλή απασχόληση σε βιώσιμη βάση. Πιο συγκεκριμένα, το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας δεν πρέπει να προκαλεί μια μη βιώσιμη εξωτερική ισορροπία της οικονομίας ούτε να θέτει σε κίνδυνο την ευημερία των μελλοντικών γενεών, Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα (2000)».

Αυτές οι προσεγγίσεις συνδέουν την ανταγωνιστικότητα με τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας, για την οποία ένα πολύ διαδεδομένο εργαλείο μέτρησης είναι η ανάπτυξη σε συνάρτηση με το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Η σύγκριση μεταξύ των μεταβολών που παρατηρούνται στην παραγωγικότητα και στο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε διαφορετικές χώρες επιτρέπει στους οικονομολόγους να κάνουν προβλέψεις για τις μεταβολές της ανταγωνιστικότητάς τους. Υποστηρίζεται ότι εάν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αυξάνεται περισσότερο από ότι σε άλλες χώρες, αυτό θα έχει σαν συνέπεια τη μείωση του μεριδίου που κατέχει τόσο στην εσωτερική, όσο και στη διεθνή αγορά, εμποδίζοντας την οικονομική ανάπτυξη και αυξάνοντας την ανεργία (Fagerberg, 1988).

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα είναι μια δυναμική και ευμετάβλητη έννοια, η διατύπωση, επομένως, ενός ορισμού και ο προσδιορισμός μια ποσοτικής έκφρασης της ανταγωνιστικότητας των χωρών είναι αδύνατον να δοθεί με ακρίβεια δεδομένων των διαφορετικών απόψεων που υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο υπάρχουν τέσσερις απόψεις σχετικά με την έννοια της ανταγωνιστικότητας που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Η πρώτη άποψη αναφέρεται στην ικανότητα της χώρας να προσελκύει (ability to attract) και περιγράφει τα χαρακτηριστικά μιας χώρας που την καθιστούν κατάλληλο χώρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων (π.χ. ξένες άμεσες επενδύσεις). Η δεύτερη άποψη παρέχει πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα της χώρας να προσαρμόζεται (ability to adjust) στις διαρθρωτικές αλλαγές και τις οικονομικές διαταραχές που προκαλούνται από έκτακτα γεγονότα (shocks). Η τρίτη άποψη δίδει έμφαση στην ικανότητα της χώρας να αποκομίζει εισοδήματα (ability to earn) και στηρίζεται στο ότι οι τεχνολογικές εξελίξεις και οι αυξήσεις της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων

βελτιώνουν τα πραγματικά εισοδήματα. Η τέταρτη άποψη επικεντρώνεται στην ικανότητα της χώρας να πωλεί (ability to sell) και συνδέει την οικονομική επίδοση μιας χώρας βραχυχρόνια και μακροχρόνια με τη δυνατότητα της να αυξάνει τα μερίδια της στο διεθνές εμπόριο.

Ο συνδυασμός των τεσσάρων απόψεων εξάγει το συμπέρασμα ότι η ανταγωνιστικότητα αναφέρεται σε ολόκληρη την οικονομική ζωή μιας χώρας σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον και περιγράφει την ικανότητα της χώρας να επιτυγχάνει συνεχείς βελτιώσεις του βιοτικού επιπέδου και των ευκαιριών απασχόλησης των πολιτών της. Επηρεάζει όλους τους τομείς της οικονομίας, προϊόντα και υπηρεσίες που παράγει ο ιδιωτικός τομέας, προϊόντα και υπηρεσίες που παράγει ο δημόσιος τομέας, εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην πραγματική οικονομία – νοικοκυριά και κράτος.

Η θέση των παραγωγών μιας χώρας στις διεθνείς αγορές εξαρτάται σημαντικά από την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους σε σχέση με τις τιμές και το κόστος αλλά και την ικανότητα τους να παράγουν αγαθά και υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στην εγχώρια και εξωτερική ζήτηση.

Υπάρχουν δύο ενδιαφέρουσες και κρίσιμες πτυχές στο ζήτημα της ανταγωνιστικότητας. Η πρώτη αφορά στην ίδια την έννοια της ανταγωνιστικότητας και η δεύτερη στους παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της. Μερικοί ακόμα ορισμοί είναι οι παρακάτω:

«Ο ορισμός της ανταγωνιστικότητας για ένα έθνος πρέπει επίσης να συνδέεται με την ικανότητά του να παράγει τους πόρους που απαιτούνται για την κάλυψη των εθνικών του αναγκών» (Aldington Report, 1985). Αυτός ο ορισμός είναι ισοδύναμος με αυτόν που υιοθετήθηκε από τους Scott και Lodge (1985): "η εθνική ανταγωνιστικότητα αναφέρεται στην ικανότητα μιας χώρας να δημιουργεί, να παράγει προϊόντα και / ή να παρέχει υπηρεσίες στο διεθνές εμπόριο, κερδίζοντας παράλληλα αυξανόμενες αποδόσεις στους πόρους της". Οι Scott και Lodge (1985) υποστηρίζουν ότι «η εθνική ανταγωνιστικότητα αφορά την ικανότητα μιας χώρας να δημιουργεί, να παράγει, να διανέμει και να συντηρεί προϊόντα στο διεθνές εμπόριο, μέσα από διαδικασίες που της εξασφαλίζουν αυξανόμενα έσοδα» (Buckley et al., 1988).

Η ανταγωνιστικότητα ενέχει στοιχεία παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και κερδοφορίας. Αλλά δεν είναι αυτοσκοπός ή απλός στόχος. Είναι ένα ισχυρό μέσο αύξησης του βιοτικού επιπέδου και της κοινωνικής ευημερίας – ένα εργαλείο για την επίτευξη στόχων (Competitiveness Advisory Group).

Όπως αναφέρθηκε, η ανταγωνιστικότητα καθορίζεται από ένα ευρύ φάσμα παραγόντων, άλλοι από τους οποίους αφορούν την οικονομική πολιτική και άλλοι τις επιχειρηματικές πολιτικές. Ιδιαίτερα ο παράγοντας γνώση – τεχνολογία συνδέεται αφενός με το γενικό πλαίσιο στο οποίο κινούνται οι επιχειρήσεις, αλλά επίσης και με την ενδοεπιχειρηματική συσσώρευση ικανοτήτων και ανταγωνιστικών στρατηγικών που αναπτύσσονται στο εσωτερικό τους.

Από μεθοδολογική πλευρά η έννοια της ανταγωνιστικότητας εξ ορισμού εκφράζει μια σύγκριση μεταξύ παραγωγών ή κλάδων μιας χώρας και των αντίστοιχων μεγεθών κάποιων άλλων χωρών (ή ομάδας χωρών). Η σύγκριση γίνεται με αναφορά σε κάποιο προηγούμενο χρονικό σημείο για την ίδια χώρα, οπότε προκύπτει και μια δυναμική εικόνα της εξέλιξης. Γίνεται επίσης και μεταξύ χωρών, μεταξύ διαφορετικών χρόνων και μεταξύ διαφορετικών προϊόντων ή ομάδων προϊόντων.

## **6.2 Εργαλεία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας**

Τα βασικά και κοινώς αποδεκτά εργαλεία μέτρησης της ανταγωνιστικότητας προϊόντων ή κλάδων είναι:

### Ο δείκτης μοναδιαίου εργατικού κόστους

Ο δείκτης μοναδιαίου εργατικού κόστους μετρά το μέσο εργατικό κόστος ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος και αποτελεί μια αντανάκλαση της κατάστασης ανταγωνιστικότητας της χώρας. Μια αύξηση του δείκτη οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας και σε επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της. Αύξηση του δείκτη μοναδιαίου κόστους σημαίνει αυξημένη συμμετοχή του κόστους εργασίας στο παραγόμενο προϊόν. Η **διαμόρφωση του δείκτη είναι συνάρτηση του εργατικού κόστους (ονομαστικού μισθού) και της παραγωγικότητας της εργασίας** (παραγόμενο προϊόν ανά μονάδα εργασίας). Άρα στη διαμόρφωση του δείκτη συμμετέχουν εξίσου και τα δύο μεγέθη. Η αύξηση των αμοιβών δεν οδηγεί σε μείωση της ανταγωνιστικότητας, αν αυτή η αύξηση συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση της παραγωγικότητας. Η παραγωγικότητα εξαρτάται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες της επιχείρησης / εκμετάλλευσης, αλλά και από το γενικότερο περιβάλλον της οικονομίας και κοινωνίας (τεχνολογία, εξωστρέφεια, στοχευόμενη πολιτική, γραφειοκρατία, αναξιοκρατία, μη εφαρμογή νόμων κλπ).

Ο παγκόσμιος δείκτης ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index)

Ο παγκόσμιος δείκτης ανταγωνιστικότητας εκτιμά και συνυπολογίζει τους μικροοικονομικούς και μακροοικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF), την εθνική ανταγωνιστικότητα. Το μοντέλο στο οποίο στηρίζεται ο δείκτης είναι σύνθετο. Για την κατάρτιση του GCI το WEF, μετρά τις επιδόσεις των χωρών σε 12 βασικούς πυλώνες ανταγωνιστικότητας καθένας από τους οποίους απαρτίζεται από πλήθος μεταβλητών οι οποίοι σταθμίζονται με διαφορετικά βάρη, ανάλογα με τη σπουδαιότητα που τους αποδίδεται σε σχέση με την επίτευξη της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Οι 12 πυλώνες ανταγωνιστικότητας είναι οι παρακάτω και κατανέμονται σε τρεις γενικούς άξονες.

**Πίνακας 10.** Πυλώνες ανταγωνιστικότητας

<b>Βασικές απαιτήσεις</b>	<b>Ενισχυτές αποδοτικότητας – αποτελεσματικότητας</b>	<b>Παράγοντες καινοτομίας</b> (Καινοτομία και Επιχειρηματική ωριμότητα)
1. Θεσμοί	6. Αποτελεσματικότητα αγοράς αγαθών	11. Επίπεδο επιχειρήσεων (Εξειδίκευση βιομηχανικού τομέα – Ποιότητα επιχειρηματικών δικτύων)
2. Υποδομές	7. Αποτελεσματικότητα αγοράς εργασίας	12. Καινοτομία
3. Μακροοικονομική σταθερότητα	8. Αποτελεσματικότητα χρηματοοικονομικών αγορών (Ανάπτυξη χρηματοοικονομικής αγοράς)	
4. Ασφάλεια (Υγεία και πρωτοβάθμια εκπαίδευση)	9. Τεχνολογική ετοιμότητα (εξειδίκευση)	
5. Ανθρώπινο δυναμικό (Ανώτατη εκπαίδευση και κατάρτιση)	10. Εξωστρέφεια και μέγεθος αγοράς	

Οι περισσότεροι υποδείκτες στηρίζονται σε έρευνα ερωτηματολογίου που διανέμεται σε ανώτερα στελέχη επιχειρήσεων. Λόγω της φύσεως των ερωτήσεων οι απαντήσεις ενέχουν μεγάλο βαθμό υποκειμενισμού. Οι υποδείκτες που στηρίζονται σε αντικειμενικά στατιστικά στοιχεία δεν είναι πολλοί.

#### Ο δείκτης του αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος

Προκειμένου να εξακριβωθούν οι κλάδοι που διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα, γίνεται χρήση του δείκτη του «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος». Ο δείκτης αυτός, ποσοτικοποιεί την ανταγωνιστικότητα ενός κλάδου συγκρίνοντας το ποσοστό των εξαγωγών ενός προϊόντος στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας με το αντίστοιχο ποσοστό του ίδιου προϊόντος στο σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών.

Το αποκαλυφθέν συγκριτικό πλεονέκτημα (Revealed Comparative Advantage, RCA) βασίζεται στη Ρικαρντιανή θεωρία, η οποία υποστηρίζει ότι τα πρότυπα του εμπορίου μεταξύ των χωρών διέπονται από τις σχετικές διαφορές στην παραγωγικότητά τους. Αν και είναι δύσκολο να παρατηρηθούν τέτοιες διαφορές παραγωγικότητας, μια μέτρηση RCA μπορεί εύκολα να υπολογιστεί χρησιμοποιώντας δεδομένα συναλλαγών για να "αποκαλυφθούν" τέτοιες διαφορές. Ενώ η μέτρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να παρέχει μια γενική ένδειξη και μια πρώτη προσέγγιση των ανταγωνιστικών δυνατοτήτων εξαγωγής μιας χώρας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα εφαρμοζόμενα εθνικά μέτρα που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα, όπως δασμοί, μη δασμολογικά μέτρα, επιδοτήσεις και άλλα δεν λαμβάνονται υπόψη στη μέτρηση του RCA.

## 7. Ο ΔΕΙΚΤΗΣ BALASSA

Ο δείκτης αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος (Balassa Index) όπως προτάθηκε από τον Bela Balassa (1965) έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως για την προσέγγιση της τομεακής εξειδίκευσης των χωρών.

Η ιδέα του δείκτη Balassa είναι να συγκρίνει την απόδοση μιας χώρας σε έναν κλάδο με την απόδοση μιας ομάδας αναφοράς χωρών που χρησιμοποιούν ροές εξαγωγών. Με αυτόν τον τρόπο, ο δείκτης Balassa συνδυάζει το συγκριτικό πλεονέκτημα που οδηγείται με άλλους καθοριστικούς παράγοντες των εμπορικών ροών κατά προσέγγιση του αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος. Πράγματι, η καλή εξαγωγική απόδοση μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες που δεν συνδέονται άμεσα με το συγκριτικό πλεονέκτημα (επίσημα ή ανεπίσημα εμπορικά εμπόδια, ιστορικές εμπορικές σχέσεις, σοκ στην εσωτερική ζήτηση σε μια χώρα, διαφορά στις προτιμήσεις κ.λπ.)

Ο δείκτης «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει εάν μια χώρα έχει «αποκαλυφθέν» συγκριτικό πλεονέκτημα (Revealed Comparative Advantage, RCA), αλλά όχι για να καθορίσει τις πηγές του συγκριτικού αυτού πλεονεκτήματος. Η αξιολόγηση, συνεπώς, του συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας με βάση το δείκτη αυτό βασίζεται στην εξειδίκευση των (καθαρών) εξαγωγών της σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της ομάδας αναφοράς.

Επομένως ο δείκτης Balassa μετρά το συγκριτικό πλεονέκτημα εξαγωγών ως ακολούθως:

$$RCA_{ij} = (x_{ij}/X_j) / (x_{iw}/X_w)$$

Όπου  $RCA_{ij}$  είναι ο δείκτης συγκριτικού πλεονεκτήματος του κλάδου  $i$  στη χώρα  $j$ ,  $x_{ij}$  είναι οι εξαγωγές του κλάδου  $i$  για τη χώρα  $j$ ,  $X_j$  είναι το σύνολο των εξαγωγών της χώρας  $j$ ,  $x_{iw}$  είναι οι παγκόσμιες εξαγωγές του κλάδου  $i$ , και  $X_w$  είναι το σύνολο των παγκόσμιων εξαγωγών. Εάν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας, τότε η χώρα  $j$  έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο  $i$ . Εάν ο δείκτης είναι μικρότερος της μονάδας, τότε η χώρα  $j$  έχει συγκριτικό μειονέκτημα στον κλάδο  $i$ . Συνεπώς, εάν ο δείκτης λαμβάνει, για παράδειγμα, την τιμή 1,1 τότε το ποσοστό των εξαγωγών της χώρας  $j$  όσον αφορά τον κλάδο  $i$  είναι 10% υψηλότερο από το ποσοστό του συνόλου των εξαγωγών σε παγκόσμιο επίπεδο.

## 8. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑΣ ΕΛΙΑΣ

Η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση ως παραγωγός επιτραπέζιων ελιών και είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός και εξαγωγέας της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά την Ισπανία. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια λόγω της βαθιάς οικονομικής κρίσης που ταλαιπωρεί την ελληνική οικονομία και της μικρής σχετικά εσωτερικής αγοράς οι ελληνικές βιομηχανίες επεξεργασίας και συσκευασίας επιτραπέζιων ελιών έχουν στραφεί στις αγορές του εξωτερικού. Παραγωγή 80.000 τόνων από 30 εκατομμύρια ελαιόδεντρα εξάγεται σε περισσότερες από 100 χώρες παγκοσμίως. Η αξία των επιτραπέζιων ελιών συνεισφέρει στο 6,5% των εξαγωγών ελληνικών αγροτικών προϊόντων και στο 1,3% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών (Gjekanovikj A., Bizmpiroulas A., Rotsios K., 2015).

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων η Ελλάδα εξάγει περίπου 55.000 τόνους επιτραπέζιες ελιές κάθε χρόνο σε 80 χώρες. Κύριοι προορισμοί της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς είναι οι ΗΠΑ, η Ιταλία, η Γερμανία, η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σαουδική Αραβία και η Βουλγαρία, ενώ ανοδικά κινείται και η αγορά της Ιαπωνίας. Ενδεικτικά το ΥπΑΑΤ αναφέρει ότι το 2006 η αξία των εξαγωγών της επιτραπέζιας ελιάς ανήλθε σε περίπου 172.000.000 €, καταγράφοντας άνοδο 15% έναντι του 2005. Το 2011 εξήχθησαν συνολικά 118.000 τόνοι βρώσιμες ελιές και εισέρρευσαν 239 εκατ. € στην Ελλάδα.

Οι επίσημες καταγραφές των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών από την Ελλάδα προς τον υπόλοιπο κόσμο καθώς και προς τις σημαντικότερες χώρες προορισμού από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή ξεκινάνε το 1988.

Τα στοιχεία που υπάρχουν τόσο στην Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή, όσο και στην ΕΛΣΤΑΤ καθώς και στις υπόλοιπες βάσεις δεδομένων αφορούν στις συνολικές εξαγωγές των βρώσιμων ελιών και όχι συγκεκριμένα τις επιμέρους ποικιλίες. Δυστυχώς τα επίσημα στοιχεία που υπάρχουν για το μερίδιο αγοράς της κάθε ποικιλίας είναι ελλιπή έως ανύπαρκτα και οι ποσότητες για την κάθε μια μπορούν να βασιστούν μόνο σε εκτιμήσεις έμπειρων ανθρώπων του ελαιοκομικού κλάδου. Η μεγαλύτερη σε σημασία ποιοτική κατηγορία, μακράν των υπολοίπων, είναι η CN2005700 Ελιές παρασκευασμένες αλλιώς παρά με ξύδι ή οξικό οξύ και σχεδόν το 80% των ποσοτήτων των βρώσιμων ελιών εξάγονται υπό αυτή τη δασμολογική κλάση.

Η πορεία των ελληνικών εξαγωγών από το 1988 έως το 2019 βαίνει ανοδική τόσο σε αξία όσο και σε ποσότητες. Όσον αφορά τις ποσότητες που εξήχθησαν το διάστημα 1988 – 2019 έχουν σχεδόν πενταπλασιαστεί στο βάθος της τριακονταετίας, ενώ η αξία τους έχει σχεδόν 12-πλασιαστεί. Η αύξηση της αξίας οφείλεται κυρίως στην αύξηση της τιμής (άνω του 20%), η οποία προέρχεται από τις χώρες της Ε.Ε. και λιγότερο από τις τρίτες χώρες. Το 1988 εξήχθησαν 32.210 t επιτραπέζιες ελιές προς όλες τις χώρες με αξία που ανήλθε στα 37.827.731 €. Την πρώτη διετία καταγράφεται διπλασιασμός των ποσοτήτων και της αξίας τους που διαμορφώθηκαν στους 68.463 τόνους με αξία 76.009.700 € και στη συνέχεια μια μικρή πτώση περίπου 1,5 φορά μικρότερες ποσότητες εξήχθησαν το 1991 από το 1990. Η πορεία των εξαγωγών συνεχίζει σχεδόν σταθερή με μικρές διακυμάνσεις και αυξητική τάση στο τέλος της δεκαετίας με ποσότητα που έχει αγγίζει τους 63.374 τόνους και αξία 111.950.357 €. Για την τριετία 1999 – 2001 οι ποσότητες που έχουν καταγραφεί είναι ιδιαίτερα μεγάλες, το 1999 είναι 111 φορές μεγαλύτερες από το μέσο όρο της δεκαετίας 1988 – 1998, το 2000 είναι 129 φορές μεγαλύτερες, το 2001 είναι 138 φορές μεγαλύτερες και δημιουργούν αμφιβολία για το αν είναι ορθά καταγεγραμμένες. Το επόμενο διάστημα 2002 – 2019 η κατάσταση στις ποσότητες ομαλοποιείται και ακολουθεί και πάλι ανοδική πορεία. Οι εξαγωγές από τους 58.303 τόνους με αξία 129.670.633 € το 2002 έφτασαν το 2019 τους 171.799,3 τόνους σημειώνοντας 66% αύξηση στις εξαχθείσες ποσότητες και αξία 452.192.533 €.

Στα γραφήματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η ανοδική πορεία της αξίας των ελληνικών εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών προς όλες τις χώρες καθώς και η εξέλιξη των ποσοτήτων που εξήχθησαν από το 1988 έως το 2019.



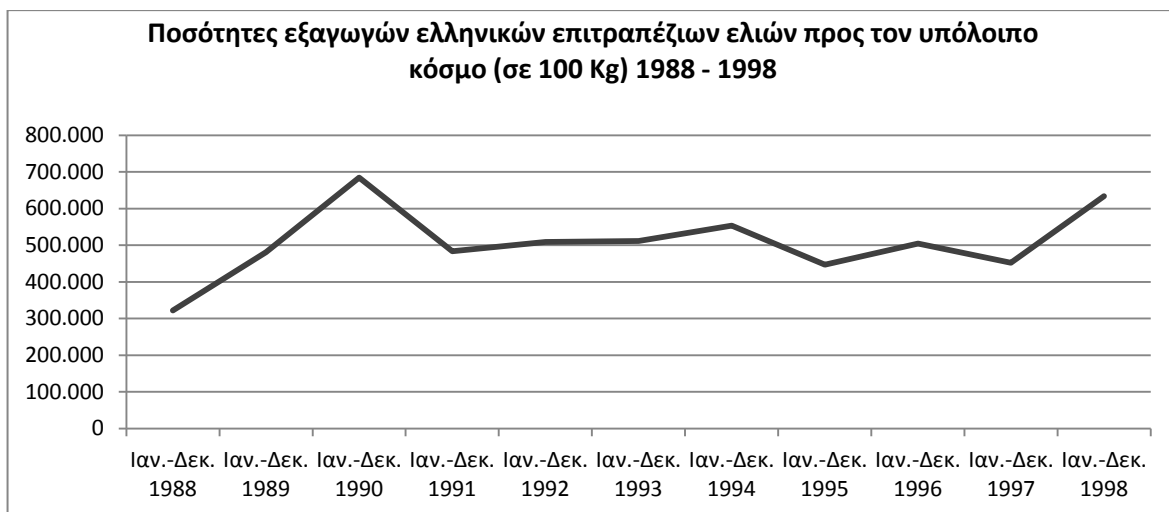


**Γράφημα 14.** Αξία εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε € το διάστημα 1988 – 2019

**Πίνακας 11.** Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο (σε 100 Kg)

Χρονολογία	Ποσότητες (σε 100 Kg)
Ιαν.-Δεκ. 1988	322.100
Ιαν.-Δεκ. 1989	481.258
Ιαν.-Δεκ. 1990	684.633
Ιαν.-Δεκ. 1991	483.225
Ιαν.-Δεκ. 1992	509.233
Ιαν.-Δεκ. 1993	511.653
Ιαν.-Δεκ. 1994	553.284
Ιαν.-Δεκ. 1995	447.237
Ιαν.-Δεκ. 1996	504.567
Ιαν.-Δεκ. 1997	451.743

Ιαν.-Δεκ. 1998	633.741
Ιαν.-Δεκ. 1999	56.384.300
Ιαν.-Δεκ. 2000	65.525.200
Ιαν.-Δεκ. 2001	70.166.400
Ιαν.-Δεκ. 2002	583.033
Ιαν.-Δεκ. 2003	554.734
Ιαν.-Δεκ. 2004	462.432
Ιαν.-Δεκ. 2005	731.765
Ιαν.-Δεκ. 2006	744.745
Ιαν.-Δεκ. 2007	904.176
Ιαν.-Δεκ. 2008	783.786
Ιαν.-Δεκ. 2009	859.144
Ιαν.-Δεκ. 2010	1.012.795
Ιαν.-Δεκ. 2011	1.144.791
Ιαν.-Δεκ. 2012	1.131.835
Ιαν.-Δεκ. 2013	1.330.467
Ιαν.-Δεκ. 2014	1.173.076
Ιαν.-Δεκ. 2015	1.545.787
Ιαν.-Δεκ. 2016	1.616.604
Ιαν.-Δεκ. 2017	1.697.012
Ιαν.-Δεκ. 2018	1.839.945
Ιαν.-Δεκ. 2019	1.717.993

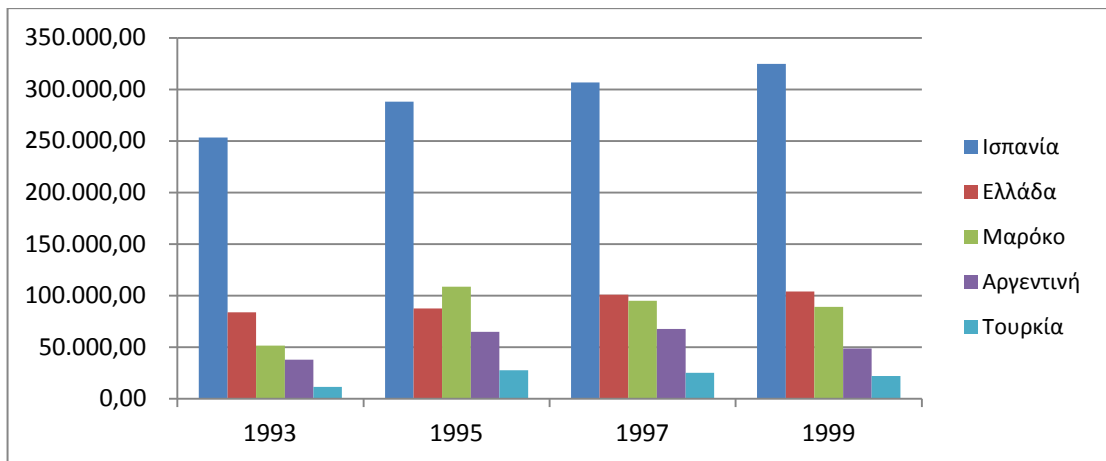


**Γράφημα 15.** Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε 100 Kg το διάστημα 1988 – 1998



**Γράφημα 16.** Ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών προς τον υπόλοιπο κόσμο σε 100 Kg το διάστημα 2002 – 2019

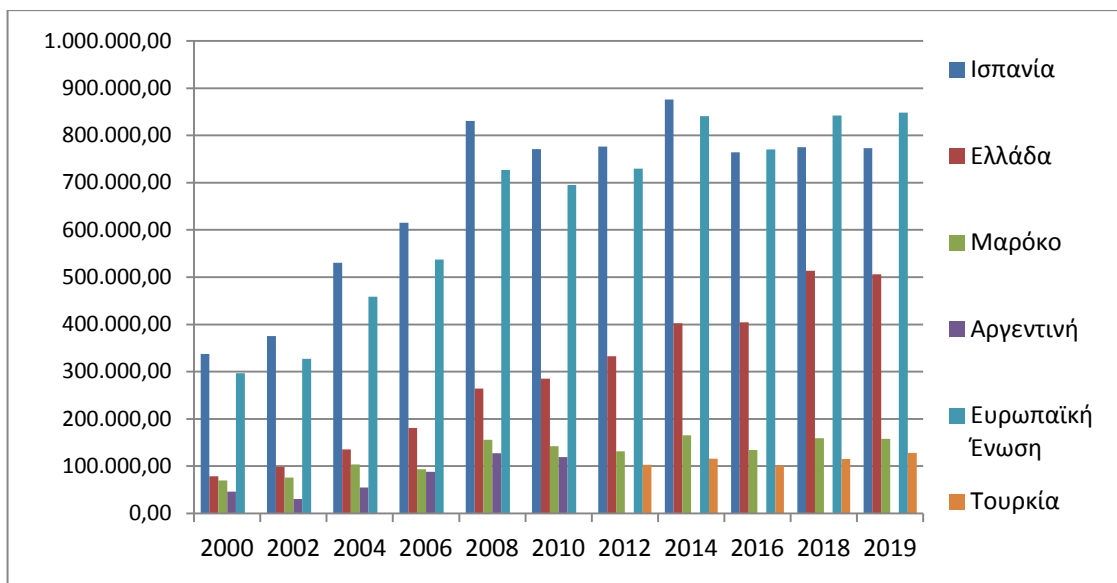
Η Ελλάδα κατέχει μια εξαιρετικά υψηλή θέση σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες στην παγκόσμια κατάταξη των εξαγωγέων επιτραπέζιων ελιών. Τη δεκαετία 1990 – 2000 διατηρούσε σταθερά τη δεύτερη θέση μετά την Ισπανία με ποσότητες που κυμαίνονται από 45.013.100 Kg το 1995 μέχρι 63.360.400 Kg το 1998.



**Γράφημα 17.** Αξία σε 1000 USD των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών των 5 πρώτων εξαγωγέων παγκοσμίως το διάστημα 1990 - 2000

Από το παραπάνω διάγραμμα στο οποίο απεικονίζεται η αξία σε 1000 USD των εξαγωγών βρώσιμων ελιών παρατηρείται ότι μετά την Ισπανία που είναι ο πρώτος εξαγωγέας παγκοσμίως οι υπόλοιπες τέσσερις επόμενες χώρες, η Ελλάδα, το Μαρόκο, η Αργεντινή και η Τουρκία ακολουθούν με αρκετά μεγάλη διαφορά. Η Ισπανία οφείλει την πρώτη θέση της αφενός στις πολύ μεγάλες ποσότητες που παράγει και αφετέρου στη μεγάλη εξαγωγική της δραστηριότητα λόγω του μεγέθους των επιχειρήσεων που έχει. Το Μαρόκο, η Αργεντινή και η Τουρκία παρόλο που έχουν χαμηλότερο εργατικό κόστος παραγωγής και τα παρεχθέντα προϊόντα τους θεωρούνται, ειδικά από τους Έλληνες εξαγωγείς, χαμηλότερης ποιότητας ανταγωνίζονται ιδιαίτερα με τα ελληνικά προϊόντα.

Την επόμενη εικοσαετία το σκηνικό διαφοροποιείται ελαφρά, με την Ελλάδα να καταλαμβάνει την τρίτη θέση μετά την Ισπανία και την Ευρωπαϊκή Ένωση με αξία εξαγωγών 78.755,48 σε 1000 USD και ποσότητα 51.177.500 Kg το 2000. Η πορεία των εξαγωγών της όμως τόσο σε αξία όσο και σε ποσότητες παρουσιάζει σταθερά ανοδική πορεία και το 2018 η αξία των εξαγωγών διαμορφώνεται στα 513.842,76 σε 1000 USD και 183.825.000 Kg και το 2019 σε 506.193,70 σε 1000 USD και 171.803.000 Kg.



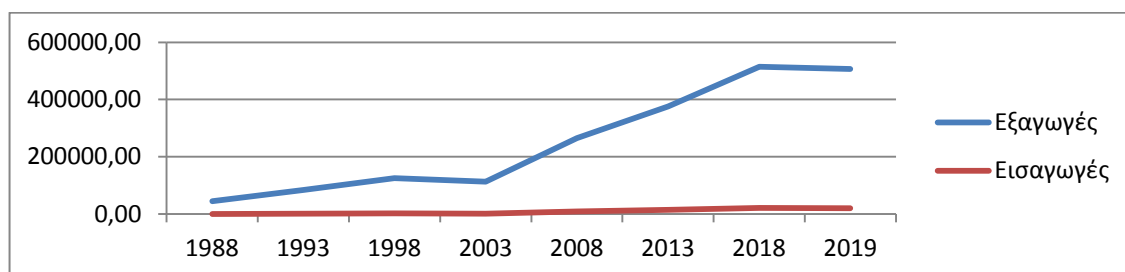
**Γράφημα 18.** Αξία σε 1000 USD των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών των 5 πρώτων εξαγωγέων παγκοσμίως το διάστημα 2000 – 2020

Στον πίνακα που ακολουθεί φαίνονται συγκεντρωτικά η αξία σε 1000 USD και οι ποσότητες των επιτραπέζιων ελιών που έχουν εξαχθεί από την Ελλάδα προς όλες τις χώρες του κόσμου το διάστημα 1988 – 2019 ανά πενταετία.

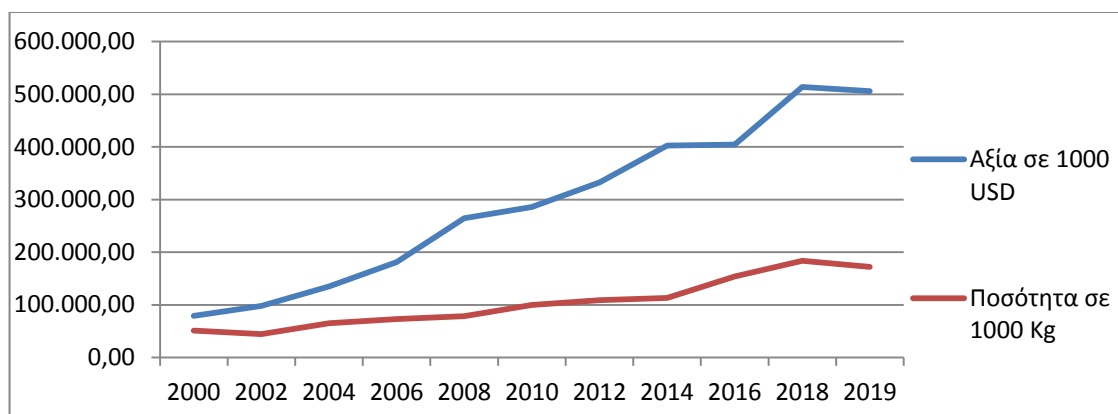
**Πίνακας 12.** Ποσότητες και αξία εισαγωγών – εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2019 και εμπορικό ισοζύγιο

Έτος	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο
	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Αξία σε 1000 USD
1988	47,79	32.363,00	44.514,13	32.209.400,00	44.466,34
1993	492,74	336.938,00	83.762,14	51.165.100,00	83.269,40
1998	1.193,43	703.737,00	125.105,89	63.360.400,00	123.912,46
2003	944,08	522.423,00	112.037,80	46.407.000,00	111.093,72
2008	8.911,41	4.781.750,00	264.573,22	78.436.000,00	255.661,81
2013	13.744,27	8.915.890,00	376.052,88	128.922.000,00	362.308,61
2018	21.236,35	16.023.900,00	513.842,76	183.825.000,00	492.606,41
2019	19.754,34	14.584.700,00	506.193,70	171.803.000,00	486.439,36

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι όλα τα χρόνια οι εξαγωγές ήταν μεγαλύτερες από τις εισαγωγές και το εμπορικό ισοζύγιο είναι πλεονασματικό. Στο γράφημα 19 καταγράφεται η ανοδική πορεία των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών και η σταθερή πορεία των εισαγωγών για όλο το ανωτέρο διάστημα.



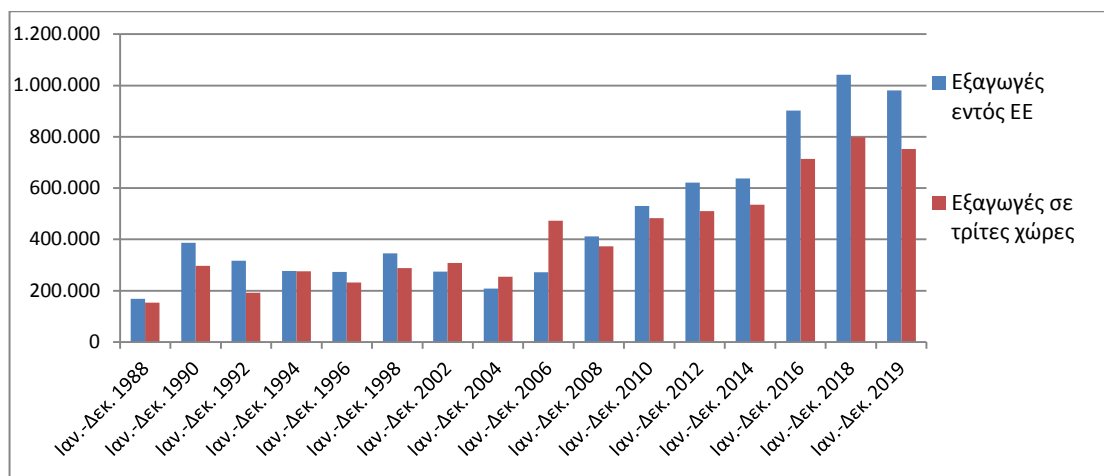
**Γράφημα 19.** Πορεία εισαγωγών – εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2019 (αξία εκφρασμένη σε 1000 USD)



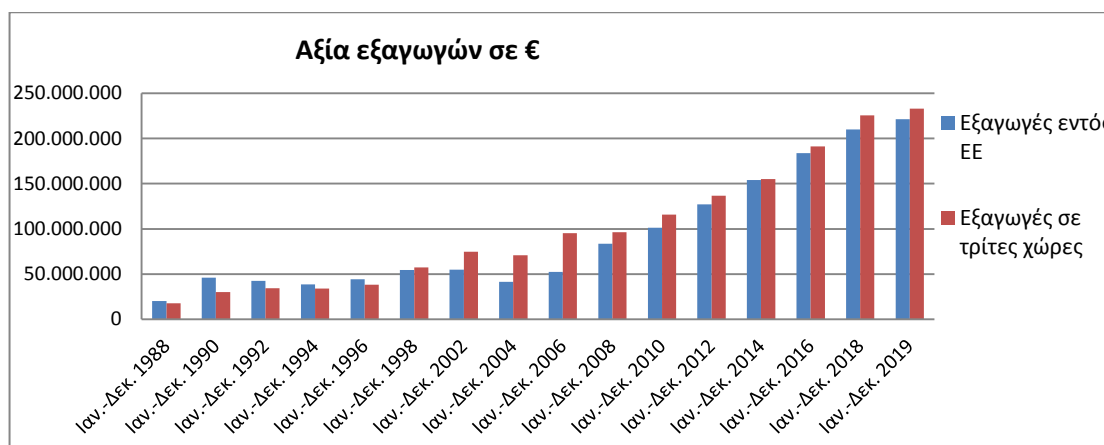
**Γράφημα 20.** Πορεία εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών από την Ελλάδα στον υπόλοιπο κόσμο το διάστημα 2000 – 2020 (αξία σε 1000 USD, ποσότητα σε 1000 Kg)

Οι εξαγωγές προς τις 28 χώρες της Ε.Ε. υπερτερούν ελαφρά σε ποσότητες έναντι των εξαγωγών προς τρίτες χώρες, οι οποίες επιτυγχάνουν υψηλότερες τιμές, λόγω της μεγαλύτερης αναλογίας μικρών συσκευασιών έναντι χύμα. Για την περίοδο Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2019 η ποσότητα των επιτραπέζιων ελιών που εξήχθησαν από την Ελλάδα προς τις χώρες κράτη μέλη της Ε.Ε. διαμορφώθηκε στους 98.096 τόνους με αξία που ανήλθε στα 221.225.257 € έναντι των 75.244 τόνων που εξήχθησαν προς τρίτες χώρες με αξία 232.922.704 €. Οι εξαγωγές της Ελλάδας παρουσιάζουν άνοδο τόσο ενδοκοινοτικά όσο και προς τις τρίτες χώρες σημειώνοντας αύξηση στις ποσότητες 418% και 390% αντίστοιχα από το 1988 μέχρι το 2019. Η αξία των εξαγωγών προς τις χώρες μέλη της

Ε.Ε. αυξήθηκε κατά 1.000% από τα 20.110.614 € το 1988 στα 221.225.257 € το 2019 και 1.215% προς τις τρίτες χώρες από 17.717.117 € το 1988 στα 232.922.704 € το 2019.



**Γράφημα 21.** Εξέλιξη εξαχθέντων ποσοτήτων βρώσιμων ελιών από την Ελλάδα προς τις χώρες της Ε.Ε. και τρίτες χώρες (Ποσότητες σε 100 Kg)



**Γράφημα 22.** Εξέλιξη της αξίας των εξαγωγών βρώσιμων ελιών από την Ελλάδα προς τις χώρες της Ε.Ε. και τρίτες χώρες (σε €)

Οι κύριες αγορές στις οποίες εξάγονται οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές είναι οι χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου, όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ιταλία, η Αυστραλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Καναδάς, η Ρουμανία, το Βέλγιο. Αγορές όπως η Ρωσία, η Κίνα, η Βραζιλία και η Ινδία παρόλο που είναι μεγάλου ενδιαφέροντος είναι ακόμα περιορισμένες για τα ελληνικά προϊόντα ελιάς και πρέπει να γίνουν προσπάθειες και προωθητικές ενέργειες ώστε να ανοίξουν και αυτές οι αγορές μέσω της προβολής της αξίας της Μεσογειακής Διατροφής και της υψηλής διατροφικής τους αξίας.

Στον πίνακα 13 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα μερίδια της αξίας και των ποσοτήτων των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών επί του συνόλου των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών που έχουν πραγματοποιηθεί από το 1988 μέχρι το 2018, σε βάθος τριακονταετίας, προς τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας στον τομέα αυτό. Οι ποσότητες και η αξία των εξαγωγών προς τους δέκα σημαντικότερους εταίρους παρουσιάζονται στον πίνακα του Παραρτήματος II.

Η πρώτη χώρα που εισάγει ελληνικές βρώσιμες ελιές για το διάστημα 1988 – 1998 είναι η γειτονική Ιταλία με ποσότητες 13.423.900 Kg το 1988 και αξία 18.534,88 χιλιάδες USD, και ακολουθούν με σημαντικά μικρότερες ποσότητες και αξία εξαγωγών οι υπόλοιπες χώρες. Δεύτερη χώρα προορισμού των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών είναι η Σαουδική Αραβία με ποσότητα που διαμορφώθηκε στα 2.497.810 Kg με αξία 4.032,01 χιλιάδες USD, τρίτη χώρα είναι η γειτονική Βουλγαρία με ποσότητες 4.444.660 Kg με αξία 3.987,97 χιλιάδες USD και ακολουθεί η Γερμανία με ποσότητες 2.167.630 Kg το 1988 και αξία 3.253,78 χιλιάδες USD και οι ΗΠΑ με ποσότητες 1.731.190 Kg το 1988 και αξία 3.070,74 χιλιάδες USD. Στη συνέχεια τη δεκάδα των σημαντικότερων εμπορικών εταίρων συμπληρώνουν με φθίνουσα σειρά η Γιουγκοσλαβία, η Αυστραλία, το Κουβέιτ, ο Καναδάς και το Ισραήλ. Το 1988 το περίπου 42% της ποσότητας των ελληνικών εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών κατευθυνόταν στην Ιταλία, ενώ το περίπου 75% (73,9% της αξίας και 75,3% της ποσότητας) διακινούνταν σε πέντε μόλις χώρες, την Ιταλία, τη Σαουδική Αραβία, τη Βουλγαρία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ.

Μέχρι το 1998 οι εξαγωγές προς την Ιταλία έχουν σχεδόν διπλασιαστεί τόσο σε ποσότητα όσο και σε αξία (24.543.600 Kg και 37.085,20 χιλιάδες USD). Το 1998 αύξηση παρατηρείται και στην αγορά των ΗΠΑ, οι οποίες αποτελούν τη δεύτερη χώρα προορισμού, με ποσότητες που είναι τετραπλάσιες από τις ποσότητες του 1988 (7.593.100 Kg) και αξία εξαπλάσια (18.795,47 χιλιάδες USD), στην τρίτη θέση έχει ανέλθει η Γερμανία με ποσότητες 2,5 φορές μεγαλύτερες και αξία σχεδόν 4 φορές μεγαλύτερη (5.442.150 Kg και 12.538,58 χιλιάδες USD), ενώ η Βουλγαρία έχει μετατοπιστεί στην τέταρτη θέση με ποσότητες 2.488.130 Kg και αξία 9.916,01 χιλιάδες USD. Ακολουθεί η αγορά της Αυστραλίας που απορρόφησε 3.901.560 Kg επιτραπέζιας ελιάς αξίας 8.925,36 χιλιάδων USD, η Σαουδική Αραβία, ο Καναδάς, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Ισραήλ και η Βόρεια Μακεδονία. Το 38,7% της συνολικής ποσότητας των επιτραπέζιων ελιών κατευθύνθηκε στην Ιταλία, το 12,0% στις ΗΠΑ, το 8,6% στη Γερμανία, το 3,9% στη Βουλγαρία και το 6,2% στην Αυστραλία. Το 29,6% της αξίας



προέρχεται από τις εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν προς την Ιταλία, το 15,0% από τις ΗΠΑ, το 10,0% από τη Γερμανία, το 7,2% από τη Βουλγαρία και το 7,1% από την Αυστραλία. Το 1998 το 69% της ποσότητας επιτραπέζιων ελιών διακινείται σε πέντε αγορές και επίσης το 69% της αξίας των ελληνικών εξαγωγών προέρχεται από αυτές.

Το 2008 οι εξαγωγές προς την Ιταλία έχουν μειωθεί αισθητά από άποψη ποσότητας (16.207.800 Kg, σχεδόν στο μισό σε σχέση με το 1998), αποτελώντας το 20,7% της συνολικής ποσότητας των 78.436.000 Kg που εξήχθησαν αν και η αξία τους έχει μείνει σχετικά σταθερή. Οι εξαγωγές προς τις ΗΠΑ το 2008 έχουν διπλασιαστεί σε ποσότητες, 15.751.500 Kg, μερίδιο 20,1% ενώ το 2018 έχουν εκτοξευτεί στα 36.829.900 Kg καθιστώντας τις ΗΠΑ το σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας στον τομέα των εξαγωγών βρώσιμων ελιών. Οι υπόλοιπες τρεις χώρες που συμπληρώνουν την πεντάδα είναι η Αυστραλία με ποσότητα που άγγιξε σχεδόν τους 6.000 t (5.866,1 t), μερίδιο 7,5% της συνολικής ποσότητας με αξία 24.427,55 χιλιάδες USD, η Γερμανία με περίπου 6.500 t, μερίδιο 8,4% της συνολικής ποσότητας και αξία 23.521,62 χιλιάδες USD και στην πέμπτη θέση έχει κάνει την εμφάνισή του το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζοντας αύξηση στις ποσότητες που εισήγαγε κατά 159,2%, από 1.298.130 Kg το 1998 σε 3.364.450 Kg το 2018. Ο Καναδάς έχει διατηρήσει την αυξητική του τάση τόσο σε ποσότητες (4,5% της συνολικής ποσότητας από 3,5%) όσο και σε αξία. Οι υπόλοιπες χώρες στις οποίες εξάγονται επιτραπέζιες ελιές είναι σε φθίνουσα σειρά ποσοτήτων η Βουλγαρία (4,5% της συνολικής ποσότητας), η Ρουμανία (4,0% της συνολικής ποσότητας), το Βέλγιο (3,5% της συνολικής ποσότητας) και η Βόρεια Μακεδονία (3,3% της συνολικής ποσότητας). Η αξία των εξαγόμενων επιτραπέζιων ελιών δεν ακολουθεί κάθε φορά την ίδια σειρά με τις ποσότητες καθώς οι τιμές/ κιλό διαφοροποιούνται ανά αγορά.

Το 2018 τη δεύτερη θέση μετά τις ΗΠΑ σε ποσότητες καταλαμβάνει η Ιταλία με 22.673 t με αξία 42.300,10 χιλιάδες USD, αξία μικρότερη από αυτή των εξαγωγών προς τη Γερμανία που ανήλθε στα 50.221,08 χιλιάδες USD. Η Γερμανία έχει αυξήσει τις ποσότητες ελληνικών βρώσιμων ελιών που εισάγει κατά 164,5% με ποσότητες που διαμορφώθηκαν το 2018 στα 17.463.900 Kg. Ακολουθούν η Αυστραλία με μερίδιο 6,6% στην αξία των εξαγωγών και 5,8% στην ποσότητα και το Ηνωμένο Βασίλειο με μερίδιο 5,8% στην αξία και 5,4% στην ποσότητα. Οι υπόλοιπες χώρες που συμπληρώνουν τη δεκάδα των σημαντικότερων εμπορικών εταίρων της Ελλάδας είναι η Ρουμανία, η Βουλγαρία, ο Καναδάς, το Βέλγιο και η Ολλανδία.

Ενώ το 1988 η μεγαλύτερη ποσότητα επιτραπέζιων ελιών κατευθυνόταν σε πέντε μόλις χώρες, ποσοστό που άγγιζε το 75,0%, στο πέρασμα της τριακονταετίας αργά αλλά σταδιακά αυτό το ποσοστό μειώνεται σε 69,0% το 1998, σε περίπου 61,0% το 2008 και καταλήγει στο 53,1% το 2018. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα δεν έχει επαναπαυτεί και περιορίσει τις εξαγωγές της μόνο σε κάποιους σταθερούς εταίρους αλλά οι προσπάθειες που γίνονται για τη διείσδυση και σε άλλες αγορές αποδίδουν.

**Πίνακας 13.** Μερίδια αξίας και ποσότητας εξαγωγών επί του συνόλου των εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας των 5 σημαντικότερων εμπορικών εταίρων της το διάστημα 1988 – 2018

1988			1998			2008			2018		
Χώρα εξαγωγής	Αξία (%)	Ποσότητα (%)	Χώρα εξαγωγής	Αξία (%)	Ποσότητα (%)	Χώρα εξαγωγής	Αξία (%)	Ποσότητα (%)	Χώρα εξαγωγής	Αξία (%)	Ποσότητα (%)
Ιταλία	41,6	41,7	Ιταλία	29,6	38,7	ΗΠΑ	25,6	20,1	ΗΠΑ	28,6	20,0
Σαουδική Αραβία	9,1	7,8	ΗΠΑ	15,0	12,0	Ιταλία	14,5	20,7	Γερμανία	9,8	9,5
Βουλγαρία	9,0	13,8	Γερμανία	10,0	8,6	Αυστραλία	9,2	7,5	Ιταλία	8,2	12,3
Γερμανία	7,3	6,7	Βουλγαρία	7,2	3,9	Γερμανία	8,9	8,4	Αυστραλία	6,6	5,8
ΗΠΑ	6,9	5,4	Αυστραλία	7,1	6,2	Ηνωμένο Βασίλειο	5,3	4,3	Ηνωμένο Βασίλειο	5,8	5,4
Λοιπές χώρες	24,1	24,7	Λοιπές χώρες	31,0	30,6	Λοιπές χώρες	36,5	39,1	Λοιπές χώρες	40,9	46,9

Κατά τη διάρκεια της τριακονταετίας οι εξαγωγείς πέτυχαν τιμές πώλησης υψηλότερες κατά 100%, από 1,38 USD/ Kg το 1988, σε 1,97 USD/ Kg το 1998, σε 3,37 USD/ Kg το 2008 και 2,80 USD/ Kg το 2018. Οι τιμές αφορούν τη μέση τιμή πώλησης όλων των ποικιλιών που εξήχθησαν χωρίς να γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των ποικιλιών παρόλο που οι ελιές Καλαμών παραδοσιακά επιτυγχάνουν υψηλότερες τιμές πώλησης στη διεθνή αγορά. Οι τιμές παραγωγού όμως αν και σημειώνουν αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια δεν συμμετείχαν αναλογικά στην άνοδο αυτή. Ακόμη από χρονιά σε χρονιά παρατηρούνται μεγάλες διακυμάνσεις στις τιμές παραγωγού των εγχώριων ποικιλιών οι οποίες λειτουργούν αρνητικά στο διεθνές εμπόριο. Οι ασυνήθιστα υψηλές τιμές μιας χρονιάς έχουν αρνητικές συνέπειες τις επόμενες χρονιές, καθώς το προϊόν δύσκολα

ανακτά τον ίδιο βαθμό καταναλωτικής εμπιστοσύνης και αφήνει το περιθώριο να καλυφθεί η ζήτηση από ανταγωνίστριες χώρες που μπορούν να προσφέρουν προϊόν με χαμηλότερη τιμή.

**Πίνακας 14.** Εξέλιξη τιμών πώλησης ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς στις διεθνείς αγορές το διάστημα 1988 – 2019

Έτος	Τιμή/ κιλό σε USD
1988	1,38
1993	1,64
1998	1,97
2003	2,41
2008	3,37
2013	2,92
2018	2,80
2019	2,95

## 9. ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ BALASSA

Η παρουσίαση της διαχρονικής εξέλιξης των εξαγωγών των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών βασίζεται σε στοιχεία που αντλήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή και την ιστοσελίδα της World Integrated Trade Solution. Στην παρούσα εργασία αναλύεται η ανταγωνιστικότητα των επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο για τη χρονική περίοδο 1993 έως 2018 και σε σχέση με τις αγορές των ΗΠΑ, Γερμανίας, Ιταλίας, Αυστραλίας, Καναδά, Βουλγαρίας και Ηνωμένου Βασιλείου για τη χρονική περίοδο 1998 έως 2018, με τη χρησιμοποίηση του δείκτη «αποκαλυφθέντος» συγκριτικού πλεονεκτήματος (δείκτης Balassa). Ακόμη, αναλύεται η ανταγωνιστικότητα των σημαντικότερων εξαγωγέων επιτραπέζιων ελιών παγκοσμίως με τη χρήση του δείκτη Balassa για τα έτη 1993, 2000, 2010 και 2018 ώστε να γίνει σύγκριση με την Ελλάδα.

Η Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή είναι η στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποστολή της είναι να παρέχει υψηλής ποιότητας στατιστικά στοιχεία και δεδομένα για την Ευρώπη. Η Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή παράγει ευρωπαϊκές στατιστικές σε συνεργασία με τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες και άλλες εθνικές αρχές στα κράτη μέλη της Ε.Ε.. Αυτή η συνεργασία είναι γνωστή ως Ευρωπαϊκό Στατιστικό Σύστημα (ESS). Περιλαμβάνει επίσης τις στατιστικές αρχές των χωρών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) και της Ελβετίας.

Η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) - σε συνεργασία με τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) και σε διαβούλευση με οργανισμούς όπως το Διεθνές Κέντρο Εμπορίου (International Trade Center), η Στατιστική Διεύθυνση των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Statistical Division, UNSD) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization, WTO) - ανέπτυξαν το World Integrated Trade Solution (WITS). Αυτό είναι ένα λογισμικό που επιτρέπει στους χρήστες να έχουν πρόσβαση και να ανακτούν πληροφορίες σχετικά με το εμπόριο και τους δασμούς. Παρακάτω είναι μια λίστα διεθνών οργανισμών που συγκεντρώνουν αυτά τα δεδομένα:

Η βάση δεδομένων **UNSD Commodity Trade** (UN Comtrade) περιέχει εξαγωγές και εισαγωγές εμπορευμάτων με λεπτομερή στοιχεία εμπορευμάτων και χωρών εταίρων. Οι τιμές καταγράφονται σε δολάρια US, μαζί με μια ποικιλία ποσοτικών μέτρων. Η βάση

δεδομένων περιλαμβάνει πληροφορίες για περισσότερες από 170 χώρες και διαθέτει στατιστικά στοιχεία που έχουν αναφερθεί στα Ηνωμένα Έθνη από το 1962. Αυτές οι στατιστικές και τα δεδομένα συνεχίζουν να καταγράφονται σύμφωνα με τις διεθνώς αναγνωρισμένες ταξινομήσεις εμπορίου και δασμών.

Το Σύστημα Πληροφοριών Ανάλυσης Εμπορίου **UNCTAD Trade Analysis Information System (TRAINS)** περιέχει πληροφορίες για δασμούς και μη δασμολογικά μέτρα για περισσότερες από 160 χώρες. Τα δεδομένα σχετικά με τους δασμούς και τα μη δασμολογικά μέτρα καταγράφονται στο πιο λεπτομερές Σύστημα Περιγραφής και Κωδικοποίησης Εμπορευμάτων Commodity Description and Coding System (HS), σε επίπεδο Εθνικής Τιμολογιακής Γραμμής (National Tariff Line Level). Οι δασμολογικές πληροφορίες περιέχουν όχι μόνο εφαρμοστέους δασμολογικούς συντελεστές MFN, αλλά και στο μέτρο του δυνατού, διάφορα προτιμησιακά καθεστώτα όπως το Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων (ΣΓΠ), οι Περιφερειακές Εμπορικές Συμφωνίες (ΣΕΣ) και άλλες τιμές προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών (ΣΕΣ), συμπεριλαμβανομένων των διμερών εμπορικών συμφωνιών.

Η Ολοκληρωμένη Βάση Δεδομένων του ΠΟΕ (**WTO's Integrated Data Base, IDB**) περιλαμβάνει εισαγωγές εμπορευμάτων ανά χώρες και εταίρους και την εφαρμογή του Most Favored Nation (MFN) και, όπου υπάρχουν, δεδομένα σχετικά με τους προτιμησιακούς δασμούς στο πιο λεπτομερές επίπεδο εμπορευμάτων των εθνικών δασμών. Η βάση δεδομένων ενοποιημένου τιμολογίου (Consolidated Tariff Schedule Data Base, CTS) περιέχει δασμούς που δεσμεύονται από τον ΠΟΕ, τα αρχικά δικαιώματα διαπραγμάτευσης και άλλους δείκτες. Το CTS αντικατοπτρίζει τις παραχωρήσεις που έγιναν από χώρες κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων για εμπορεύματα (π.χ. το γύρο πολυμερών εμπορικών διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης). Τα IDB και CTS είναι πρακτικά εργαλεία εργασίας και δεν υπάρχουν επιπτώσεις ως προς το νομικό καθεστώς των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτά.

Οι εξαγωγές της Ελλάδας τόσο των επιτραπέζιων ελιών όσο και οι συνολικές εξαγωγές της Ελλάδας προς τον υπόλοιπο κόσμο είναι καταγεγραμμένες στη Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή από το 1988 έως το 2019. Εκτός από το διάστημα 1990 – 1992 κατά το οποίο διατηρούνται σταθερές οι εξαγωγές επιτραπέζιων ελιών και μια μικρή πτώση κατά το 1992 – 1993, την περίοδο 2008 – 2019 οπότε υπάρχουν ξανά στοιχεία παρατηρείται μια σταθερά ανοδική πορεία του κλάδου.

Για τον υπολογισμό του δείκτη Balassa χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία εξαγωγών για τη δασμολογική κλάση με κωδικό HTS Code: 2005.70 Olives, Prepared Or Preserved Otherwise Than By Vinegar Or Acetic Acid, Not Frozen του εναρμονισμένου συστήματος περιγραφής και κωδικοποίησης των εμπορευμάτων. Ακόμη χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία των συνολικών εξαγωγών τόσο της Ελλάδας όσο και του υπόλοιπου κόσμου. Τα στοιχεία παρατίθενται στον πίνακα του Παραρτήματος Ι. Το χρονικό διάστημα 1993 – 2018 των 25 ετών είναι ένα ασφαλές διάστημα, το οποίο εξασφαλίζει χρήσιμα συμπεράσματα για την εξέλιξη του κλάδου.

Ο δείκτης Balassa υπολογίστηκε για τις εξαγωγές επιτραπέζιων ελιών της Ελλάδας προς όλο τον κόσμο για το διάστημα 1993 – 2018 και για τις εξαγωγές της Ελλάδας προς τους σημαντικότερους εμπορικούς της εταίρους στον κλάδο αυτό, τις ΗΠΑ, τη Γερμανία, την Ιταλία, την Αυστραλία, τη Βουλγαρία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τον Καναδά ανά δεκαετία ξεκινώντας από το 1998 (1998, 2008, 2018). Ακόμη, ο δείκτης Balassa υπολογίστηκε για τις εξαγωγές επιτραπέζιων ελιών για τις Ισπανία, Μαρόκο, Αργεντινή και Τουρκία προς όλο τον κόσμο για τα έτη 1993, 2000, 2010 και 2018. Οι παραπάνω χώρες είναι οι κυριότεροι ανταγωνιστές των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών στη διεθνή αγορά και καταλαμβάνουν μαζί με την Ελλάδα την πρώτη πεντάδα στην παγκόσμια κατάταξη εξαγωγέων βρώσιμων ελιών.

**Πίνακας 15.** Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές (Ελλάδα προς όλο τον κόσμο)

Χρονολογία	RCA
1993	0,59
1994	0,68
1995	0,61
1996	0,87
1997	0,75
1998	0,96
1999	0,81
2000	0,57
2001	0,57
2002	0,69

2003	0,57
2004	0,63
2005	0,66
2006	0,67
2007	0,72
2008	0,61
2009	0,68
2010	0,73
2011	0,83
2012	0,77
2013	0,84
2014	0,82
2015	1,01
2016	0,97
2018	0,93

Τα αποτελέσματα του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις επιτραπέζιες ελιές παρουσιάζονται στον παραπάνω πίνακα. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα, οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές δεν είχαν συγκριτικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια αγορά για την περίοδο 1993 - 2018. Σύμφωνα με το δείκτη Balassa οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές είχαν συγκριτικό πλεονέκτημα στην παγκόσμια αγορά μόνο το έτος 2015. Αρκετά κοντά στη μονάδα είναι τα έτη 1996, 1998, 2013, 2014, 2016 και 2018. Στον πίνακα 16 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του δείκτη Balassa για τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες της Ελλάδας. Το «αποκαλυφθέν συγκριτικό πλεονέκτημα» για τις ελληνικές εξαγωγές βρώσιμων ελιών εξελίσσεται θετικά και σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες η Ελλάδα είναι η μόνη που βελτίωσε την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της το διάστημα 1993 – 2018. Η Ισπανία αν και είναι ο μεγαλύτερος παγκόσμιος εξαγωγέας δεν έχει αποκαλυφθέν πλεονέκτημα στις εξαγωγές βρώσιμων ελιών. Ο δείκτης Balassa μειώνεται στο διάστημα της 25-ετίας από 0,26 το 1993 σε 0,17 το 2018. Την ίδια πτωτική πορεία ακολουθεί ο δείκτης Balassa και για τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες, με την Τουρκία να είναι αυτή που υστερεί περισσότερο σε ανταγωνιστικότητα από όλες τις υπόλοιπες. Κατά συνέπεια, αν και οι ελληνικές εξαγωγές επιτραπέζιων ελιών έχουν να ανταγωνιστούν τις εξαγωγές από χώρες όπως η

Ισπανία, το Μαρόκο, η Αργεντινή και η Τουρκία οι προοπτικές τους φαίνεται να εξελίσσονται ευοίωνες.

Οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ελληνική επιτραπέζια ελιά ώστε να διατηρήσει την ανταγωνιστικότητα της και να βελτιώσει τη θέση της στις διεθνείς αγορές συνοψίζονται παρακάτω. Ο ανταγωνισμός από ελαιοπαραγωγικές χώρες με χαμηλό μισθολογικό κόστος, η συστηματοποίηση των ελέγχων στην εισαγωγή επιτραπέζιων ελιών από τρίτες χώρες, η διαχείριση των υδάτινων πόρων λόγω των σημαντικών προβλημάτων που εντοπίζονται στο θέμα της άρδευσης λόγω της κλιματικής αλλαγής, η διαχείριση της έλλειψης προσωπικού κατά τη διάρκεια της ελαιοσυγκομιδής, καθώς τα μικρά περιθώρια που δίνονται από τις καιρικές συνθήκες δημιουργούν την ανάγκη για έγκαιρη και άμεση συγκομιδή, ο περιορισμός της διακύμανσης των τιμών που εμφανίζουν οι εγχώριες ποικιλίες από χρονιά σε χρονιά, η διεύρυνση του πελατειακού δυναμικού σε νέες χώρες και η διασφάλιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων είναι υπαρκτά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν.

**Πίνακας 16.** Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές στους σημαντικότερους παγκόσμιους εξαγωγείς

Χρονολογία	RCA				
	Ελλάδα	Ισπανία	Μαρόκο	Αργεντινή	Τουρκία
1993	0,59	0,26	0,86	0,18	0,05
2000	0,57	0,23	0,74	0,14	0,06
2010	0,73	0,22	0,57	0,12	0,07
2018	0,93	0,17	0,39	0,08	0,05



**Πίνακας 17.** Ανάλυση του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» (Balassa) για τις βρώσιμες ελιές (Ελλάδα προς τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους)

Χώρα εξαγωγής	1998	2008	2018
ΗΠΑ	3,04	2,99	6,52
Γερμανία	0,52	0,56	1,45
Ιταλία	2,39	0,86	0,75
Αυστραλία	12,44	12,02	13,11
Καναδάς	6,09	8,23	6,62
Βουλγαρία	1,70	0,26	0,82
Ηνωμένο	0,39	0,72	1,52

Τα αποτελέσματα του δείκτη «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» για τις ελληνικές επιτραπέζιες ελιές στις αγορές των ΗΠΑ, Γερμανίας, Ιταλίας, Αυστραλία, Καναδά, Βουλγαρίας και Ηνωμένου Βασιλείου που αποτελούν τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας την τελευταία εικοσαετία φαίνονται στον παραπάνω πίνακα. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα 17 οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές σύμφωνα με το δείκτη Balassa έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην αγορά των ΗΠΑ, της Αυστραλίας και του Καναδά. Οι τιμές του δείκτη είναι μεγαλύτερες της μονάδας και για τις τρεις χώρες στο διάστημα που εξετάστηκε. Στην αγορά της Γερμανίας οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές δεν έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα το διάστημα 1998 – 2008. Αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα το 2018 όπου ο δείκτης παίρνει τιμή μεγαλύτερη της μονάδας. Στην αγορά της Βουλγαρίας σύμφωνα με το δείκτη Balassa οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές είχαν συγκριτικό πλεονέκτημα το 1998, που αποδεικνύεται και από την τέταρτη θέση στη λίστα της αξίας των εξαγωγών, ενώ το επόμενο διάστημα η ανταγωνιστικότητα τους έχει σημειώσει αξιόλογη μείωση με το δείκτη να παίρνει τη χαμηλότερη τιμή του, 0,26 το 2008 και να ανακάμπτει το 2018 με τιμή 0,82. Στην αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών σύμφωνα με το δείκτη Balassa βελτιώθηκε κατά τη διάρκεια της εικοσαετίας 1998 – 2018, ξεκινώντας το 1998 χωρίς να έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα και αποκτώντας συγκριτικό πλεονέκτημα το 2018.

## 10. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο κλάδος των επιτραπέζιων ελιών είναι ένας από τους δυναμικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και χαρακτηρίζεται από έντονη εξωστρέφεια δεδομένου ότι το 85% του προϊόντος εξάγεται σε χώρες υψηλού κυρίως εισοδηματικού επιπέδου.

Η εξωστρέφεια αναφέρεται τελευταία σαν εργαλείο για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Ο αγροδιατροφικός τομέας παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του νέου αναπτυξιακού προτύπου της Ελλάδας και αποτελεί μοχλό της παραγωγικής ανασυγκρότησής της. Η επιτυχημένη παρουσία και παραμονή των ελληνικών αγροτικών επιχειρήσεων στη διεθνή αγορά εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα του προϊόντος που παράγουν.

Η ανταγωνιστικότητα που θα επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης ενός αειφόρου παραγωγικού μοντέλου τίθεται ως πρωταρχικός στόχος της εθνικής αγροτικής πολιτικής. Αυτό το παραγωγικό μοντέλο θα διασφαλίζει το εισόδημα των αγροτών, θα μεγεθύνει την προστιθέμενη αξία των παραγόμενων προϊόντων και θα συμβάλλει στην ενίσχυση της πρόσβασης στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

Η απελευθέρωση και η εκβιομηχάνιση της παραγωγής είναι οι δίαυλοι για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της επέκτασης των εξαγωγών και ένας τρόπος βελτίωσης του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Για αυτόν το λόγο προτείνεται: η χρήση και προσαρμογή νέων τεχνολογιών στον τομέα της παραγωγής και της μεταποίησης και η αύξηση των επενδύσεων στην καλλιέργεια ώστε να επιτευχθεί μαζική και ποιοτική παραγωγή, με ελάχιστο κόστος επεξεργασίας, παραγωγής και εμπορίας.

Όσον αφορά τα μεσογειακά αγροτικά προϊόντα η ποιότητα είναι το κύριο στοιχείο του ανταγωνισμού και οι χαμηλές τιμές παραγωγής μπορεί να υπονοούν χαμηλή ποιότητα και κατ' επέκταση μειωμένες πωλήσεις. Το στοιχείο της εξαιρετικής ποιότητας σε συνδυασμό με καινοτόμες προτάσεις και τα ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών είναι αυτά που πρέπει να επικοινωνούνται στους καταναλωτές.

Σ' ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης και ελεύθερων αγορών που ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιριών, των κρατών και των ομοειδών προϊόντων είναι αυξημένος, η

ανάπτυξη νέων προϊόντων είναι μια διαδικασία πολύ σημαντική για τη βιωσιμότητα. Η αναζήτηση ιδεών για καινοτόμα προϊόντα ελιάς με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που θα τα διαφοροποιούν από τα ανταγωνιστικά τους είναι μονόδρομος. Ο σωστός σχεδιασμός του προϊόντος και η σωστή στρατηγική προώθησής του στην αγορά θα φέρει κέρδη.

Η πρωτογενής παραγωγή θα πρέπει να εστιάσει στην αειφόρο ανάπτυξη. Αυτό δε σημαίνει επιστροφή στο παρελθόν αλλά συνδυασμό του παραδοσιακού τρόπου καλλιέργειας με σύγχρονες τεχνολογίες. Η χρήση των εισροών, όπως λιπάσματα, φυτοπροστατευτικά σκευάσματα, υδατικοί πόροι και ενέργεια πρέπει να γίνεται με όρους αειφορίας, τεχνικής αποτελεσματικότητας και οικονομικής ορθολογικότητας ώστε να μειωθεί το κόστος παραγωγής. Η χρήση του μηχανολογικού εξοπλισμού οφείλει να γίνεται από κοινού σε συλλογικά σχήματα όπως ομάδες παραγωγών, οι οποίοι θα είναι εξειδικευμένοι και κατάλληλα εκπαιδευμένοι στην ελαιοκαλλιέργεια, και θα ασκούν το επάγγελμά τους με συνέπεια και σεβασμό προς το περιβάλλον και τον καταναλωτή. Ειδικά, η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων στις μέρες μας είναι επιτακτική λόγω των προβλημάτων που έχει επιφέρει η αλλαγή των καιρικών συνθηκών και η ολοένα και μεγαλύτερη έλλειψη νερού για άρδευση και η αναζήτηση λύσεων όπως η δημιουργία φραγμάτων και η εισαγωγή καινοτομιών στην καλλιέργεια με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών άρδευσης είναι απαραίτητη. Ακόμη, η στροφή προς τη βιολογική καλλιέργεια έχει μεγάλες δυνατότητες ως λύση για τη διαφοροποίηση των ελληνικών επιτραπέζιων ελιών καθώς η ζήτηση για τα βιολογικά προϊόντα είναι μεγαλύτερη από την υφιστάμενη παραγωγή τους.

Όσον αφορά σε επίπεδο μεταποιητικών μονάδων μια σειρά προβλημάτων πρέπει να λυθούν. Ένα σημαντικό ζήτημα που αφορά τις επιτραπέζιες ελιές είναι ότι οι μεγαλύτερες ποσότητες εξάγονται σε χύμα μορφή. Ποσοστό 80%, περίπου 30% σε συσκευασία βαρελιού 150 Kg και ποσοστό 50% σε συσκευασία δοχείου 20 λίτρων εξάγονται σε εισαγωγείς χονδρεμπόρους που τις διαθέτουν στον τελικό ενδιάμεσο πωλητή. Μόλις το 20% διακινείται σε μικρότερες συσκευασίες που απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή όπως γυάλινα ή πλαστικά βάζα, φακελάκια διαφόρων μεγεθών, κονσέρβες όπου η διατηρησιμότητα του τελικού προϊόντος εξασφαλίζεται με την παστερίωση και αποστείρωση καθώς και με τη μέθοδο υπό κενό αέρος. Σαν αποτέλεσμα οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές που διακινούνται χύμα στο εξωτερικό μπορούν εύκολα να πέσουν θύματα «νοθείας» και ελληνοποιήσεων ελιών από τρίτες χώρες και να παραπλανούνται οι καταναλωτές.

Για να παραμείνει ανταγωνιστικός και να βελτιώσει τη θέση του στις διεθνείς αγορές ο κλάδος της επιτραπέζιας ελιάς πρέπει να καταβάλει περαιτέρω προσπάθεια πώλησης προϊόντων επώνυμων σε μικρή συσκευασία, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η δυνατότητα των ξένων χονδρεμπόρων να αγοράζουν προϊόν χύμα και να καρπώνονται αυτοί την υπεραξία του επώνυμου προϊόντος. Μέσω της παροχής κινήτρων προς τις μονάδες επεξεργασίας όπως αξιοποίηση αναπτυξιακών Εθνικών και Ευρωπαϊκών προγραμμάτων (π.χ. ΕΣΠΑ) και φορολογικές ελαφρύνσεις θα πρέπει να γίνουν επενδύσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Σύγχρονος μηχανολογικός εξοπλισμός, έρευνα και ανάπτυξη διαφοροποιημένων προϊόντων που θα καλύπτουν τις νέες διατροφικές ανάγκες των καταναλωτών και την αυξημένη ζήτηση για υγιεινά προϊόντα θα προσφέρουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιτραπέζιες ελιές.

Η ενημέρωση του καταναλωτή ως προς τις ιδιότητες του βρώσιμων ελιών πρέπει να είναι διαρκής και να επιτυγχάνεται μέσω της συμμετοχής σε διεθνείς εκθέσεις και προγραμμάτων προβολής σε όλο τον κόσμο. Η προβολή του προϊόντος και η πρόσβαση σε αυτό πρέπει να είναι απρόσκοπτη και συνεχής. Η χώρα προέλευσης «Ελλάδα», η αυθεντικότητα και η στενή σύνδεση των ελληνικών ελιών με τη Μεσογειακή διατροφή αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο μάρκετινγκ και πρέπει να τονίζεται στην προώθηση του προϊόντος.

Ο σύγχρονος γρήγορος τρόπος ζωής οδηγεί τους ανθρώπους στην αναζήτηση υγιεινών ενδιάμεσων μικρογευμάτων. Οι επιτραπέζιες ελιές έχει αποδειχτεί από έρευνες ότι είναι τρόφιμο υψηλής θρεπτικής αξίας και περιέχουν πολύ υψηλό ποσοστό ακόρεστων λιπαρών οξέων, ελαϊκό οξύ, παλμιτικό οξύ, λινολεϊκό κ.ά., ενώ πολλοί από τους μικροοργανισμούς της ζύμωσης που περιέχουν οι ελιές έχουν προβιοτικές ιδιότητες. Σήμερα υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον από τους καταναλωτές για τρόφιμα που εκτός από θρεπτικά και ευχάριστα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά προσφέρουν επίσης ειδικά πλεονεκτήματα στην υγεία. Αυτές οι απαιτήσεις σε συνδυασμό με την ενημέρωση για το πώς η διατροφή επηρεάζει την υγεία και την επιθυμία των καταναλωτών για καλύτερο βιοτικό επίπεδο έχει δημιουργήσει αγορά για λειτουργικά/ νέα τρόφιμα που προάγουν την υγεία. Σε αυτή την κατεύθυνση της παραγωγής λειτουργικών προϊόντων ελιάς μέσω του επιπλέον εμπλουτισμού τους με θρεπτικά συστατικά, για παράδειγμα με τη βελτίωση ποικιλιών με υψηλό επίπεδο φαινολών, ώστε να ευνοείται η παραγωγή ενός ωφέλιμου για την υγεία προϊόντος και της ελάττωσης του χλωριούχου νατρίου, με την ταυτόχρονη χρήση άλλων αλάτων, όπως χλωριούχο κάλιο, χλωριούχο ασβέστιο και της δημιουργίας

θρεπτικών σνακ από ελιές πρέπει να εστιάσουν τα τμήματα έρευνας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων καθώς και η ακαδημαϊκή έρευνα.

Οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές οφείλουν να βρίσκονται τυποποιημένες σε κάθε ράφι των καταστημάτων λιανεμπορίου του εξωτερικού, όπως αλυσίδες σούπερ μάρκετ, ντελικατέσεν, και μικρότερα καταστήματα. Η παρουσία τους στο διαδίκτυο μέσω καταστημάτων ηλεκτρονικού εμπορίου πρέπει να είναι ισχυρή για να είναι εύκολα, γρήγορα και διαρκώς προσβάσιμα στον καταναλωτή. Πέρα από την άριστη ποιότητα του προϊόντος πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην άριστη εξυπηρέτηση των καταναλωτών, δηλαδή ευγενικό προσωπικό, σύντομο χρόνο εκτέλεσης των παραγγελιών, αποφυγή ελαττωματικών προϊόντων.

Συνεργασίες συνεταιρισμών και επιχειρήσεων με Πανεπιστημιακά Ιδρύματα που συνεχώς ενημερώνονται για τις νέες εξελίξεις στο συγκεκριμένο τομέα στοχεύουν στη συνολική ανάδειξη της βρώσιμης ελιάς λύνοντας ποιοτικά προβλήματα που δυσχεραίνουν την αποδοχή στις διεθνείς αγορές.

Ένα σχετικό πρόβλημα που καλούνται να λύσουν οι μεταποιητικές μονάδες κατά την επεξεργασία της ελιάς Καλαμών είναι η υποβάθμιση της υφής του προϊόντος κατά την επεξεργασία, καθώς επίσης και η υποβάθμιση του μαύρου χρώματος του τελικού προϊόντος που παρουσιάζει μεγάλες διαβαθμίσεις. Πολλά ερευνητικά κέντρα σε συνεργασία με συνεταιρισμούς υλοποιούν χρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε. προγράμματα που στοχεύουν στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος το οποίο θα εφαρμοστεί απευθείας σε επίπεδο μεταποιητικής μονάδας για τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας της φυσικής μαύρης ελιάς ποικιλίας Καλαμών, με τη χρήση πολυεπιστημονικής προσέγγισης που θα περιλαμβάνει κλασσική μικροβιολογία, μοριακή μικροβιολογία, ενόργανη ανάλυση, βιοπληροφορική και οργανοληπτική αξιολόγηση.

Η αυξανόμενη ζήτηση για επιτραπέζιες ελιές διεθνώς οδηγεί τους μεταποιητές και τους παραγωγούς στην αναζήτηση τρόπων διασφάλισης ενός ποιοτικού προϊόντος από την αρχή έως το τέλος της επεξεργασίας. Σε αυτή την κατεύθυνση γίνονται έρευνες και επενδύσεις για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών αποθήκευσης. Αδιαπραγμάτευτη είναι η ασφάλεια του προϊόντος η οποία είναι ένας παράγοντας υψηλής προτεραιότητας που πρέπει πάντα να εξασφαλίζεται, μέσω της παρακολούθησης της διαδικασίας της ζύμωσης και της τυποποίησης του προϊόντος από εξειδικευμένους τεχνολόγους τροφίμων ή χημικούς. Καθώς τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά αποτελούν ένα σημαντικό

παράγοντα επιλογής ενός τροφίμου, η οργανοληπτική αξιολόγηση καθίσταται ένα σημαντικό εργαλείο μάρκετινγκ για τη διαφοροποίηση της ποιότητας της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της στις διεθνείς αγορές.

Επίσης, τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών και μεθόδων οι οποίες επιτρέπουν την καθετοποιημένη επεξεργασία των παραγόμενων παραπροϊόντων και αποβλήτων της επεξεργασίας μπορεί να καταστεί δυνατή η ανάκτηση, αξιοποίηση και παραλαβή εμπορεύσιμων φυσικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και να προστατευτεί το περιβάλλον. Η αξία των πολυφαινολικών ενώσεων που περιέχονται στα απόβλητα της επεξεργασίας είναι αρκετά υψηλή και δεδομένης της στροφής του καταναλωτικού κοινού σε τρόφιμα και προϊόντα με πρόσθετα φυσικής προέλευσης, η εμπορία των συστατικών αυτών ή ακόμη και ο εμπλουτισμός των τελικών προϊόντων ελιάς αναμένεται να αυξήσει σημαντικά το εισόδημα των επιχειρήσεων μεταποίησης ελιάς και την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων.

Σε κάθε περίπτωση η ποιότητα των προϊόντων της εγχώριας παραγωγής της επιτραπέζιας ελιάς αποτελεί το συγκριτικό μας πλεονέκτημα έναντι όμορων χωρών με παραπλήσιους τύπους ελιάς, χαμηλότερης τιμής, αλλά και κατώτερης ποιότητας και οργανοληπτικών χαρακτηριστικών. Για το λόγο αυτό θα πρέπει με όλα τα μέσα και σε όλα τα στάδια της αλυσίδας να σταθεροποιηθεί σε ένα υψηλό στάνταρ.

## 11. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το αποκαλυφθέν συγκριτικό πλεονέκτημα είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για να εξετάσει κανείς το εξωτερικό και το τοπικό εμπόριο σε σχέση με τις επιδόσεις του στο διεθνές εμπόριο. Μια θεωρία συγκριτικού πλεονεκτήματος γίνεται πρακτική όταν παρέχει καθοδήγηση σε οικονομικούς σχεδιαστές για την αντιμετώπιση προβλημάτων κατανομής πόρων και για το σχεδιασμό οικονομικής πολιτικής.

Η ποικιλομορφία της Ελλάδας σε συνδυασμό με την ποιότητα των ελαιοκομικών της προϊόντων της επιτρέπουν να εμπλουτίσει τα στοιχεία της ανταγωνιστικότητας της, μέσα από την ανταγωνιστικότητα ποιότητας, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας οργάνωσης του συστήματος μάρκετινγκ των προϊόντων, όπως και της ανταγωνιστικότητας κόστους (Πετρόπουλος, 2008).

Η Ελλάδα είναι μια κατεξοχήν ελαιοπαραγωγική χώρα με τον κλάδο της επιτραπέζιας ελιάς να έχει δυναμική και προοπτικές για περαιτέρω εξέλιξη. Είναι η δεύτερη παραγωγός χώρα της Ε.Ε. μετά την Ισπανία, ενώ και στην παγκόσμια παραγωγή συνεισφέρει σημαντικό ποσοστό. Από άποψη εξαγωγών, αποτελεί το δεύτερο παγκόσμιο εξαγωγέα επιτραπέζιων ελιών με τις μεγαλύτερες ποσότητες να διακινούνται εντός Ε.Ε. και στις ΗΠΑ.

Παρά τη μεγάλη δυναμικότητα του κλάδου της επιτραπέζιας ελιάς και τη σημαντική του συμμετοχή στην οικονομία της χώρας αποδεικνύεται ότι η Ελλάδα δεν έχει καταγράψει συγκεκριμένα στοιχεία παραγωγής και εξαγωγών για τις επιμέρους εξαγωγίμες ποικιλίες, τις ελιές ποικιλίας Χαλκιδικής, Καλαμών και Κονσερβολιές. Το γεγονός αυτό δυσχεραίνει σαφώς την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων και τη δημιουργία προτάσεων και πολιτικής για το μέλλον του ελαιοκομικού τομέα.

Από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του δείκτη Balassa φαίνεται ότι οι ελληνικές επιτραπέζιες ελιές είναι ανταγωνιστικές στις περισσότερες αγορές του εξωτερικού στις οποίες διακινούνται. Για να παραμείνει όμως ανταγωνιστικός ο κλάδος της επιτραπέζιας ελιάς ή και να βελτιώσει τη θέση του στις διεθνείς αγορές θα πρέπει να υπάρξει μια εθνική στρατηγική για τον ελαιοκομικό τομέα που θα προσδίδει κατευθύνσεις και αποτελεσματικά εργαλεία για την προσφορά ποιοτικών επώνυμων τυποποιημένων

ελαιοκομικών προϊόντων. Μερικά εργαλεία μιας τέτοιας επιτυχημένης στρατηγικής για τη βρώσιμη ελιά θα είναι η εστίαση στην προσπάθεια μείωσης ή έστω συγκράτησης του κόστους ελαιοπαραγωγής, στη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής και τυποποίησης που προσδίδουν ποιοτικά χαρακτηριστικά στην επιτραπέζια ελιά, στην υιοθέτηση πρακτικών ιχνηλασιμότητας και στην επιμονή για τη δημιουργία επώνυμων προϊόντων.

Οι ελιές των ποικιλιών «Καλαμών» και «Χαλκιδικής» είναι οι ναυαρχίδες των εξαγωγών με συνεχή αυξανόμενη ζήτηση τα τελευταία χρόνια και οι δυο τους αποτελούν περίπου το 90% των εξαγωγών του κλάδου με ποσοστό περίπου 35 – 40 % για τις Καλαμών και 45 – 50% για τις Χαλκιδικής. Σχεδόν το σύνολο της παραγωγής τους διακινείται στο εξωτερικό καθώς η εγχώρια ζήτηση και κατανάλωση είναι μικρή και καλύπτεται είτε μέσω αυτοκατανάλωσης είτε από μικρούς παραγωγούς που δεν διοχετεύουν το προϊόν τους στις μονάδες επεξεργασίας. Όμως τα επίσημα στοιχεία είναι ελλιπή και οι όποιες αναφορές στηρίζονται σε εκτιμήσεις. Η πολιτεία σε συνεργασία με τους συνεταιρισμούς, τους μεταποιητές και τους εξαγωγείς θα πρέπει να προχωρήσει στην καταγραφή των στοιχείων.

Λόγω της μεγάλης σημασίας του ελαιοκομικού τομέα για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων του παραμένει ένα φλέγον ζήτημα για το παρόν και για το μέλλον και η μελέτη της σε όλες τις βασικές της παραμέτρους θα είναι πάντα επίκαιρη.



## 12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abbott, Ph. & Bredahl, M. (1992). Competitiveness: Definitions, Useful Concepts and issues. Infoagro.net.
- Abbott, Ph. & Thompson, R. (1987). Changing Agricultural Comparative Advantage. *Agricultural Economics 1*, 97 – 112
- Ακουμιανάκης Α. (2014). *Ανταγωνιστικότητα των προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού*, Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή εργασία, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Ελλάδα
- Akpinar-Bayizit, A., Yilmaz-Ersan, L., Ozcan, T., Delikanli-Kiyak, B., Yildiz, E., Vural, H. (2017). Consumers' Behavior towards Table Olives, *International Journal of Food Engineering Vol. 3, No. 1*, 83 – 88
- Balassa, B. & Noland, M. (1989). “Revealed” Comparative Advantage in Japan and the United States. *Journal of International Economic Integration, Vol. 4, Issue 2*, 8 – 22
- Βλάχος, Η. και Πατσής, Π. (1998). Ποσοτική εκτίμηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών. Μέθοδοι και εφαρμογή στις ελληνικές εξαγωγές βασικών αγροτικών προϊόντων. *Πρακτικά 5<sup>ο</sup> Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας*, Αθήνα, Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας (ΕΤ.ΑΓΡ.Ο)
- Buckley, P., Pass, C. & Prescott K. (1988). Measures of International Competitiveness: A Critical Survey. *Journal of Marketing Management, 4*, 175-200
- Διεπαγγελματική Οργάνωση Επιτραπέζιας Ελιάς (2020). Ελληνική Επιτραπέζια ελιά – ο εθνικός μας θησαυρός
- De Benedictis, L. & Tamberi, M. (2002). A note on the Balassa Index of Revealed Comparative Advantage. *SSRN Electronic Journal*, [www.researchgate.net](http://www.researchgate.net)
- Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών, Β8 Δ/ση Επιχειρηματικής Ανάπτυξης (2010). Οι επιτραπέζιες ελιές στις αγορές του εξωτερικού – έρευνες αγοράς των γραφείων οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων του υπουργείου εξωτερικών
- Fabrizio, St., Igan, D., Mody, A. (2007). The dynamics of product quality and international competitiveness. *International Monetary Fund, Working Papers 07 (97)*, [www.researchgate.net](http://www.researchgate.net)

- Fagerberg, J. (1988). International Competitiveness. *The Economic Journal*, 98 (391), 355-374
- Gjekanovikj, A., Bizmpiroulas, A. & Rotsios, K. (2015). Exports Success Factors for Table Olives: The Perception of Greek Exporting Firms. *Procedia Economics and Finance*, 33, 584 – 594
- Granabetter, D. (2016). Revealed Comparative Advantage Index: An Analysis of Export Trade of the Austrian District Burgenland. *Review of Innovation and Competitiveness*, 2 (2) 97 – 102
- International Olive Council (2004). Trade standard applying to table olives COI/OT/NC no. 1 Resolution No. RES-2/91-IV/04
- International Olive Council (2017). Market Newsletter No 112, [www.internationaloliveoil.org](http://www.internationaloliveoil.org)
- Καδίτη, Ε. και Νίτση, Ε. (2010). Ο Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα, Κέντρο Προγραμματισμού Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα
- Kailis, S. & Harris, D. (2007). *Producing Table Olives*. Australia: Landlinks Press
- Krugman, P. (1993). What every student has to know about international trade. In Krugman P., *La mondialisation n'est pas coupable*. Paris : La Découverte/Poche 81 : 117-125. [In French]
- Leromain, E. & Orefice, G. (2014). New Revealed Comparative Advantage Index: dataset and empirical distribution, *International Economics*, 139, 48-70
- Lombardo, N. (1988). Cultivation of the Olive: A typical tree of Mediterranean basin. *Outlook on Agriculture*, 17 (4), 183-185
- Morgan, K. (1997). The learning region: Institutions, innovation, and regional renewal. *Regional Studies* 31, 491-503
- Μπαλατσούρας, Γ. (1995). *Η επιτραπέζια ελιά. Ποικιλίες, χημική σύσταση, εμπορικοί τύποι, ποιοτικά χαρακτηριστικά, συσκευασία, εμπορία*. Αθήνα: Έκδοση Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών
- Παπαγεωργίου, Αθ. και Πετρόπουλος, Δ. (2012). Η ελεγχόμενη αποτελεσματικότητα της ανταγωνιστικότητας τιμής σαν εργαλείο βελτίωσης του εμπορικού ισοζυγίου των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων της Ελλάδας. *Πρακτικά 12<sup>ο</sup> Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας*, Θεσσαλονίκη, Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας (ΕΤ.ΑΓΡ.Ο)
- Παπαγεωργίου, Αθ. και Πετρόπουλος, Δ. (2010). Η ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων στην εσωτερική και διεθνή αγορά (1981-2006). *Πρακτικά 10<sup>ο</sup>*

Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα, Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας (ΕΤ.ΑΓΡ.Ο)

Παπαγεωργίου, Αθ. και Πετρόπουλος, Δ. (2010). Η Ανταγωνιστικότητα των Αγροτικών Προϊόντων στην Εσωτερική και Διεθνή Αγορά (1981- 2007). *Πρακτικά 11<sup>ου</sup> Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας*, Αθήνα, Εταιρεία Αγροτικής Οικονομίας (ΕΤ.ΑΓΡ.Ο)

Papageorgiou, Ath. (2012). Sustainable development as a solution to agricultural competitiveness: the case of Greece in the era of European integration. *Journal of Central European Agriculture*, 13 (3), 458-474

Petropoulos, D., Papageorgiou, Ath., Kyriazopoulos, G. (2012). "The competitiveness of agricultural products (trade relations between Greece-Bulgaria)". *Proceedings of the 4th International Conference "The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the changed World"*, Sofia

Petropoulos, D. (2008). Comparative analysis of the structural characteristics of the agricultural sectors of Greece and the new member-states of the European Union. *Agricultural Economics and Management*. Agricultural Academy, Sofia

Petropoulos, D. (2007). European Unions enlargement and the agricultural sector in Greece. *Review of economic sciences*. Published by the T.E.I. of Epirus

Porter, M. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review March-April*, 73-93

Πρεσβεία της Ελλάδας στην Ουάσιγκτον, Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων (2018). Η αγορά της επιτραπέζιας ελιάς στις ΗΠΑ

Τράπεζα Πειραιώς (2018). Επί γης, *Περιοδική έκδοση για την αγροτική οικονομία*

Τσουνης, Ν. (2015). *Θεωρία διεθνούς εμπορίου*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/1890>

White Paper (1993). Growth, Competitiveness, Employment: The Challenges and Ways Forward into the 21st Century. Brussels: European Commission 93

## **Πηγές**

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή )

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)

World Integrated Trade Solution <https://wits.worldbank.org/>

ΔΟΕΠΕΛ (Διεπαγγελματική Οργάνωση Επιτραπέζιας Ελιάς)

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

**Πίνακας 18.** Αξία εξαγωγών επιτραπέζιας ελιάς (σε 1000 USD)

Έτος	Αξία παγκόσμιων εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών	Αξία παγκόσμιων εξαγωγών	Αξία εξαγωγών επιτραπέζιων ελιών Ελλάδας προς τον υπόλοιπο κόσμο	Αξία εξαγωγών Ελλάδας προς τον υπόλοιπο κόσμο
1993	455.707,40	2.832.125.856,24	83.762,14	8.783.706,11
1994	507.181,70	3.758.696.348,38	86.517,10	9.398.983,81
1995	617.620,23	4.683.009.860,69	87.562,84	10.954.619,90
1996	693.973,98	4.997.004.739,03	143.574,72	11.879.593,98
1997	642.899,66	5.302.477.261,57	100.933,49	11.166.989,31
1998	631.355,95	5.269.345.577,49	125.105,89	10.867.735,55
1999	634.015,38	5.470.674.759,40	103.907,66	11.035.073,89
2000	897.375,22	7.058.463.566,31	78.755,48	10.847.422,72
2001	916.622,50	6.847.559.563,29	79.503,75	10.402.391,19
2002	997.337,70	7.233.550.722,58	98.120,14	10.327.361,39
2003	1.206.205,12	8.452.070.726,59	112.037,80	13.655.065,87
2004	1.449.631,49	10.223.924.874,78	135.219,14	15.246.705,80
2005	1.589.545,17	11.495.978.486,32	158.210,50	17.434.446,63
2006	1.732.530,74	13.361.966.885,97	180.935,21	20.942.761,76
2007	2.150.429,41	15.336.893.026,86	237.674,99	23.504.156,36
2008	2.454.152,12	17.660.343.029,02	264.573,22	31.127.436,55
2009	2.214.497,64	13.825.945.424,89	264.971,37	24.236.625,00
2010	2.391.218,51	16.841.329.375,20	285.589,73	27.585.695,54
2011	2.520.114,98	20.186.671.584,60	344.158,57	33.377.038,76
2012	2.465.017,92	20.157.676.694,07	332.904,25	35.151.146,15
2013	2.608.414,37	21.021.866.502,78	376.052,88	36.261.644,04
2014	2.863.206,32	20.834.185.642,96	402.700,01	35.755.371,47
2015	2.438.721,85	18.084.798.436,51	385.179,76	28.289.236,58
2018	2.900.174,91	20.834.690.355,83	513.842,76	39.490.521,44
2019	2.892.933,86		506.193,70	

ΣΕ 1000 USD

Πηγή :

<https://wits.worldbank.org/trade/comtrade/en/country/ALL/year/2019/tradeflow/Exports/partner/WLD/product/200570#>

## ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

**Πίνακας 19.** Αξία και ποσότητες εξαγωγών ελληνικών επιτραπέζιων ελιών το διάστημα 1988 – 2018 προς τους 10 σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους

Χώρα εξαγωγής	1988			1998			2008			2018		
	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Χώρα εξαγωγής	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Χώρα εξαγωγής	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Χώρα εξαγωγής	Αξία σε 1000 USD	Ποσότητα Kg	Χώρα εξαγωγής
Ιταλία	18.534,88	13.423.900	Ιταλία	37.085,20	24.543.600	ΗΠΑ	67.814,99	15.751.500	ΗΠΑ	146.919,54	36.829.900	
Σαουδική Αραβία	4.032,01	2.497.810	ΗΠΑ	18.795,47	7.593.100	Ιταλία	38.300,67	16.207.800	Γερμανία	50.221,08	17.463.900	
Βουλγαρία	3.987,97	4.444.660	Γερμανία	12.538,58	5.442.150	Αυστραλία	24.427,55	5.866.100	Ιταλία	42.300,10	22.673.000	
Γερμανία	3.253,78	2.167.630	Βουλγαρία	9.016,01	2.488.130	Γερμανία	23.521,62	6.602.450	Αυστραλία	34.107,10	10.700.700	
ΗΠΑ	3.070,74	1.731.190	Αυστραλία	8.925,36	3.901.560	Ηνωμένο Βασίλειο	14.062,59	3.364.450	Ηνωμένο Βασίλειο	29.944,62	9.975.660	
Γουγκοσλαβία	1.957,46	1.441.000	Σαουδική Αραβία	7.913,13	3.080.940	Καναδάς	13.732,09	3.508.720	Ρουμανία	25.055,56	13.174.400	
Αυστραλία	1.759,14	1.081.190	Καναδάς	4.873,70	2.243.130	Ρουμανία	9.672,72	3.138.630	Βουλγαρία	19.230,89	10.967.000	
Κουβέιτ	1.108,90	804	Ηνωμένο Βασίλειο	3.540,93	1.298.130	Βέλγιο	8.188,52	2.759.820	Καναδάς	17.634,42	5.593.530	
Καναδάς	747,29	552	Ισραήλ	2.704,29	1.845.060	Βουλγαρία	7.220,33	3.501.620	Βέλγιο	15.336,57	8.105.690	
Ισραήλ	732,99	414	Βόρεια Μακεδονία	2.280,38	1.667.880	Βόρεια Μακεδονία	6.107,53	2.562.330	Ολλανδία	12.457,62	4.610.250	